

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΝΟΤΙΑΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ, ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΑΡΒΑΝΙΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ ΡΟΔΑΝΘΗ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2010

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι ιαματικές πηγές, γνωστές από την αρχαιότητα για τη μεγάλη τους θεραπευτική αξία, κρύβουν ένα τεράστιο γεωθερμικό πεδίο και δεσπόζουν στην είσοδο του οικισμού των Θέρμων. Τα ιαματικά λουτρά αποτελούν μέρος του τοπικού μας πλούτου, ενώ οι θεραπευτικές τους ιδιότητες είναι γνωστές σε ολόκληρη την Ελλάδα και στο εξωτερικό. Τα νερά των συγκεκριμένων πηγών διαφέρουν από τα συνηθισμένα, είτε λόγω της υψηλής τους θερμοκρασίας είτε λόγω της παρουσίας σπάνιων δραστικών συστατικών, οφειλόμενες κυρίως σε ηφαιστειακές δραστηριότητες, χάρη στις οποίες έχει αναπτυχθεί ένας κλάδος θεραπευτικής αγωγής, η **ιαματική υδροθεραπεία** (θερμαλισμός).

Η βελτίωση των εγκαταστάσεων των λουτροπόλεων της χώρας με σύγχρονη υποδομή και εξοπλισμό είναι αναγκαία για την πλήρη αξιοποίηση των ιαματικών ιδιοτήτων των νερών των πηγών. Ταυτόχρονα, με την ένταξη των πηγών σε ένα πλέγμα ποικίλων εγκαταστάσεων που να συνδυάζουν και άλλες δραστηριότητες (αθλητισμός για όλες τις ηλικίες, πολιτιστικά, εγκαταστάσεις αναψυχής για νέους και παιδιά, πάρκα πρασίνου) επιτυγχάνεται η ανάδειξη των πηγών σε παραθεριστικά κέντρα τουρισμού υγείας,

Το σύγχρονο τουριστικό προϊόν αντιμετωπίζει έντονο διεθνή ανταγωνισμό με αποτέλεσμα την ανάγκη συνεχούς ανανέωσης και διαφοροποίησης, για τη παροχή ενός ιαματικού προϊόντος, το οποίο θα καλύπτει τις ανάγκες νέων τμημάτων της αγοράς και θα συμβάλλει στη συνολική ανταγωνιστικότητα της τουριστικής οικονομίας. Προς την κατεύθυνση αυτή η παρούσα εργασία παρουσιάζει τον κλάδο του Ιαματικού Τουρισμού ως εναλλακτική μορφή τουρισμού.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κατάλογος Πινάκων.....	6
Κατάλογος Σχημάτων.....	7
1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1.1 ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΛΟΥΤΡΑ, ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ	12
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	16
2. ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	18
2.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ – ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ (ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ).....	19
2.1.1 Καταγεγραμμένες – Αξιοποιήσιμες και Χρησιμοποιούμενες θερμομεταλλικές Πηγές στην Ελλάδα.....	21
2.1.2 Γεωγραφική Κατανομή Ιαματικών Πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας	22
2.1.3 Διάκριση Ιαματικών Πηγών σε σχέση με τη Χωροταξική τους Διάταξη και το Αναπτυξιακό τους Μέγεθος.....	27
2.1.4 Διάκριση Ιαματικών Πηγών Ανάλογα με την Θερμοκρασία των Νερών τους	29
2.1.5 Διάκριση Ιαματικών Πηγών ανάλογα με τη Χημική Σύσταση των Νερών τους	30
2.1.6 Χαρακτηριστικά υποδομής Ιαματικών Πηγών Τουριστικής σημασίας ως προς τις Εγκαταστάσεις και το Λοιπό Δυναμικό (Στοιχεία Προσφοράς)	31
2.2 ΕΙΔΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	34
2.2.1 Ενδείξεις και Αντενδείξεις θεραπειών	45

2.2.2 Άλλες Υπηρεσίες Υγείας σε ξενοδοχεία η θέρετρα	49
2.2.3 Αναζωογόνηση – Spa , Ταξινόμηση Διαφόρων Τύπων SPA ,Παρουσίαση πολυτελών Κέντρων στην Ελλάδα	51
2.2.4 Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας σε Σχέση με το Είδος Θεραπείας που Παρέχουν	54
2.2.5 Ειδική Αναφορά στις Ιαματικές Πηγές Νοτίου Ελλάδας.....	55
2.2.5.1 Νομός Αττικής	58
2.2.5.2 Νομός Εύβοιας	60
2.2.5.3 Νομός Ηλείας	61
2.2.5.4 Νομός Κορινθίας – Πελοπόννησος	63
2.2.5.5 Νομός Φθιώτιδας – Στερεά Ελλάδα	64
2.2.5.6 Νομός Σάμου	66
2.2.5.7 Νομός Κυκλάδων	67
2.2.5.8 Νομός Δωδεκανήσου	67
2.2.5.9 Μη Αξιοποιήσιμες Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας.	68

2.3 Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΣΧΥΟΥΣΑ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	69
2.3.1 Ισχύουσα Νομοθεσία	70
2.3.2 Προσωπικό Ιαματικών Πηγών	77
2.3.3 Κατάρτιση στην Λουτροθεραπεία και Επαγγελματικά Δικαιώματα Ειδικών Λουτροθεραπείας-SPA	78

2.4 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ	80
2.4.1 Κίνηση Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας τις Τελευταίες 5 Δεκαετίες	80
2.4.2 Εποχικότητα στον τομέα του Ιαματικού τουρισμού	86
2.4.3 Προέλευση και Δημογραφικά Στοιχεία Λουόμενων.....	88

3. ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ

ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	89
3.1 Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	89
3.2 Ιαματικά θέρετρα στην Ευρώπη	90
3.2.1 Γερμανία	90
3.2.2 Ιταλία	92
3.2.3 Γαλλία	93
3.2.4 Λοιπές Ευρωπαϊκές Χώρες	96
3.2.5 Προσφορά και Ζήτηση στα Θέρετρα Υγείας της Γερμανίας, Ιταλίας και Γαλλίας	98
3.2.6 Σύγκριση (Σε Προσφορά και Ζήτηση) μεταξύ Ελλάδας και υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	105
3.2.7 Άλλες χώρες.....	113

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ..... 116 |

Γενικές Διαπιστώσεις και Κατευθύνσεις Πολιτικής στον τομέα του Ιαματικού Τουρισμού και στον Τουρισμό Υγείας	116
--	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία	120
Ξένη βιβλιογραφία	121
Ιστοσελίδες	122
Άλλες Πηγές	123

Κατάλογος Πινάκων

<u>α/α Πίνακα</u>	<u>Τίτλος</u>	<u>Σελίδα</u>
2.1	Γεωγραφική Κατανομή Ιαματικών Πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας	22
2.2	Ιδιοκτησία / Εκμετάλλευση Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας	24
2.3	Διάκριση Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας σε σχέση με τη χωροταξική διάταξη και το αναπτυξιακό μέγεθός τους	28
2.4	Χαρακτηριστικά Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας ως προς τις Εγκαταστάσεις και το Λοιπό Δυναμικό	31
2.5	Ποσοστό πρόσληψης μεταλλικών στοιχείων από το πόσιμο νερό, καθώς επίσης και τη συνολική ημερήσια απαίτηση του οργανισμού	38
2.6	Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας σε Σχέση με το Είδος Θεραπείας που παρέχουν	54
2.7	Κίνηση Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας , τις τελευταίες 5 Δεκαετίες	82
2.8	Δυναμικό σε Θερμομεταλλικές Πηγές σε σχέση με το Ποσοστό των Λουόμενων, ανά Περιφέρεια ή Νομό	83
3.1	Αριθμός επισκεπτών που υποβλήθηκαν σε θεραπεία στα θέρετρα υγείας της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Γαλλίας,(1995)	99
3.2	Η Γερμανική αγορά των Ιαματικών Θέρετρων,(1994)	100
3.3	Ιαματική αγωγή και θαλασσοθεραπεία συγκριτική ανάλυση του προφίλ των χαρακτηριστικών στα ιαματικά θεραπευτικά κέντρα της Γαλλίας(1992)	103

Κατάλογος Σχημάτων

<u>α/α Σχήματος</u>	<u>Τίτλος</u>	<u>Σελίδα</u>
2.1	Γεωγραφική Κατανομή Θερμών – Θερμομεταλλικών Πηγών στην Ελλάδα	19
2.2	Γεωγραφική Κατανομή των 822 Θερμομεταλλικών πηγών σε επίπεδο περιφέρειας ή νομού	20
2.3	Καταγεγραμμένες, Αξιοποιήσιμες και Χρησιμοποιούμενες θερμομεταλλικές πηγές στην Ελλάδα	21
2.4	Γεωγραφική κατανομή Ιαματικών Πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας	23
2.5	Γεωγραφική Κατανομή Θερμών Θερμομεταλλικών Πηγών Νοτίου Ελλάδας	56
2.6	Γεωγραφική Κατανομή Θερμών Θερμομεταλλικών Πηγών, Νοτίου Ελλάδας.(Νησιών)	57
2.7	Χρονική Εξέλιξη του Αριθμού Λουόμενων σε Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας, 1995-1999	85
2.8	Ποσοστό Λούσεων σε Ιαματικές Πηγές Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας, Μάιος – Οκτώβριος 1995	87

Θερμά ευχαριστώ την εισηγήτρια κα. Ροδάνθη Αλεξανδράκη καθώς και τον σύζυγό μου Αντώνη Βλαζάκη, για την πολύτιμη βοήθειά τους στην ολοκλήρωση της εργασίας μου.

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Τουρισμός θεωρείται διεθνώς σημαντικός τομέας της Οικονομίας τόσο για τα συναλλαγματοφόρα οφέλη του όσο και για τον ανθρωποκεντρικό του χαρακτήρα. Ιδιαίτερα, για την Ελλάδα είναι αποφασιστικός παράγοντας διαμόρφωσης του Εθνικού Προϊόντος με καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας. Ο σχεδιασμός της πολιτικής μας σήμερα στοχεύει στον επαναπροσδιορισμό της Τουριστικής μας ταυτότητας, με αποφασιστική αλλαγή κατεύθυνσης προς τις επιλεκτικές μορφές Τουρισμού όπως: Συνεδριακός, Θεραπευτικός, Ορειβατικός, Θρησκευτικός, Αγροτουρισμός κ.α.[1].

Ο Ιαματικός Τουρισμός είναι μία επιλεκτική μορφή Τουρισμού με σημαντικά οικονομικά πλεονεκτήματα. Είναι η μορφή Τουρισμού που υφίσταται τις λιγότερες αρνητικές επιδράσεις από τυχόν δυσμενείς συγκυρίες και μπορεί να δώσει δωδεκάμηνη Τουριστική περίοδο.

Σε ένα περιβάλλον όπου ο ανταγωνισμός γίνεται ολοένα πιο έντονος, με νέους Τουριστικούς Προορισμούς να διεκδικούν δυναμικά μερίδια της Τουριστικής Αγοράς και νέες μορφές Τουριστικής Δραστηριότητας να μπαίνουν στο χάρτη, η ανάγκη συνεχούς ανανέωσης και διαμόρφωσης γίνεται περισσότερο επιτακτική. Προς την κατεύθυνση αυτή η παρούσα εργασία παρουσιάζει τον κλάδο του Ιαματικού Τουρισμού ως εναλλακτική μορφή τουρισμού.

Πολλά κέντρα Τουρισμού Υγείας λειτουργούν σήμερα στην Κεντρική Ευρώπη και συγκεκριμένα στην Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, Ελβετία, Αυστρία και λιγότερο στο Βέλγιο, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Ολλανδία, Φιλανδία, Σουηδία.[1]

Η ζήτηση για τον ιαματικό τουρισμό στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, ιδίως στις μεγάλες λουτροπόλεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των λουομένων προσέρχεται κατά πρώτον το μήνα Σεπτέμβριο και ακολουθεί ο μήνας Αύγουστος αντίθετα με ότι συμβαίνει στον υπόλοιπο τουρισμό του οποίου ο μήνας αιχμής είναι ο μήνας Αύγουστος.

[1] Θεόδωρος Κοκάλας, (2009), *Ιαματικές Πηγές Ελλάδος*, (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/kokalas.html>) (τελευταία πρόσβαση 24/08/2009).

Οι πηγές τοπικής σημασίας προτιμούνται περισσότερο από τον τοπικό πληθυσμό και λιγότερο από τον πληθυσμό της υπόλοιπης χώρας γιατί απαιτούν μικρότερη μετακίνηση των ατόμων ενώ τις μεγάλες λουτροπόλεις τις επισκέπτονται συνήθως άτομα από άλλα μέρη της Ελλάδας που συνδυάζουν την υδροθεραπεία με τις καλοκαιρινές διακοπές τους[1].

Η φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα οφείλεται στους ίδιους λόγους που παρατηρούνται και στο εξωτερικό, δηλαδή κυρίως στον ανταγωνισμό που προέρχεται από το χώρο της φαρμακοβιομηχανίας και την απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο. Επίσης σημαντικό ρόλο στην φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα έχει παίξει και η έλλειψη της σχετικής διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά κλπ) τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό[1].

Η ανάπτυξη σύγχρονων ιαματικών κέντρων άρχισε να γίνεται επίκαιρο θέμα μόλις τα τελευταία χρόνια, καθώς αναγνωρίζεται πλέον η αναγκαιότητα για την παροχή ενός ιαματικού προϊόντος, το οποίο θα καλύπτει τις ανάγκες νέων τμημάτων της αγοράς και θα συμβάλλει στη συνολική ανταγωνιστικότητα της τουριστικής οικονομίας[2].

Οι στόχοι της εργασίας αυτής είναι:

- Η εκτίμηση και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης στο χώρο του Ιαματικού Τουρισμού στην Ελλάδα.
- Η σύγκριση του Ιαματικού Τουριστικού Προϊόντος της Ελλάδας με αυτό των άλλων χωρών (ευρωπαϊκών).
- Η διαπίστωση της αναγκαιότητας ή όχι της λήψης μέτρων για την αναβάθμιση του συγκεκριμένου προϊόντος.

[1] Θεόδωρος Κοκάλας, (2009), *Ιαματικές Πηγές Ελλάδος*, (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/kokalas.html>) (τελευταία πρόσβαση 24/08/2009).

[2] Κοϊνάκη Κατερίνα, Πλουμή Μαρία, (2007). *Ιαματικός Τουρισμός, Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων ΤΕΙ Ηράκλειου*.

Ειδικότερα, η παρούσα εργασία στηρίχτηκε κυρίως σε πηγές πληροφοριών όπως: τον ΕΟΤ (Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού), την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, το Σύνδεσμο Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, το Ι.Γ.Μ.Ε. (Τεχνικός Σύμβουλος της Πολιτείας σε γεωεπιστημονικά θέματα.). Στοιχεία ακόμη πάρθηκαν από τον Σούλιο Γ. Εκμετάλλευση και διαχείριση υπόγειου νερού. Σημειώσεις, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Γεωλογίας, από το ΦΕΚ (24/10/2006) αριθ. φύλλου 230. Βιβλιογραφίες: Σπαθή Σ.Κ. (2002) Διδασκάλου Ε. (1999), κ.α όπως επίσης διάφορες ιστοσελίδες στο διαδίκτυο.

1.1 ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΛΟΥΤΡΑ, ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ .

Τα νερά των φυσικών ή ιαματικών πηγών είναι νερά, που πηγάζουν μέσα από πετρώματα και βράχους που βγαίνουν από τα έγκατα της γης. Είναι μεταλλικά νερά, που περιέχουν διαλυμένα μεταλλικά συστατικά - όπως νάτριο, κάλιο, ασβέστιο, μαγνήσιο, ράδιο, σίδηρο, ιώδιο, φωσφόρο και θείο - ή αέρια - όπως διοξείδιο του άνθρακα, υδρόθειο, άζωτο, οξυγόνο και υδρογόνο. Τα νερά αυτά έχουν διάφορο βαθμό οξύτητας και είναι ή όξινα ή αλκαλικά ή και ουδέτερα.

Έτσι συχνά ακούμε ότι μία πηγή είναι θειούχος αλκαλική ή χλωρονατριούχος ή οξυπηγή ή ραδιούχος. Αυτό σημαίνει ότι στην πηγή αυτή υπερισχύει ένα συστατικό περισσότερο από τα άλλα . Η θερμοκρασία των φυσικών πηγών είναι διάφορη επίσης και φτάνει μέχρι και τους 60°C και ακόμα περισσότερο.

Η ύπαρξη πολύ σημαντικών ιαματικών πηγών στον Ελλαδικό χώρο, στην Κεντρική Ευρώπη και σε ολόκληρο των κόσμο, καθιέρωσαν τον ιαματικό τουρισμό σε μορφή κοινωνικού τουρισμού, κυρίως για θεραπευτικούς σκοπούς. (πρόληψης και αποκατάστασης) [3].

Ο Ιαματικός Τουρισμός είναι ειδική μορφή παροχής τουριστικών υπηρεσιών σε περιοχές των οποίων κύριο χαρακτηριστικό αποτελεί η χρήση αναγνωρισμένων ιατρικών φυσικών πόρων σε ειδικές εγκαταστάσεις, υπό ιατρική παρακολούθηση για λόγους υγείας (προληπτικούς ή θεραπευτικούς) [4] .

Ο όρος θερμαλισμός (thermalism) που έχει καθιερωθεί στη διεθνή ορολογία και πρακτική, περιλαμβάνει το σύνολο των ενεργειών για τη θεραπεία του ανθρώπινου οργανισμού με την χρήση θερμομεταλλικών νερών και ιαματικών πηγών.

Η Μορφή υδροθεραπείας (hydrotherapy), που χρησιμοποιείται σαν ισοδύναμος όρος, αναγνωρίζεται ως ιατρική θεραπευτική μέθοδος που μπορεί να είναι εσωτερική ή εξωτερική.

[3] 1^ο Γυμνάσιο Σκύδρας-Ομάδα Αγωγής Υγείας(2000-2001) ,Ιαματικά Λουτρά, Σκύδρα. (<http://users.hol.gr/~chriskir/p04.htm>)

[4] ΦΕΚ (230/24.10.2006) ΝΟΜΟΣ ΥΠ'ΑΡΙΘ. 3498 - Ανάπτυξη ιαματικού τουρισμού και λοιπές διατάξεις.

Η εσωτερική υδροθεραπεία, περιλαμβάνει την ποσιθεραπεία, την εισπνοθεραπεία, τις ρινικές, στοματικές και γυναικολογικές πλύσεις. Η εξωτερική υδροθεραπεία περιλαμβάνει τη λουτροθεραπεία, και την πηλοθεραπεία[5]. Σε ορισμένες ιαματικές πηγές με σύγχρονο εξοπλισμό εφαρμόζονται και οι νέες μέθοδοι της λουτροθεραπείας όπως υδρομαλάξεις, υδροκινησιοθεραπείες, ασκήσεις γυμναστικής, φυσικοθεραπεία κ.α. [1].

Η πραγματοποίηση ορισμένων αριθμών λούσεων σε ορισμένο χρονικό διάστημα για την ολοκλήρωση της θεραπείας και οι πολλές ώρες μεταξύ των λουτρών, άφηναν στον ασθενή ελεύθερο χρόνο και για άλλες δραστηριότητες. Δημιουργήθηκαν τα θέρετρα του ιαματικού τουρισμού (spa) που συνδυάζουν την θεραπεία με την ψυχαγωγία καθιστώντας σταδιακά τον ασθενή και σε τουρίστα.

Η πληθώρα των ιαματικών πηγών σε τόπους με εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον δίνει μεγαλύτερες δυνατότητες για την αξιοποίησή τους να εξελιχθούν από θεραπευτικά κέντρα σε παραθεριστικά κέντρα υγείας κατά το πρότυπο των μεγάλων κέντρων τουρισμού υγείας της Κεντρικής Ευρώπης.

Ο τουρισμός υγείας αποτελεί τον σύγχρονο τύπο θεραπευτικού τουρισμού με εξειδίκευση και επέκταση των δραστηριοτήτων με νέες τεχνολογίες στα ιαματικά μπάνια. Ο ιαματικός τουρισμός και ο τουρισμός υγείας είναι δύο διαφορετικές έννοιες, έχοντας κοινό σκοπό την πρόληψη, την επανάκτηση και τη διατήρηση της υγείας[2] .

[5] Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδος (2006), *Θεραπείες, Θεσσαλονίκη*, (<http://www.thermalsprings.gr/therapies.php>)

[1] Θεόδωρος Κοκάλας, (2009), *Ιαματικές Πηγές Ελλάδος*, (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/kokalas.html>)

[2] Κοϊνάκη Κατερίνα- Πλουμή Μαρία (2007), *Ιαματικός Τουρισμός, Πτυχιακή εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων ΑΤΕΙ Ηράκλειου*.

Ο Τουρισμός Υγείας, εντάσσεται στην κατηγορία του Ειδικού Τουρισμού και συνδυάζει διακοπές και θεραπεία. Διακρίνεται σε τρεις (3) κατηγορίες:

Τον *Θεραπευτικό-Ιαματικό*, τον *Τουρισμό Αναζωογόνησης* και τον *Τουρισμό Αναπήρων*, ενώ τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια τάση για ανάπτυξη του *Τουρισμού Παραχείμασης* με πρακτικές θεραπευτικού τουρισμού, για άτομα τρίτης ηλικίας.

Η καταγραφή των κοινωνικών επιπτώσεων του Τουρισμού Υγείας έχει ιδιαίτερη σημασία. Ειδικότερα:

- Ο Θεραπευτικός Τουρισμός συμβάλλει ιδιαίτερα στο αίτημα “υγεία για όλους”.
- Στον Τουρισμό Αναζωογόνησης κυριαρχεί η ανάγκη αυτοεπιβεβαίωσης και κοινωνικής αποδοχής των ατόμων ενώ,
- Ο Τουρισμός Αναπήρων, παρέχει την δυνατότητα συμμετοχής των ατόμων αυτών, σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και την ανάγκη να μην αποκλείονται από το κοινωνικό σύνολο [6].

Ο τουρισμός υγείας χαρακτηρίζεται από την διαμονή σε τόπο εκτός μόνιμης κατοικίας, σε περιβάλλον διακοπών, με στόχο την βελτίωση του πρωταρχικού σκοπού. Την υγεία. Περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες που έχουν σχέση με την υγεία όπως τον ιατρικό έλεγχο, την ειδική διαιτητική αγωγή, τη θεραπεία με βιταμίνες, τις βοτανοθεραπείες, τη γυμναστική, τις ειδικές θεραπείες όπως: αντικαπνιστική θεραπεία, κατά του άγχους, ψυχοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, χαλάρωση, εκμάθηση ύπνου, έρευνα της σωστής γραμμής του σώματος, αισθητική κ.α.

Σήμερα ο ρόλος των ιαματικών νερών επαναπροσδιορίζεται όχι μόνο στην ιατρική αλλά και στην κοσμετολογία. Πολλές βιομηχανίες καλλυντικών χρησιμοποιούν ως πρώτη ύλη το μεταλλικό νερό και τον Άργιλο (προέρχεται από τον πηλό) για την Παρασκευή καλλυντικών. Στην Γαλλία τέσσερις τουλάχιστον εταιρείες κυκλοφορούν σειρές καλλυντικών προϊόντων με το όνομα της πηγής απ’ όπου αντλούν το νερό τους. Η τάση αυτή φαίνεται να εξαπλώνεται και σε άλλες χώρες και τείνει να γίνει μόδα [7].

[6] Μαντέλου (2008) *Ιαματικά Ύδατα Ελλάδος-Χρήσεις στην Θεραπευτική και Κοσμετολογία*, Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/madelou.html>).

[7] http://www.geocities.com/chrikir/ta_iamatika_nera_sta_kalyntika.htm

Επίσης συμπεριλαμβάνονται διάφορα προϊόντα υγείας είτε φυσικά είτε σχετικά παράγωγα αυτών, όπως βότανα, φυσικά θεραπευτικά αρωματικά φυτά, άνθη, φυτικά εκχυλίσματα, φυτικά έλαια, φύκια, σφουγγάρια, ιχθυέλαια, φυτικά καλλυντικά, σαπούνια, βιταμίνες, μέταλλα και ιχνοστοιχεία, τα οποία έχουν μεγάλη εφαρμογή τα τελευταία χρόνια.

Ο τουρισμός υγείας απευθύνεται συνήθως σε άτομα της τρίτης ηλικίας.

Οι γυναίκες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου το 60–65%).

Ο αριθμός ατόμων που χρησιμοποιεί τις ιαματικές πηγές αναλογεί στο 1,4% (1993) του ελληνικού πληθυσμού, ενώ το ποσοστό αυτό ήταν μεγαλύτερο, γύρω στο 1,7% κατά τα έτη 1961 και 1971 [1].

[1] Θεόδωρος Κοκάλας, (2009), *Ιαματικές Πηγές Ελλάδος*, (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/kokalas.html>)

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Οι Αρχαίοι Έλληνες ήταν από τους πρώτους που χρησιμοποίησαν τα λουτρά για την υγιεινή και την καθαριότητα του σώματός τους. Επίσης χρησιμοποίησαν το θερμό νερό των πηγών για την θεραπεία διαφόρων νοσημάτων.

Πολλοί Έλληνες ιατροί – φιλόσοφοι (Αριστοτέλης, Στράβων, Ηρόδοτος, Οβίδιος κ.α..) ασχολήθηκαν με την περιγραφή των ιαματικών πηγών που είναι συνδεδεμένες με την ιστορία του τόπου όπου βρίσκονται(π.χ. της Αιδηψού, των Θερμοπυλών, της Ικαρίας, της Τραϊανούπολης κ.α.). Το 2000 π.χ. οι Βαβυλώνιοι είχαν συνδέσει την έννοια του γιατρού με αυτόν που γνώριζε πολύ καλά το νερό.

Ο ιστορικός Ηρόδοτος (484–410 π.χ.) θεωρείται ο πρώτος παρατηρητής όπου περιγράφει τις ιαματικές πηγές, συνιστά την λουτροθεραπεία και καθορίζει την διάρκειά της σε 21 μέρες [8].

Ο Θεμελιωτής της ιατρικής Επιστήμης ο Ιπποκράτης (460–375 π.χ.) στη Κω, διαχωρίζει τα νερά σε “περιεχόμενα εκ πετρωμάτων“ εκείνα δηλαδή που αναβλύζουν από πετρώματα, σε ελώδη, δηλαδή τα νερά που υπάρχουν στα έλη και τις λίμνες και σε όμβρια, τα νερά που σχηματίζονται από την βροχή. Καθορίζει επίσης τις παθήσεις για τις οποίες ενδείκνυται η χρήση τους [9].

Κατά την Ρωμαϊκή και την Βυζαντινή εποχή περίφημοι γιατροί,

(όπως ο Ηρόφιλος, ο Ερασίστρατος, ο Ασκληπιάδης, ο Αγάθινος, ο Αιγινήτης κ.α.) ασχολήθηκαν με την λουτροθεραπεία και συνιστούσαν για όλες τις παθήσεις υδροθεραπεία, θερμοθεραπεία, και φυσικές ασκήσεις. Έτσι η σημασία των ιαματικών λουτρών γίνεται μεγαλύτερη γύρω στον 5^ο αιώνα π.χ. όπου εξυπηρετούνε πολίτες όχι μόνο εύποροι, αλλά και λαϊκά στρώματα. Ο Αριστοτέλης περιγράφοντας τους σεισμούς εξηγεί τη γένεση των πηγών της Αιδηψού.

[8] Σπαθή Σ.Κ.(2000). *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29*

[9](<http://www.iraj.gr>)

Κατά τους Έλληνες και τους Ρωμαίους τα λουτρά είχαν μεγάλη σημασία στην τουριστική ανάπτυξη. Έτσι λοιπόν ξεκινάει η αξιοποίηση των “θερμών λουτρών του Κορνήλιου Σύλλα“ (83 π.χ.), των λουτρών της Αιδηψού που επισκέφθηκε ο βασιλιάς Αντίγονος (280 π.χ.), των λουτρών Θερμοπυλών, των λουτρών της Σκοτούσης κ.α.

Ο Καποδίστριας ενδιαφέρθηκε για τα νερά της Κύθνου το 1830 προσκαλώντας ειδικούς Ρώσους μελετητές. Το 1938 ιδρύθηκε τμήμα “κλινικής υδροθεραπείας και ιατρικής κλιματολογίας“ στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας.

Τον 15^ο αιώνα παρατηρείται ότι στα λουτρά πήγαιναν περισσότερο για διασκέδαση και λιγότερο για θεραπεία. Από τον 19^ο αιώνα αρχίζει η σταθερή εξέλιξη των ιαματικών πηγών της Ευρώπης η οποία συνδέεται με τον τουρισμό. Παρατηρούμε ότι είναι στενά συνδεδεμένη με τις αντιλήψεις της Ιατρικής Παθολογίας. Στις εποχές όπου η ιατρική επιστήμη εφαρμόζει φυσικά μέσα θεραπείας των παθήσεων παρατηρούμε και ανάπτυξη των ιαματικών πηγών. Στη συνέχεια εγκαταλείπεται η αντίληψη περί ιαματικότητας των πηγών, διότι η εξέλιξη της χημικής φαρμακολογίας και χειρουργικής είναι ραγδαία.

Το 1918 και για πρώτη φορά ένα ειδικό τμήμα για τις θεραπευτικές πηγές, συμπεριλήφθηκε στο τότε Υπουργείο Οικονομίας. Το 1936 οι ιαματικές πηγές της χώρας μας περιήλθαν στην αρμοδιότητα του Υφυπουργείου Τύπου και Τουρισμού και από το 1945 μετακινήθηκαν στην Γ.Γ. Τουρισμού. Ενώ από το 1950 έως σήμερα οι ιαματικές πηγές υπάγονται στον Ε.Ο.Τ.

2. ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

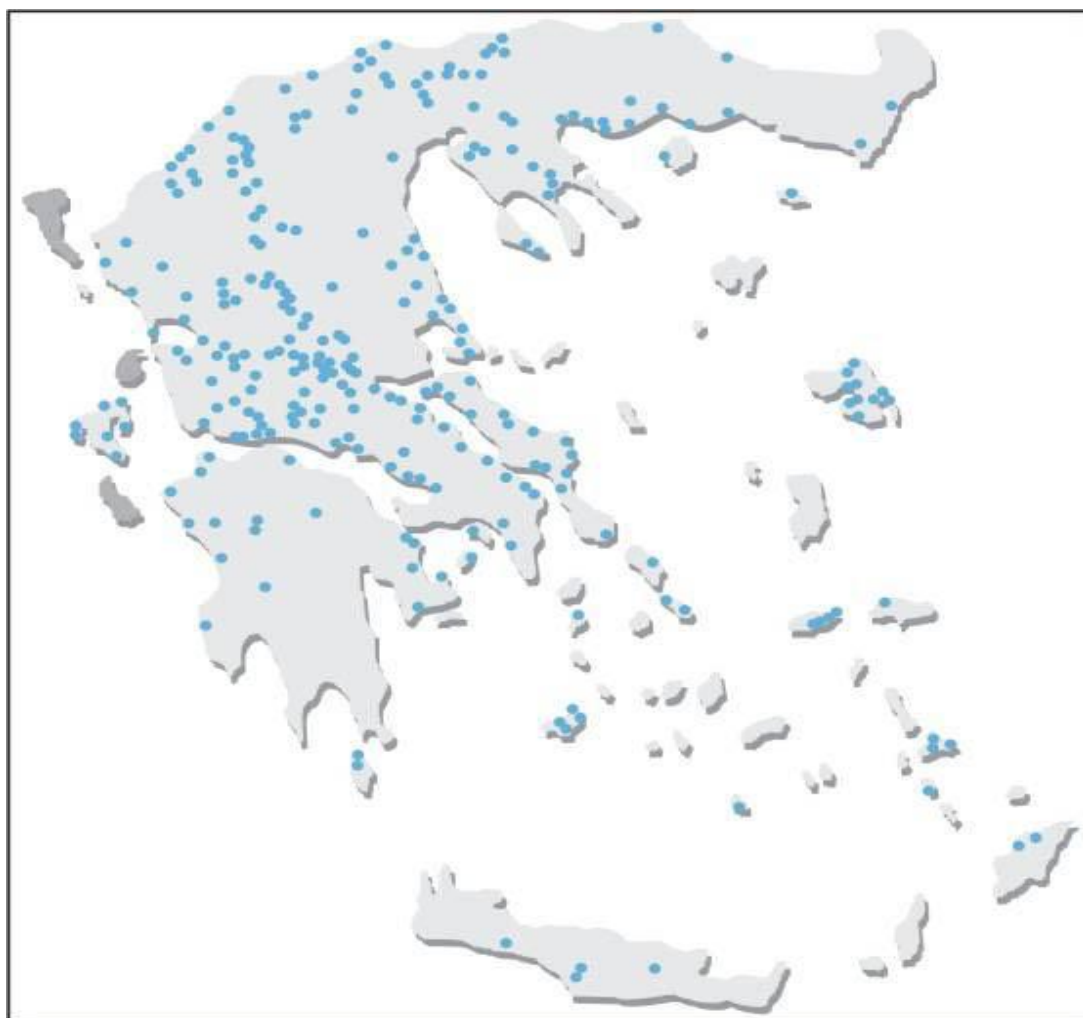
Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται, το ισχυρό δυναμικό προσφοράς που διαθέτει η χώρα μας, με 822 Θερμομεταλλικές Πηγές να συναντώνται στο σύνολο σχεδόν του Ελλαδικού χώρου και κυρίως στην περιφέρεια, σε περιοχές με εξαιρετο φυσικό περιβάλλον και κλίμα. Αναδεικνύονται οι Ιαματικές Πηγές με ειδική αναφορά στην Νότια Ελλάδα , οι θεραπείες που γίνονται σε κάθε μία από τις Ιαματικές Πηγές, η εποχικότητα που χαρακτηρίζεται από τον κλάδο, ιδίως στις μεγάλες λουτροπόλεις, η προέλευση και τα δημογραφικά στοιχεία λουόμενων.

Αναδεικνύονται επίσης, στοιχεία κίνησης Ιαματικών Πηγών και η φθίνουσα πορεία λόγω τις έλλειψης σχετικής διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα μέσα ενημέρωσης. Επίσης, γίνεται παρουσίαση των μειονεκτημάτων από την άποψη εγκαταστάσεων, λοιπής υποδομής και εξειδικευμένου προσωπικού, καθώς επίσης και αναφορά της ισχύουσας νομοθεσίας.

2.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ - ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ (ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ)

Οι καταγεγραμμένες ιαματικές πηγές θερμομεταλλικών νερών στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία του Ινστιτούτου Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ)¹, ανέρχονται συνολικά σε 822 και συναντώνται κυρίως στην περιφέρεια, σε περιοχές με εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον και κλίμα (ΣΧΗΜΑ 2.1).

ΣΧΗΜΑ 2. 1: Γεωγραφική Κατανομή Θερμών – Θερμομεταλλικών Πηγών στην Ελλάδα

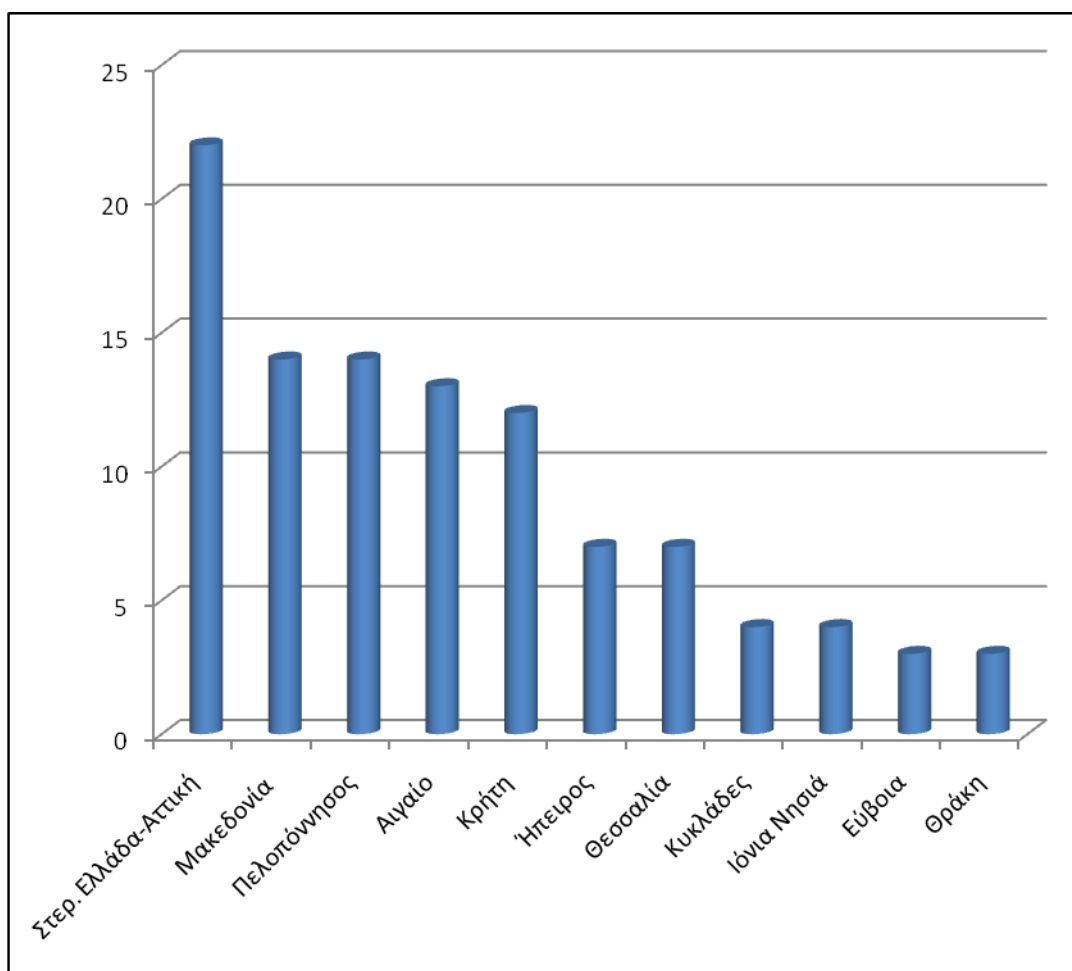
Πηγή: [Σούλιος Γ. Εκμετάλλευση και Διαχείριση Υπόγειου Νερού. Σημειώσεις, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Γεωλογίας, (<http://www.geo.auth.gr/763/>).

1: Το ΙΓΜΕ είναι από το νόμο, ο Τεχνικός Σύμβουλος της Πολιτείας σε γεωεπιστημονικά θέματα. Αντικείμενό του είναι η γεωλογική έρευνα, μελέτη και αξιολόγηση των ορυκτών και ενεργειακών Πρώτων Υλών (εκτός υδρογονανθράκων) και των υπόγειων υδάτων της χώρας.

Από το παρακάτω διάγραμμα παρατηρείται ότι οι περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας – Εύβοιας και Αττικής συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος (22%) των θερμομεταλλικών πηγών. Σημαντικό ποσοστό πηγών συγκεντρώνουν η Μακεδονία (14%) και η Πελοπόννησος (14%), το Αιγαίο (13%) και η Κρήτη (12%). Ακολουθούν η Θεσσαλία (7%) και η Ήπειρος (7%), οι Κυκλάδες (4%) και τα Ιόνια Νησιά (4%), και η Θράκη (3%) (ΣΧΗΜΑ 2. 2).

Σχήμα 2. 2: Γεωγραφική Κατανομή των 822 Θερμομεταλλικών Πηγών σε Επίπεδο Περιφέρειας ή Νομού

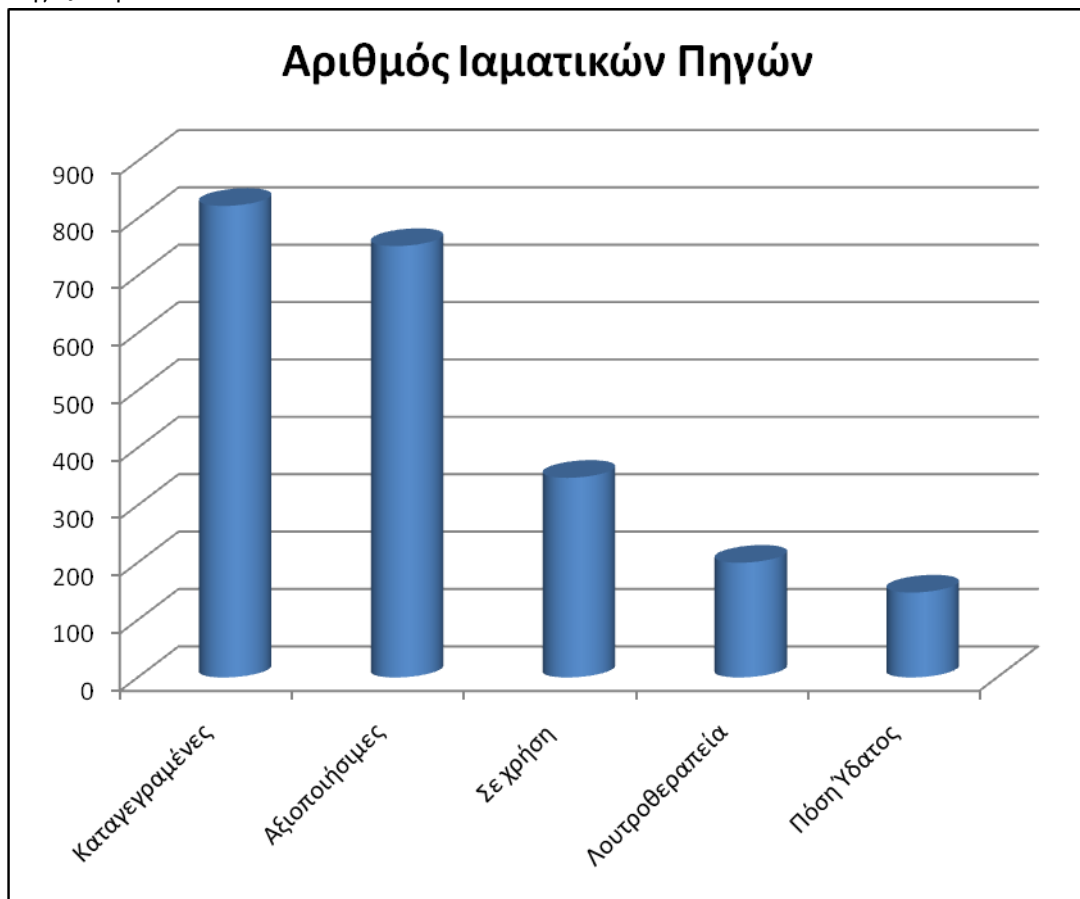

Πηγή: [Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. (1996). Λουτροπόλεις και Ιαματικές Πηγές. Επιστημονική Επιμέλεια Ν. Λεούση, Αθήνα.]

2.1.1. ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΕΣ – ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΜΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΕΣ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Από τις 822 θερμομεταλλικές πηγές του Ελλαδικού χώρου, οι 752 (91,5%) είναι αξιοποιήσιμες σε σχέση με τις ιαματικές ιδιότητές τους, για το ενεργειακό δυναμικό τους (γεωθερμία) ή την καταλληλότητά τους για πόση ύδατος. Σήμερα, χρησιμοποιούνται 348 (42%) θερμομεταλλικές πηγές. Από αυτές, οι 200 (57,5%) χρησιμοποιούνται για λουτροθεραπεία και 148 (42,5%) για πόση ύδατος, ενώ 20 χρησιμοποιούνται και για τους δύο σκοπούς[10]. (ΣΧΗΜΑ 2. 3).

ΣΧΗΜΑ 2. 3: Καταγεγραμμένες, Αξιοποιήσιμες και Χρησιμοποιούμενες Θερμομεταλλικές Πηγές στην Ελλάδα

Πηγή: Σφέτσος Κ. (1988). Απογραφή θερμομεταλλικών Πηγών Ελλάδας III Ηπειρωτική Ελλάς, Αρ. 39, ΙΓΜΕ, Αθήνα.

[10] Σφέτσος Κ. (1988). Απογραφή θερμομεταλλικών Πηγών Ελλάδας III Ηπειρωτική Ελλάς, Αρ. 39, ΙΓΜΕ, Αθήνα.

2.1.2 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ.

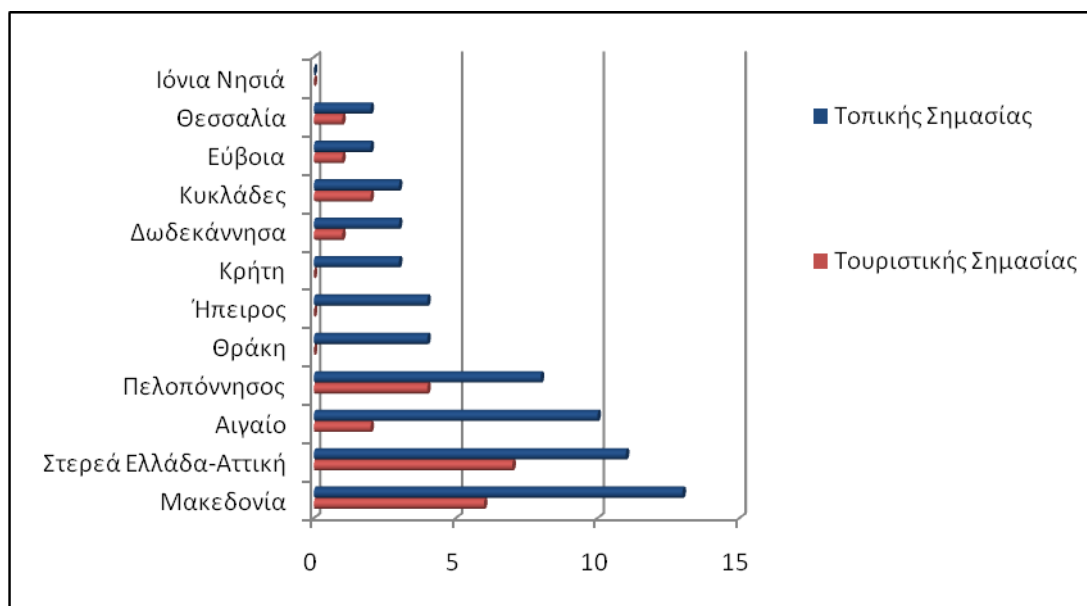
Η γεωγραφική κατανομή των Ιαματικών Πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας δίνεται στον **(ΠΙΝΑΚΑ 2. 1 ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΗΜΑ 2. 4)** αντίστοιχα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1: Γεωγραφική Κατανομή Ιαματικών Πηγών, Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας

Περιφέρεια ή Νομός	Αριθμός Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας	Αριθμός Ιαματικών Πηγών Τοπικής Σημασίας	Συνολικός Αριθμός Ιαματικών Πηγών
Στερεά Ελλάδα – Αττική	7	11	18
Πελοπόννησος	4	8	12
Μακεδονία	6	13	19
Αιγαίο	2	10	12
Κρήτη	-	3	3
Ήπειρος	-	4	4
Θεσσαλία	1	2	3
Κυκλάδες	2	3	5
Ιόνια Νησιά	-	-	-
Εύβοια	1	2	3
Θράκη	-	4	4
Δωδεκάνησα	1	3	4
Σύνολο Ελλάδας	24	63	87

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρείται ότι οι περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας – Αττικής συγκεντρώνουν τις περισσότερες Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας με(7), σημαντικό ποσοστό Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας συγκεντρώνουν η Μακεδονία με(6) και η Πελοπόννησος με(4), το Αιγαίο με(2), οι Κυκλάδες με(2), Ακολουθούν η Θεσσαλία με(1), η Εύβοια με(1) και τα Δωδεκάνησα με(1). Στη Κρήτη, στη Ήπειρο και στη Θράκη δεν παρατηρούμε Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας.

ΣΧΗΜΑ 2. 4: Γεωγραφική κατανομή Ιαματικών Πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας

Πηγή: [Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. (1996). *Λουτροπόλεις και Ιαματικές Πηγές. Επιστημονική Επιμέλεια Ν. Λεούση, Αθήνα.*]

Σύμφωνα με το Νόμο 4086/1960 χαρακτηρίζονται ως «Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας» ή «Ιαματικές Πηγές Τοπικής Σημασίας». Οι ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας υπάγονται στην αρμοδιότητα του ΕΟΤ, ενώ η λειτουργία των πηγών Τοπικής σημασίας υπό την αρμοδιότητα των Δήμων και Νομαρχιών, στα διοικητικά όρια των οποίων αναβλύζουν οι πηγές. Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη μελέτη των Ιαματικών Πηγών «Τουριστικής Σημασίας Νοτίου Ελλάδας». Έχουν ανακηρυχθεί από τον ΕΟΤ, (επίσημο φορέα εποπτείας και ελέγχου των ιαματικών πηγών) συνολικά 87 πηγές ως ιαματικές. Από αυτές, οι 24 (28%) έχουν χαρακτηριστεί ως πηγές Τουριστικής Σημασίας και οι 63 (72%) ως πηγές Τοπικής Σημασίας [8 &11] .

[8] Σπαθή Σ.Κ. (2000). *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29*

[11] Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. (1996). *Λουτροπόλεις και Ιαματικές Πηγές. Επιστημονική Επιμέλεια Ν. Λεούση, Αθήνα.*

Οι 63 Ιαματικές Πηγές Τοπικής Σημασίας ανήκουν στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και στο Σύνδεσμο Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, ο οποίος περιλαμβάνει ήδη 48 Δήμους και Κοινότητες στις περιοχές των οποίων υπάρχουν ιαματικές πηγές. Από τις πηγές αυτές λειτουργούν συστηματικά οι 36 (57%) και υπάγονται στη διοικητική εξουσία των οικείων Νομαρχιών, οι οποίες έχουν ανάλογες με αυτές του ΕΟΤ διοικητικές αρμοδιότητες. Λειτουργούν με ευθύνη του ΕΟΤ οι 13 (54%),ο οποίος εκδίδει τις άδειες λειτουργίας τους, ασκεί τον έλεγχο λειτουργίας τους και καθορίζει τις τιμές, 6 (25%) ανήκουν σε τοπικούς Δήμους ή Κοινότητες, 1 ανήκει στην Α.Ξ.Ε. ΑΣΤΗΡ (Καμένων Βούρλων), 1 στην Εκκλησιαστική περιουσία, Το 3 (13%) δε λειτουργεί (**ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2**).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 2: *Ιδιοκτησία / Εκμετάλλευση Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας*

Ιδιοκτησία	Εκμετάλλευση	Ονομασίες Πηγών (Νομός)
ΕΟΤ	ΕΟΤ	1. Αιδηψός (Ν.Εύβοιας) 2.Θερμοπύλαι(Ν. Φθιώτιδος) 3.Πλατύστομο (Ν.Φθιώτιδας) 4. Υπάτη (Ν.Φθιώτιδας) 5. Μέθανα (Ν.Αττικής) 6. Λουτράκι (Ν.Κορινθίας) 7. Κυλλήνη (Ν.Ηλείας) 8. Καϊάφας (Ν.Ηλείας) 9.Ελευθεραί (Ν.Καβάλας) 10.ΝιγρίταΘέρμα (Ν.Σερρών) 11.Νιγρίτα (Ν.Σερρών) 12.Κύθνος (Ν.Κυκλάδων) 13.Ξυνό νερό (Ν.Φλώρινας)
ΕΟΤ	ΑΞΕ ΑΣΤΗΡ	1. Καμένα Βούρλα (Ν. Φθιώτιδος)
Εκκλησιαστική Περιουσία		2. Βουλιαγμένη (Ν. Αττικής)
ΕΟΤ	Κοινότητα Μανωλάδας Δήμος Λαγκαδά Κοινοτική επιχείρηση Σμοκόβου Δήμος Αγ.Κήρυκου Κοιν. Επιχείρηση Σουρωτής Κοινότητα Κοσκινού	1. Κουνουπέλι (Ν. Ηλείας) 2.Λαγκαδάς(Ν.Θεσσαλονίκης) 3. Σμόκοβος(Ν.Καρδίτσας) 4. Ικαρία(Ν.Σαμου) 5. Σουρωτή(Ν.Θεσσαλονίκης) 6.Καλλιθέα Ρόδου (Ν.Δωδεκανήσου)
Δεν λειτουργούν		1.Ποτάμιο (Ν.Σάμου) 2.Κίρρας (Ν.Φωκίδας) 3.Σάριζα (Άνδρου Ν.Κυκλάδων)

Πηγή: [Σπαθή Σ.Κ. (2000). Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29]

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ “ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ”.

Οι λειτουργούσες Ιαματικές πηγές Τοπικής Σημασίας είναι 44, μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνονται οι Ιαματικοί Πηλοί της Πικρολίμνης Κιλκίς και των Κρηνίδων Καβάλας, οι οποίοι πρόσφατα ανακηρύχθηκαν και λειτουργούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα. Επίσης στη διαδικασία ανακήρυξης (υπογραφή Π.Δ. ανακήρυξης), βρίσκεται το "Σπήλαιο Αγίου Γεωργίου Κιλκίς", ως χώρος θεραπείας για ασθένειες του αναπνευστικού συστήματος "Σπηλαιοθεραπεία". Μεταξύ των 44 Ιαματικών Πηγών Τοπικής Σημασίας περιλαμβάνονται τα Ατμόλουτρα Αμάραντου Ιωαννίνων μοναδικά του είδους στην Ελλάδα.

Ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας είναι οι εξής: [12]

1. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΠΡΕΒΑΖΑΣ 48 100 ΠΡΕΒΕΖΑΣ.
2. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΓ.ΒΑΡΒΑΡΟΥ 300 04 ΤΡΥΦΟΣ
3. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ 81 100 ΛΙΣΒΟΡΙ ΛΕΣΒΟΣ
4. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΓ. ΦΩΚΑ 85 300 ΚΩΣ
5. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
6. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΔΑΜΑΝΤΟΣ 84 801 ΜΗΛΟΣ
7. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΜΜΟΥΔΑΡΑΣ 52 200 ΑΜΜΟΥΔΑΡΑ
8. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ 44 100 ΑΜΑΡΑΝΤΟΣ
9. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΩΝ 26 001 ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΑ
10. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΓΙΑΣΜΑΤΩΝ 82 100 ΧΙΟΣ
11. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΠΕΛΛΑΣ 58 400 ΛΟΥΤΡΚΙ ΠΕΛΛΑΣ
12. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΞΥΘΛΟΚΕΡΑΣ 27 100 ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΞΥΛΟΚΕΡΑΣ
13. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΠΑΛΑΙΟΒΡΑΧΑΣ 35 003 ΠΑΛΙΟΒΡΑΧΑ
14. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΓΕΝΗΣΑΙΑΣ 67 100 ΝΕΑ ΚΕΣΣΑΝΗ
15. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΓΙΑΛΤΡΩΝ 34 300 ΓΙΑΛΤΡΑ ΕΥΒΟΙΑΣ
16. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΔΡΑΝΙΤΣΑΣ ΚΑΙΤΣΑΣ 35 010 ΜΑΚΡΥΡΑΧΗ
17. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΕΧΙΝΟΥ 67 300 ΘΕΡΜΑ ΞΑΝΘΗΣ
18. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΕΥΘΑΛΟΥΣ ΛΕΣΒΟΥ 81 100 ΜΥΘΗΜΝΑ
19. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΘΕΡΜΗΣ ΛΕΣΒΟΥ 81 100 ΘΕΡΜΗ ΛΕΣΒΟΥ
20. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΘΕΡΜΩΝ ΚΑΛΥΜΝΟΥ 85 200 ΚΑΛΥΜΝΟΣ
21. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ 30 100 ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ
22. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΚΟΚΚΙΝΟ ΝΕΡΟ 41 001 ΚΑΡΔΙΤΣΑ ΛΑΡΙΣΗΣ
23. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΚΑΒΑΣΙΛΩΝ ΠΗΞΑΡΙΑΣ 44 100 ΙΩΑΝΝΙΝΑ
24. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΚΟΛΠΟΥ ΓΕΡΑΣ 81 100 ΜΥΤΙΛΗΝΗ

25. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΛΙΤΣΕΚΙΟΥ 30 100 ΛΙΤΣΕΚΙ- ΑΙΤ/ΝΙΑΣ
26. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΘΕΡΜΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ (ΣΕΔΕΣ) 54 625
27. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ 62 300 ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟ
28. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ 85 303 ΝΙΣΥΡΟΣ ΔΩΔ/ΝΗΣΟΥ
29. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΜΟΥΡΤΣΙΑΝΟΥ 30 011 ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ
30. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ Ν. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ 54 624 Ν. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑ-ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
31. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΗΣ 68 100 ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΗ-ΕΒΡΟΥ
32. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΧΑΝΟΠΟΥΛΟΥ 47 100 ΧΑΝΟΠΟΥΛΟ - ΑΡΤΑΣ
33. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ- ΧΕΛΟΒΑ ΜΠΑΝΙΩΤΗ 30 003 ΛΥΣΙΜΑΧΙΑ ΑΙΤ/ΝΙΑ
34. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΣΟΥΒΑΛΑΣ ΒΑΘΥ ΑΙΓΙΝΑΣ 18 531
35. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΨΑΡΟΘΕΡΜΩΝ 68 002 ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ ΕΒΡΟΥ
36. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΣΕΛΙΑΝΙΤΙΚΩΝ 25 100 ΑΙΓΙΟ Ν. ΑΧΑΪΑΣ
37. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΣΤΑΧΤΗΣ ΠΟΡΙΑΡΗ 30 062 ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΛΗΝΗΣ
38. Ι.Π. ΠΙΚΡΟΛΙΜΝΗ ΚΙΛΚΙΣ- ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ
39. Ι.Π. ΚΡΗΝΙΔΩΝ ΚΑΒΑΛΑΣ- ΠΗΛΙΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΙΠΠΩΝ-ΛΥΔΙΑΣ.

Στη διαδικασία της ανακήρυξης² βρίσκονται οι Ι.Π.

1. Ι.Π. Κιβωτού Γρεβενών.
2. Ι.Π. Λουτροχωρίου Πετραίας Πέλλας.
3. Ι.Π. Θερμία Παρανέστι Δράμας.
4. Ι.Π. Αγραπιδιών και Λιμνοχωρίου Φλωρίνης [12] .

[12] Τριβυζά, Μαρία (1999), *Ιαματικές Πηγές Ελλάδος*, Αθήνα.
(<http://www.iama.gr/ethno/Therm/triviza.html>).]

2: Η διαπίστωση των ιαματικών ιδιοτήτων μιας θερμομεταλλικής πηγής και η ανακήρυξη της ως «ιαματική πηγή», γίνεται μέσω χημικής ανάλυσης των νερών της. Το νερό 142 πηγών έχει αναλυθεί χημικά και έχουν επίσημα χαρακτηριστεί ως ιαματικές πηγές 87 από αυτές.

2.1.3 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΤΟΥΣ ΔΙΑΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΤΟΥΣ ΜΕΓΕΘΟΣ.

Σε σχέση με τη χωροταξική τους διάταξη και το αναπτυξιακό τους μέγεθος, οι Ιαματικές Πηγές διακρίνονται σε: *(ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 3)*

- **Λουτροπόλεις:** Πρόκειται για χώρους οργανωμένης λουτροθεραπείας που είναι ενταγμένοι στον ιστό μεγάλων ή μικρών αστικών κέντρων
- **Λουτρικά Πολύ-λειτουργικά Κέντρα:** Πρόκειται για χώρους με εγκαταστάσεις οργανωμένης λουτροθεραπείας και αναψυχής που λειτουργούν αυτόνομα και δορυφορικά προς τους κοντινούς οικισμούς.
- **Πολύ-λειτουργικά Συγκροτήματα Θεραπευτικού Τουρισμού:** Πρόκειται για χώρους με οργανωμένες εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας και αναψυχής που έχουν χαλαρή σχέση με το οικιστικό δίκτυο της περιοχής και λειτουργούν αυτόνομα και ανεξάρτητα από αυτό. Μέσα στους χώρους αυτούς αναπτύσσεται αποκλειστικά ο ειδικός θεραπευτικός τουρισμός.
- **Λουτρικοί Σταθμοί:** Είναι οι χώροι με οργανωμένες εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας σε μικρούς περιφερειακούς οικισμούς και καθαρά τοπικής εμβέλειας με δραστηριότητες ειδικού θεραπευτικού τουρισμού[10].

[10] Σφέτσος Κ. (1988). Απογραφή θερμομεταλλικών Πηγών Ελλάδας III Ηπειρωτική Ελλάς, Αρ. 39, ΙΓΜΕ, Αθήνα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. 3: Διάκριση Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας σε σχέση με τη χωροταξική διάταξη και το αναπτυξιακό μέγεθός τους.

Λουτροπόλεις:	Λουτρικά Πολύ-λειτουργικά Κέντρα:	Πολύ-λειτουργικά Συγκροτήματα Θεραπευτικού Τουρισμού:	Λουτρικοί Σταθμοί:
1.Λουτρακίου 2.Κορινθίας 3.Καμμένων Βούρλων 4.Αιδηψού 5.Μεθάνων 6.Πρέβεζας 7.Ικαρίας 8.Νέας Απολλωνίας Θεσσαλονίκης	1.Ελευθέρων 2.Καβάλας 3.Λουτρακίου Αριδαίας 4.Λαγκαδά Θεσσαλονίκης 5.Θέρμης Λέσβου 6.Καιάφα Ηλείας 7.Λουτρών Γέρας Λέσβου	1.Υπάτης Φθιώτιδας 2.Νέας Κεσάνης Ξάνθης 3.Θεμοπηλών Φθιώτιδας 4.Σμοκόβου Καρδίτσας	1.Πικρολίμνης 2.Σερρών 3.Κρηνίδων Καβάλας 4.Ευταλούς και Λυσβορίου Λέσβου 5.Αμαράντου Ιωαννίνων 6.Νυρτίας και Τύρφης Αιτωλοακαρνανίας 7.Αηδονοχωρίου Καρδίτσας 8.Καρίτσας Λάρισας

Πηγή: Σφέτσος Κ. (1988). Απογραφή θερμομεταλλικών Πηγών Ελλάδας ΙΙΙ Ηπειρωτική Ελλάς, Αρ. 39, ΙΓΜΕ, Αθήνα.

2.1.4 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ ΤΟΥΣ.

Διακρίνονται σε:

ΨΥΧΡΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

Είναι οι ιαματικές πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία μέχρι 20°C και χρησιμοποιούνται κυρίως για εμφιάλωση και πόση. Τέτοιες πηγές είναι της Σουρωτής Θεσσαλονίκης, των Ελευθέρων Καβάλας, της Νιγρίτας Σερρών, της Σάριζας Άνδρου, της Δουμπίας Χαλκιδικής, του Μεταλλικού Κιλκίς, της Μυρτιάς Αιτωλοακαρνανίας και του Ξινού Νερού Φλώρινας[13].

ΥΠΟΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

Είναι οι πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία από 20-40°C και είναι συνήθως χλωρονατριούχες πηγές των αλκαλικών γαιών. Τέτοιες πηγές είναι της Νιγρίτας Σερρών, της Νέας Κεσσάνης Ξάνθης, του Πλατύστομου και Υπάτης Φθιώτιδας, των Κρηνίδων Καβάλας, του Λουτρακίου Κορινθίας, του Λουτρακίου Αριδαίας και της Νυμφοπέτρας Θεσσαλονίκης[13].

ΜΕΣΟΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

Είναι οι ιαματικές πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία από 35-50°C. Τέτοιες πηγές είναι των Ελευθέρων Κοζάνης, του Λαγκαδά, του Σμοκόβου και Αηδονοχωρίου Καρδίτσας, του Αγγίστου, Σιδηροκάστρου και Νιγρίτας Σερρών, της νέας Απολλωνίας Θεσσαλονίκης, της Ευταλούς και Γέρας Λέσβου, των Καμένων Βούρλων, της Αιδηψού και αρκετές άλλες[13].

ΥΠΕΡΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

Είναι οι ιαματικές πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία άνω των 50°C. Τέτοιες είναι της Αιδηψού, του Πολυχνίτου, Λυσβορίου και Μεγάλων Θερμών Λέσβου, των Αγιασμάτων Χίου, της Ικαρίας, της Κιμώλου, της Κύθνου και την Νέας Κεσσάνης Ξάνθης [13].

ΘΕΡΜΕΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν οι ιαματικές πηγές του Αμάραντου και Κούκου Ιωαννίνων[13].

[13] Δημόπουλος Γ. Υδρογεωλογικά και υδροχημικά χαρακτηριστικά θερμομεταλλικών πηγών Ελλάδος.

2.1.5 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗ ΧΗΜΙΚΗ ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΕΡΩΝ ΤΟΥΣ.

Η διάκριση αυτή στηρίζεται στην ποσότητα των διαλυμένων αλάτων που υπάρχουν μέσα στα θερμομεταλλικά νερά και αναφέρεται στην ηλεκτρική αγωγιμότητα των νερών, στο είδος των αλάτων, στα ιχνοστοιχεία και στα αέρια που περιέχουν τα νερά.

Των περισσότερων Ιαματικών πηγών της χώρας μας, τουλάχιστον των 142 που εξετάστηκαν τα θερμομεταλλικά νερά περιέχουν στο σύνολο τους . τα εξής άλατα:

- Χλωριούχο νάτριο σε ποσοστό 47,18% (Νατριοχλωριούχες πηγές)
- Νατριοχλωρικό ανθρακικό οξύ σε ποσοστό 26.7% (Οξυανθρακικές χλωρονατριούχες πηγές)
- Ασβεστομαγνησιακό ανθρακικό οξύ σε ποσοστό 26.7% [13].

[13] Δημόπουλος Γ. Υδρογεωλογικά και υδροχημικά χαρακτηριστικά θερμομεταλλικών πηγών Ελλάδος .

2.1.6 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΛΟΙΠΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Έχουν γίνει αξιόλογες προσπάθειες ενίσχυσης υποδομών των ιαματικών πηγών τουριστικής σημασίας, ωστόσο ακόμη εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις από την άποψη των εγκαταστάσεων. Η βελτίωση των εγκαταστάσεων των λουτροπόλεων της χώρας με σύγχρονη υποδομή και εξοπλισμό είναι αναγκαία για την πλήρη αξιοποίηση των ιαματικών ιδιοτήτων των νερών των πηγών. Ταυτόχρονα, η ένταξη των πηγών σε ένα πλέγμα ποικίλων εγκαταστάσεων που να συνδυάζουν και άλλες δραστηριότητες (αθλητισμός για όλες τις ηλικίες, πολιτιστικά, εγκαταστάσεις αναψυχής για νέους και παιδιά, πάρκα πρασίνου).

Το δυναμικό κάθε πηγής τουριστικής σημασίας, σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των υδροθεραπευτηρίων, των ξενοδοχείων και ενοικιαζόμενων δωματίων και των αντίστοιχων κλινών, καθώς και ως προς την απασχόληση ατόμων, παρουσιάζεται στον **(ΠΙΝΑΚΑ 2.4)**.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4: Χαρακτηριστικά Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας ως προς τις Εγκαταστάσεις και το Λοιπό Δυναμικό

	Αριθμός Υδροθεραπυτηρίων	Αριθμός Ξενοδοχείων (1994-97)	Αριθμός Ξενοδοχειακών Κλινών	Αριθμός Ενοικιαζόμενων Δωματίων	Αριθμός Κλινών Ενοικιαζόμενων Δωματίων	Θερινή Απασχόληση 1994-1996
1. Αιδημός (Ν. Εύβοιας)	22	96	4.642	5.500	12.000	143
2. Θερμοπύλες (Ν. Φθιώτιδας)	1	2	174	-	-	26
3. Καμένα Βούρλα (Ν. Φθιώτιδας)	2	85	3.162	-	-	-
4. Πλατύστομο (Ν. Φθιώτιδας)	1 (δεν λειτουργεί)	3	163	-	100	27
5. Υπάτη (Ν. Φθιώτιδας)	1	39	1.696	-	1000	79
6. Βουλιαγμένη (Ν. Αττικής)	1	-	-	-	-	11

	Αριθμός Υδροθερα πειτηρίω ν	Αριθμός Ξενοδο χείων (1994- 97)	Αριθμός Ξενοδοχε ιακών Κλινών	Αριθμός Ενοικιαζό μενων Δωματίων	Αριθμός Κλινών Ενοικιαζό μενων Δωματίων	Θερινή Απασχό ληση 1994- 1996
7. Μέθανα (Ν. Αττικής)	3	7	420	850	1700	40
8. Λουτράκι (Ν. Αττικής)	1	51	3.214	-	-	4
9. Κουνουπέλι (Ν. Ηλείας)	Έχει εγκαταλειφθεί	-	-	-	-	-
10. Κυλλήνη (Ν. Ηλείας)	1	3	355	-	400	18
11. Καϊάφας (Ν. Ηλείας)	1	10	426	-	200	42
12. Κύθνος (Ν. Κυκλάδων)	1	3	242	-	-	23
13. Καλλιθέα Ρόδου (Ν. Δωδ/νήσου)	Εκτελούνται έργα	-	-	-	-	-
14. Κίρρας (Ν. Φωκίδας)	1 (δεν λειτουργεί)	-	-	-	-	-
15. Σάριζα Άνδρου (Ν. Κυκλάδων)	-	-	-	-	-	-

Για τα κελιά με παύλα (-) δεν υπάρχουν πληροφορίες

Πηγή: Σπαθή Σ.Κ. (2000). Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29.

Όπως παρατηρείται από τον (Πίνακα 2.4), το ξενοδοχειακό δυναμικό πολλών πηγών Τουριστικής Σημασίας είναι υψηλό, ώστε να μπορούν να χαρακτηριστούν ως σύγχρονες λουτροπόλεις, εξυπηρετώντας εκτός από τους χρήστες των ιαματικών πηγών και μεγάλο αριθμό τουριστών (π.χ. Αιδηψός, Καμένα Βούρλα, Λουτράκι, Υπάτη, Ικαρία, Καϊάφας). Πολλά ξενοδοχεία διαθέτουν ιδιωτικά λουτρά, στα οποία γίνεται συνήθως η λουτροθεραπεία. Όσο αφορά την απασχόληση στις πηγές, ο Πίνακας 5 καθιστά φανερή την αναλογία ανάμεσα στο μέγεθος της πηγής και τον αριθμό των απασχολούμενων. Ωστόσο, δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με την ειδίκευση του απασχολούμενου προσωπικού.

Υψηλό επίπεδο υποδομής εγκαταστάσεων διαθέτει η Αιδηψός η οποία αποτελεί το πληρέστερο λουτροθεραπευτικό κέντρο της χώρας.

Πρόκειται για μια μεγάλη μονάδα υδροθεραπείας, η οποία διαθέτει, εκτός των άλλων, και ένα σύγχρονο υδροθεραπευτήριο και φυσικοθεραπευτήριο του ΕΟΤ, καθώς και πολλούς χώρους συνεδριάσεων, εκθέσεων, ιατρείου, γυμναστηρίων, περιπάτου και γενικότερα όλο τον απαιτούμενο σύγχρονο εξοπλισμό ώστε να προβάλλεται και σε διεθνή κλίμακα.

Πολλές πηγές διαθέτουν εγκαταστάσεις και εξοπλισμό που θεωρείται ελλιπής ή πεπαλαιωμένος [8]. Σε ορισμένες πηγές είναι εμφανής η ανάγκη εκσυγχρονισμού και συμπλήρωσης με νέα τμήματα , ώστε οι πηγές να αξιοποιηθούν στο μέγιστο.

Για παράδειγμα:

Η Αιδηψός (Ν. Εύβοιας), η οποία διαθέτει υδροθεραπευτήρια με όλες τις απαραίτητες σύγχρονες εγκαταστάσεις και ένα μεγάλο αριθμό ξενοδοχείων, όμως τα περισσότερα ξενοδοχεία κρίνονται μετρίων προδιαγραφών.

Η Υπάτη (Ν. Φθιώτιδος), η οποία διαθέτει ισχυρό ξενοδοχειακό δυναμικό, αλλά μόνο ένα παλιό υδροθεραπευτήριο.

Οι Θερμοπύλες (Ν. Φθιώτιδος), όπου οι εγκαταστάσεις του υδροθεραπευτηρίου χρειάζονται ανακαίνιση προκειμένου να αξιοποιηθούν πλήρως.

Η Καλλιθέα της Ρόδου (Ν. Δωδεκανήσου), στην οποία προσφέρεται μόνο ποσιθεραπεία, αλλά εκτελούνται έργα για την ανάπτυξη της ως λουτρόπολης [2].

Άλλες πηγές, ενώ διαθέτουν αξιόλογο δυναμικό σε σχέση με τη γεωγραφική τους θέση, τη σύσταση και την ποσότητα των ιαματικών νερών τους, είτε έχουν πεπαλαιωμένες εγκαταστάσεις που καθιστούν προβληματική τη λειτουργία τους (όπως π.χ. στο Κουνουπέλι του Ν. Ηλείας και στις Ελευθερές του Ν. Καβάλας) ή δεν έχουν καθόλου εγκαταστάσεις με αποτέλεσμα να μην λειτουργούν καθόλου ορισμένες δραστηριότητές τους (όπως π.χ. ο Καϊάφας στο Ν. Ηλείας, το Ποτάμιο στο Ν. Σάμου και ο Κίρρας στο Ν. Φωκίδας) [8].

[8] Σπαθή Σ.Κ. (2000). *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29*

[2] Κοϊνάκη Κατερίνα- Πλουμή Μαρία (2007), *Ιαματικός Τουρισμός, Πτυχιακή εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων ΑΤΕΙ Ηράκλειου.*

2.2 ΕΙΔΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.

Στην Ελλάδα λειτουργούν περισσότερα Κέντρα Ιαματικού Τουρισμού (spa), παρά ως Κέντρα Τουρισμού Υγείας (health resorts). Η επιλογή ιαματικής πηγής γίνεται με βάση την θεραπευτική δράση και τη μορφή της θεραπείας. Ο Όρος που χρησιμοποιείται ως σήμερα για να περιγράψει τις παρεχόμενες υπηρεσίες στα θερμομεταλλικά νερά είναι “λουτρά”.

Η Υδροθεραπεία υπό τη γενικότερη έννοια “SPA THERAPY ” ή “MEDICAL HYDROLOGY” των Αγγλοσαξόνων, είναι η θεραπευτική αγωγή η οποία στηρίζεται στη χρήση του Ιαματικού Νερού. Βασίζεται στην αξιοποίηση των φυσικών και χημικών αναγκών του ανθρώπινου οργανισμού. Η μορφή, ο τρόπος, η διάρκεια και η συχνότητα της θεραπείας καθορίζουν τα αποτελέσματα της [5]. Μορφές υδροθεραπείας που εφαρμόζονται στην Ελλάδα είναι οι:

Εσωτερική υδροθεραπεία και η εξωτερική υδροθεραπεία.

- **Η εσωτερική υδροθεραπεία** περιλαμβάνεται τη ποσιθεραπεία, την εισπνευσιοθεραπεία, ρινικές και στοματικές πλύσεις.
- **Η εξωτερική υδροθεραπεία** περιλαμβάνεται τη λουτροθεραπεία, ιλοθεραπεία ή πηλοθεραπεία ή κοινώς λασπόλουτρα τη θαλασσοθεραπεία. τις καταιωνίσεις (για ορισμένο χρόνο το σώμα δέχεται το θερμομεταλλικό νερό, που έρχεται με ψηλή ή χαμηλή πίεση) τις υδρομαλάξεις (το σώμα δέχεται την πίεση του νερού), την υδροκινησιοθεραπεία (συνδυασμός λουτροθεραπείας και κινησιοθεραπείας, όσο το σώμα βρίσκεται στο νερό) [14] .

[5] Σύνδεσμος Δήμων & Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας (2006). *Θεραπείες, Θεσσαλονίκη*. (<http://www.thermalsprings.gr/therapies.php>).

[14] Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2009), *Θεραπευτικός- Ιαματικός Τουρισμός, Αθήνα*. (<http://www.visitgreece.gr/pages.php?pageID=410&langID=1>)

- **Η Λουτροθεραπεία** βασίζεται στις παρακάτω κύριες ιδιότητες του Ιαματικού νερού:

1. Στο θερμικό ερέθισμα
2. Στο μηχανικό ερέθισμα
3. Στην επίδραση των φυσικοχημικών συστατικών του Ιαματικού νερού.

Το Θερμικό Ερέθισμα είναι σπουδαίο στην Λουτροθεραπεία και αποτελεί βασική μορφή θερμοθεραπείας . Για να υπάρχει θερμικό ερέθισμα πρέπει η θερμοκρασία του νερού να είναι μεγαλύτερη από 34°C . Ο *Θερμικός παράγοντας* δρα με πολλούς τρόπους. Τέτοιοι είναι: η διάταση των αγγείων, η υπεραιμία ,η τοπική εφίδρωση , η ανάπαυση των μυών, η βελτίωση της τοπικής θρέψης (εναλλαγή – διατροφή) και η αναλγησία.

Σε θερμοκρασίες λοιπόν άνω των 38° – 40°C ζεσταίνονται οι μύες, η αντίστασή τους ελαττώνεται και ακολουθεί χαλάρωση, με αποτέλεσμα ανακούφιση από τον πόνο και διευκόλυνση των κινήσεων. Σε υψηλότερες θερμοκρασίες γίνεται απορρόφηση του υγρού των αρθρώσεων και διεύδυση μεταλλικών και ραδιενεργών στοιχείων.

Όσο αφορά το Μηχανικό Παράγοντα, η δράση του στηρίζεται στους νόμους του Αρχιμήδη που αναφέρονται στην άνοση και στην υδροστατική πίεση . Στο νερό το ανθρώπινο σώμα γίνεται ελαφρύτερο, οι κινήσεις ευκολότερες, επέρχεται μυοχαλάρωση, απορρόφηση οίδημάτων και εξιδρωμάτων και ευνοϊκοί επίδραση στον ψυχισμό [15] .

Σήμερα εκτιμάται η οξειδοβασική ισορροπία του μεταλλικού νερού. Επίσης σημασία έχουν οι οξειδο-αναγωγικές ικανότητες του μεταλλικού νερού. Αναφέρεται ιδιαίτερα το στοιχείο S με τη μορφή θειικής (SO₄⁻⁻)ή υποθειικής ρίζας (S₂O₃⁻⁻) .

[15] DR Σαρακιώτης Αθανάσιος (2009), *ιαματική λουτροθεραπεία –Ιατρικές Παρατηρήσεις και εφαρμογές*, Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakiwt.html>)

Στις οξειο-αναγωγικές αντιδράσεις υπεισέρχεται και η δράση ορισμένων ενζύμων όπως η θειοκινάση . Επισημαίνεται εδώ η συμμετοχή του θείου στην κατασκευή του αρθρικού χόνδρου και ότι στις εκφυλιστικές αρθροπάθειες ιδίως, το θείο του αρθρικού χόνδρου είναι ελαττωμένο.

Έρευνες με ραδιενεργό θείο (S35) έδειξαν ότι κάτω από ορισμένες συνθήκες στη χρησιμοποίηση του νερού (π.χ. με υπέρθερμα λουτρά, λασπόλουτρα κτλ.) το θείο εισδύει από το δέρμα στον οργανισμό. Διαπιστώθηκε αύξηση του θείου στο αίμα, το μυελό των οστών, τον αρθρικό χόνδρο και το αρθρικό υγρό. Στο συνδετικό ιστό συνδέεται με τους πολυσακχαρίτες.

Στα χημικά στοιχεία του ιαματικού νερού περιλαμβάνονται και τα καλούμενα μικροστοιχεία ή ολιγοστοιχεία. Αυτά περιέχονται σε μικρές ποσότητες και πιστεύεται ότι εμφανίζουν ειδική δυναμική δράση (όπως η βιτ.Β12 στην νόσο του BIERMER). Στα μικροστοιχεία εντάσσονται και τα ραδιενεργά στοιχεία με τα οποία είναι πλούσια προικισμένα μερικά μεταλλικά νερά. Από αυτά, χρησιμοποιήσιμο αποβαίνει το ραδόνιο το οποίο έχει τη δυνατότητα να εισδύει στον οργανισμό με την εισπνοή και το υπέρθερμο λουτρό, ιδίως το λασπόλουτρο.

Συμπερασματικά: Η θεραπευτική δράση του χημικού παράγοντα του μεταλλικού νερού, εμπειρική γνώση από αρχαιότατους χρόνους, τίθεται σε επιστημονική βάση. Η δράση του ιαματικού νερού που βασίζεται στους τρεις παράγοντες χημικό-θερμικό-και μηχανικό –προκειμένου για τις Ρευματικές παθήσεις αναφέρεται: στην ανακούφιση από τον πόνο, την ελάττωση της φλεγμονής, στην βελτίωση της κινητικότητας των αρθρώσεων και τέλος στην κατανίκηση της αναπηρίας [15].

[15] DR Σαρακιώτης Αθανάσιος (2009), ιαματική λουτροθεραπεία –Ιατρικές Παρατηρήσεις και εφαρμογές, Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakiwt.html>)

- **Ποσιθεραπεία:** Η εισαγωγή υγρών στο πεπτικό σύστημα με πόση, για θεραπευτικούς σκοπούς. Πρόκειται για “εσωτερική μορφή υδροθεραπείας”. Η επίδραση των ιαματικών νερών οφείλεται στα μεταλλικά στοιχεία, (υπό μορφή ιόντων), στα κολλοειδή και στα άλατα, τα οποία με την κυκλοφορία φθάνουν στα διάφορα όργανα του οργανισμού όπου ασκούν φαρμακοδυναμική και βιολογική επίδραση. Το νερό, όπως αναφέρθηκε, αποτελεί μία από τις κύριες πηγές τροφοδοσίας του ανθρώπινου οργανισμού σε ανόργανα άλατα, τα οποία είναι απαραίτητα για την καλή λειτουργία του, ενώ η έλλειψή τους δημιουργεί πολλές επιπλοκές. Ο *(ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5)* δείχνει το ποσοστό πρόσληψης μεταλλικών στοιχείων από το πόσιμο νερό, καθώς επίσης και τη συνολική ημερήσια απαίτηση του οργανισμού μας στα στοιχεία αυτά [3&16] .

[3] 1^ο Γυμνάσιο Σκύδρας-Ομάδα Αγωγής Υγείας(2000-2001, Ιαματικά Λουτρά, Σκύδρα. (<http://users.hol.gr/~chriskir/p04.htm>)

[16] Βλασσόπουλος Ν. (2009) Λουτροθεραπεία-Ποσιθεραπεία και θεραπευτικές Εφαρμογές Αθήνα (.<http://www.iama.gr/ethno/Therm/vlasopul.html>)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5: Ποσοστό πρόσληψης μεταλλικών στοιχείων από το πόσιμο νερό, καθώς επίσης και τη συνολική ημερήσια απαίτηση του οργανισμού.

		Υπολογιζόμενη ημερήσια πρόσληψη, mg	Ημερήσια συνεισφορά πρόσληψης MN*, mg		Ημερήσια συνεισφορά νερού ύδρευσης, mg	
Στοιχείο			μέσος όρος	μέγιστο	μέσος όρος	μέγιστο
Na	Νάτριο	4500	930	3600	70	250
Cl	Χλώριο	5000	200	780	100	490
Ca	Ασβέστιο	1000	290	920	170	280
Mg	Μαγνήσιο	250	100	250	24	45
K	Κάλιο	3000	45	180	10	36
SiO ₂	Διοξ. Πυρ.	2000	45	120	26	100
Al	Αργίλιο	2,3	0,06		0,14	
Sb	Αντιμόνιο	0,034			0,048	
As	Αρσενικό	0,1	0,04	0,38	0,002	0,003
Ba	Βάριο	1,0	0,33	0,66	0,08	
Be	Βηρύλλιο	<0,015	0,004	0,05	0,0004	0,0006
Bi	Βισμούθιο	<0,005			0,01	
B	Βόριο	1,0	1,5	4,0	0,24	
Cd	Κάδμιο	0,07	0,0006	2x10 ⁻³	0,002	0,008
Cr	Χρώμιο	0,2	0,012	0,06	0,004	0,01
Co	Κοβάλτιο	0,4	0,0004	2x10 ⁻³	0,007	0,022
Cu	Χαλκός	2,5	0,017	0,06	0,1	0,7
Fe	Σίδηρος	23	0,8	9,0	0,26	3,0
Pb	Μόλυβδος	0,3	0,02	0,04	0,03	0,09
Li	Λίθιο	0,1	1,4	7,5	0,016	0,02
Mn	Μαγγάνιο	3,0	0,2	2,2	0,048	0,12
Hg	Υδράργυρος	0,02	0,0003	6x10 ⁻⁴	0,0004	0,0016
Mo	Μολυβδαίνιο	0,2			0,0002	0,0004
Ni	Νικέλιο	<0,3	0,07	0,22	0,012	0,026
Rb	Ρουβίδιο	5,0			0,002	
Se	Σελήνιο	0,2			0,0012	0,005
Ag	άργυρος	0,03			0,0004	
Sr	Στρόντιο	1,0	1,2	2,0	0,2	
Ti	Τιτάνιο	0,8	0,001		0,002	
U	Ουράνιο	0,001			0,0003	
V	Βανάδιο	2,0			0,007	0,012
Zn	Ψευδάργυρος	10	0,044	0,12	0,22	1,4

* MN: Μεταλλικά Νερά

ΠΗΓΗ : Βλασσόπουλος Ν. (2009) Λουτροθεραπεία-Ποσιθεραπεία και θεραπευτικές Εφαρμογές Αθήνα .<http://www.iama.gr/ethno/Therm/vlasopul.html>)

Άλλοτε το μεταλλικό νερό δρα δι ενός εκ των συστατικών του (π.χ. ραδόνιον εις τα ραδιενεργά ύδατα - διττανθρακικό νάτριο εις τα αλκαλικά) και άλλοτε δια του συνόλου των συστατικών που βρίσκονται σ' αυτό. Τις περισσότερες φορές η θεραπευτική δράση των μεταλλικών νερών εκδηλώνεται μετά από μακροχρόνια χορήγηση. Εξαιρούνται τα θειονατριούχα και θειομαγνησιούχα μεταλλικά νερά τα οποία μόλις χορηγηθούν έχουν άμεσα θεραπευτικά αποτελέσματα και δρουν ως καθαρτικά. Είναι αυτονόητο ότι η κακή λειτουργία της καρδιάς ή των νεφρών αποτελεί βασική αντένδειξη για κάθε είδος ποσιθεραπείας.

Οι εργαστηριακές αναλύσεις που έγιναν στην Ιταλία και έχουν δημοσιευθεί στο Ιατρικό περιοδικό "Clinica Terapeutica" 149 (2) 127 - 130 1998.

ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΜΕΝΑ ΕΙΔΗ ΝΕΡΩΝ:[16]

Ολιγομεταλλικά: Είναι νερά με στερεό υπόλοιπο μικρότερο των 200mg% και περιέχουν Na, Ca, Mg, Cl, SO₄, HCO₃, καθώς και ίχνη Fe, Cu, Mn, Cr, Co, Zn και άλλων βαρέων μετάλλων.

Επίσης περιέχουν διαλυμένα, σε άλλοτε άλλη ποσότητα αέρια, όπως οξυγόνο, άζωτο ή διοξείδιο του άνθρακα. Το pH είναι συνήθως ελαφρώς όξινα, είναι επί το πλείστον κρύα και ορισμένα από αυτά είναι ραδιενεργά.

Η θεραπευτική τους δράση παραδοσιακά αποδίδεται στην υποτονικότητά τους.

Επίσης στα Ολιγομεταλλικά νερά αποδίδεται δράση διουρητική δια μέσου αυξήσεως της νεφρικής αιματώσεως.

Μετριομεταλλικά νερά: Περιέχουν στερεό υπόλοιπο 200 - 1000mg%

Ανθρακικά Ολιγομεταλλικά νερά: Περιέχουν αυξημένη ποσότητα CO₂. Παρουσιάζουν διουρητική δράση η οποία αποδόθηκε στην ταχεία και αθρόα απορρόφησή τους από τον γαστρικό βλεννογόνο.

Το "ξινό νερό": που προέρχεται από τη Φλώρινα και η "ΣΑΡΙΖΑ" που προέρχεται από την Άνδρο είναι επιτραπέζια νερά κατάλληλα για ποσιθεραπεία.

[16] Βλασσόπουλος Ν. (2009) Λουτροθεραπεία-Ποσιθεραπεία και θεραπευτικές Εφαρμογές Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/vlasopul.html>).

"ΞΙΝΟ ΝΕΡΟ"

Ανήκει στην κατηγορία των ψυχρών (αλκαλικών γαιών) υδροανθρακικών οξυπηγών. Το pH των πηγών του "ΞΙΝΟΥ ΝΕΡΟΥ" είναι 6,6 και γι' αυτό έχει ευχάριστη χαρακτηριστική υπόξινη γεύση. Επειδή δε περιέχει μαγνήσιο και ασβέστιο ενδείκνυται στην γεροντολογία, μια και στο γήρας υπάρχουν οστεοπορωτικές αλλοιώσεις των οστών.

Ενδείξεις του "ΞΙΝΟΥ ΝΕΡΟΥ":

1. Δυσπεπτικές καταστάσεις
2. Ουρική αθρίτις
3. Ψαμμιάσις - λιθίαση
4. Χρόνιες φλεγμονές των κατωτέρων ουροφόρων οδών.
5. Δυσκοιλότητα
6. Ελαφρά ηπατοπάθεια

Αντενδείξεις του "ΞΙΝΟΥ ΝΕΡΟΥ":

1. Βαρεία και χρόνια ηπατοπάθεια
2. Υπερτροφία προστάτη
3. Έλκη στομάχου και πυλωρού

"ΝΕΡΟ ΣΑΡΙΖΑ"

Το νερό της "ΣΑΡΙΖΑΣ" έχει μεγάλη διαλυτική ικανότητα στα άλατα - είναι διουρητικό και έχει περίπου την ίδια χημική σύσταση και τις ίδιες ιδιότητες με το νερό "EVIAN"

Ενδείξεις του νερού "ΣΑΡΙΖΑ":

1. Λιθιάσις - ψαμμιάσις - κρυσταλλουρία
2. Γαστρεντερικές διαταραχές - παθήσεις του στομάχου του εντέρου και της χοληδόχου κύστεως
3. Εκζεματοειδείς δερματίτιδες[16]

Αντενδείξεις του νερού "ΣΑΡΙΖΑ":

1. Βαρεία και χρόνια ηπατοπάθεια [3]

[16] Βλασσόπουλος Ν. (2009) Λουτροθεραπεία-Ποσιθεραπεία και θεραπευτικές Εφαρμογές Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/vlasopul.html>)

[3] 1^ο Γυμνάσιο Σκύδρας-Ομάδα Αγωγής Υγείας(2000-2001, Ιαματικά Λουτρά, Σκύδρα. (<http://users.hol.gr/~chriskir/p04.htm>)

Εισπνευσοθεραπεία: Ο ασθενής εισπνέει υδρομεταλλικούς ατμούς Ενδείκνυται για: Παθήσεις αναπνευστικού συστήματος (ασθματικές καταστάσεις, χρόνιες βρογχίτιδες, χρόνιο πνευμονικό εμφύσημα, χρόνια Ρινίτις, Φαρυγγίτις, Λαρυγγίτις) [15].

Πηλοθεραπεία: Βασίζεται στο λασπόλουτρο, που είναι επίσης καθολικό ή συνηθέστερα τοπικό(κατάπλασμα) στην περιοχή που πάσχει (ΣΣ, αρθρώσεις).

Η δράση της λάσπης αποδίδεται κυρίως στις υψηλές θερμοκρασίες 40-46°C και πλέον. Είναι γνωστοί οι επαγωγείς της θερμότητας, ότι τα στερεά σώματα κρατούν επί μακρό χρόνο τη θερμότητα και ότι τότε το ανθρώπινο σώμα την ανέχεται ευκολότερα. Γι αυτό η λάσπη χρησιμοποιείται για δράση σε όργανα κατά βάθος (ΣΣ, ισχίο κτλ.). Αλλά η ιαματική λάσπη δεν αποτελεί ένα απλό μείγμα στερεού υποστρώματος και ιαματικού νερού. Το χώμα επιλέγεται από εδάφη ηφαιστιογενή, από προσχώσεις και έλη. Καλλιεργείται με το ιαματικό νερό για πολλούς μήνες ή χρόνια και υφίσταται ζυμωτικές επεξεργασίες.

Θαλασσοθεραπεία: Η θαλασσοθεραπεία συμπεριλαμβάνει την χρήση διαφόρων κλιματικών και λουτρολογικών παραγόντων, που είναι συνδεδεμένοι με τη θάλασσα (αεροθεραπεία, ηλιοθεραπεία, θαλασσινά λουτρά), με σκοπό την σκληραγωγία και την θεραπεία.

Η φυσιολογική επίδραση των θαλασσινών λουτρών στον οργανισμό, εξαρτάται από τους θερμικούς, μηχανικούς και χημικούς παράγοντες. Η θερμική επίδραση έχει σχέση με την διαφορά της θερμοκρασίας του σώματος και της θερμοκρασίας του νερού. Όσο χαμηλότερη είναι η θερμοκρασία του νερού, τόσο μεγαλύτερη είναι η θερμική απώλεια και τόσο πιο έντονη γίνεται η φυσιολογική επίδραση.

[15] DR. Σαρακιώτης Αθανάσιος (2009), ιαματική λουτροθεραπεία –Ιατρικές Παρατηρήσεις και εφαρμογές, Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakiwt.htm>)

Έτσι αποκτά φυσικοχημικές ιδιότητες με παρουσία ζώντων οργανισμών που διευκολύνουν την απορρόφηση του θείου και του ραδονίου, των φλεγμονωδών στοιχείων και την ελάττωση του πόνου [15].

Η μηχανική επίδραση σχετίζεται με την υδροστατική πίεση, την αντίδραση του νερού στις κινήσεις που κάνει ο λουόμενος ιδιαίτερα κατά την κολύμβηση και την ερεθιστική επίδραση των χτυπημάτων των θαλάσσιων κυμάτων.

Η χημική επίδραση έχει σχέση με τα διαλυμένα άλατα στο νερό που συσσωρεύονται στο δέρμα, ερεθίζουν τους υποδοχείς του και προκαλούν ανταποκριτικές αντιδράσεις που διαρκούν ορισμένο χρονικό διάστημα. Στην ερεθιστική επίδραση παίζει ρόλο η σύνθεση του θαλασσινού νερού, το οποίο περιέχει νάτριο, κάλιο, ασβέστιο, χλώριο, βρώμιο, ιώδιο κλπ. Η φυσιολογική αντίδραση λαμβάνει χώρα σε δύο βασικές φάσεις:

Πρώτη φάση: η φάση της αρχικής ψύχρανσης, συνοδευόμενη από απότομη πτώση της θερμοκρασίας του σώματος. Εμφανίζεται με το σπασμό των επιφανειακών και την διαστολή των βαθύτερα ευρισκομένων στο σώμα αγγείων. Παρατηρείται σύσπαση των λειών μυϊκών ινών, τρόμος και ρίγος. Επιβραδύνονται οι καρδιακοί παλμοί, η αναπνοή γίνεται αραιή και βαθιά. Αυξάνεται η αρτηριακή πίεση.

Η πρώτη φάση είναι σύντομη, στους σκληραγωγημένους ανθρώπους εκδηλώνεται ασαφής.

Δεύτερη φάση: ο οργανισμός προσπαθεί να συντηρεί την θερμική ισορροπία.

Παρουσιάζεται το αίσθημα της ζεστασιάς, και το δέρμα αποκτά ρόδινο χρώμα εξ αιτίας της υπεραιμίας. Απότομα αυξάνεται το επίπεδο της χημικής θερμορύθμισης.

Η αναπνοή γίνεται συχνή και βαθύτερη, αυξάνεται κατά 2 έως 3 φορές η κατανάλωση οξυγόνου, δυναμώνει η λειτουργία της καρδιάς, ενώ παράλληλα αυξάνεται το επίπεδο των οξειδωτικών εργασιών.

[15] DR. Σαρακιώτης Αθανάσιος (2009), *ιαματική λουτροθεραπεία – Ιατρικές Παρατηρήσεις και εφαρμογές*, Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakiwt.htm>)

Κατά την παρατεταμένη παραμονή στο θαλασσινό νερό, μπορεί να εμφανιστεί και τρίτη φάση, η οποία είναι συνέπεια της εξάντλησης των μηχανισμών της θερμορύθμισης. Σ' αυτή τη φάση παρατηρείται πάρεση των δερματικών αγγείων, παθητική υπεραϊμία με κυανώσεις, απότομη ψύχραση και άλλα παθολογικά φαινόμενα. Γι' αυτούς τους λόγους στη θαλασσοθεραπεία είναι σημαντικό να αποφεύγεται η τρίτη φάση [17].

Σύμφωνα με την αρχή του Αρχιμήδη, κατά την βύθιση στο γλυκό νερό, ο άνθρωπος «χάνει» τα 9/10 περίπου του βάρους του, ενώ κατά την βύθιση στο θαλασσινό νερό ακόμη περισσότερο. Έτσι, δημιουργούνται συνθήκες όμοιες με την κατάσταση έλλειψης της βαρύτητας. Αυτή η φαινομενική μείωση του βάρους, επιτρέπει σε ασθενείς με ευκολία να εκτελούν γυμναστικές ασκήσεις μέσα στη θάλασσα, κάτι που γι' αυτούς είναι αδύνατο έξω από το νερό.

Τα θαλασσινά λουτρά στους ασθενείς αρχίζουν μετά από 3 έως 5 ημέρες προσαρμογής στις τοπικές συνθήκες. Ο ασθενής, πριν κάνει μπάνιο πρέπει να είναι ξεκούραστος, να βυθίζεται δε στο νερό με ξηρό και θερμό δέρμα. Γι' αυτό μπορεί να εκτελεί κάποιες κινήσεις ή να κάνει μαλάξεις στο σώμα του πριν να μπει στο νερό. Με την είσοδο στο νερό πρέπει να κάνει κινήσεις ή να επιπλέει στο νερό με ελεύθερο κολύμπι.

Οι κινήσεις πρέπει να είναι αργές με ελαφρά ή μέτρια φόρτιση και να πραγματοποιούνται με ρυθμό κολύμβησης 15 έως 30 κινήσεις των χεριών μέσα σε ένα λεπτό. Ο ρυθμός των κινήσεων εξαρτάται από την εκγύμναση του καρδιαγγειακού συστήματος. Εκτός τούτου, συνιστάται στους ασθενείς η ύπτια κολύμβηση, που προσφέρει στον ασθενή δυνατότητα για ξεκούραση.

Το κάθε θαλασσινό μπάνιο διαρκεί στην αρχή 2 έως 5 λεπτά, με σταδιακή αύξησή του μέχρι τα 15 λεπτά. Η θεραπεία εκτελείται 2 έως 3 φορές την ημέρα. Μετά την έξοδο από το νερό, είναι απαραίτητο το σκούπισμα με ζεστή πετσέτα .

[17] Φαρφαράς Γεώργιος(2008). Θαλασσοθεραπεία, Σαμοθράκη,
(http://thermalsprings.blogspot.com/2008/05/blog-post_4858.html)

Υδρομαλάξεις: Στηρίζονται στη εφαρμογή πίεσης στο ανθρώπινο σώμα, ενώ αυτό βρίσκεται μέσα στο Ιαματικό Νερό. Ενδείκνυται σε περιπτώσεις μετατραυματικής θεραπείας, καταγμάτων και κακώσεων, αρθροπαθειών, οσφυαλγίας, ισχαιμίας, σπονδυλαρθρίτιδας και σπαστικών παραλύσεων[17].

Γενικοί κανόνες της λουτροθεραπείας:

Φαίνεται να μην είναι τόσο απλή υπόθεση η εφαρμογή της Ιαματικής Λουτροθεραπείας. Υπάρχουν γενικοί κανόνες που ακολουθεί η Ιαματική Λουτροθεραπεία .

- 1.** Πριν την έναρξη της θεραπείας θα μελετηθεί η συνύπαρξη άλλων παθήσεων που αποκλείουν ή περιορίζουν την Ιαματική Λουτροθεραπεία όσον αφορά τη διάρκεια, τη θερμοκρασία, τους τρόπους εφαρμογής κτλ.
- 2.** Θα μελετηθεί η Ρευματική Νόσος και ανάλογα θα καθοριστούν η διάρκεια, η θερμοκρασία, το είδος της θεραπείας, (δηλ. λουτρό, καταιονισμοί, υδρομαλάξεις, ατμόλουτρα, λασπόλουτρα, υδροκινησιοθεραπεία,) καθώς και η περιοχή εφαρμογής τους, (πχ. αυχένας, μέση , ώμος, χέρια, ισχίο, γόνατο κτλ.).
- 3.** Εξετάζεται αν ο άρρωστος ακολουθεί κάποια θεραπεία που συνήθως δεν πρέπει να διακόπτεται.
- 4.** Γίνεται επανεξέταση στη μέση της θεραπείας που διαρκεί τρεις εβδομάδες και στο τέλος. Ο άρρωστος εφοδιάζεται με επιστολή του γιατρού των λουτρών με τις παρατηρήσεις του για τον θεράποντα γιατρό.
- 5.** Οι διάφορες θεραπείες γίνονται συνήθως το πρωί και διαρκούν λίγα λεπτά μέχρι και μία ώρα ανάλογα με το είδος.

Το ευεργετικό αποτέλεσμα έρχεται συνήθως σε λίγες εβδομάδες από τη λήξη της Ιαματικής Λουτροθεραπείας αλλά συχνά στη διάρκεια της. Από μερικούς συνίσταται η τμηματική Ιαματική Λουτροθεραπεία στην αρχή και στο τέλος της Λουτρικής περιόδου [15].

[17]Φαρφαράς Γεώργιος(2008). Θαλασσοθεραπεία, Σαμοθράκη, (http://thermalsprings.blogspot.com/2008/05/blog-post_4858.html)

[15] DR. Σαρακιώτης Αθανάσιος (2009), ιαματική λουτροθεραπεία –Ιατρικές Παρατηρήσεις και εφαρμογές, Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakiwt.html>)

Μπορεί να χρειαστεί καμιά φορά συμπληρωματική φυσικοθεραπεία πχ. μηχανοθεραπεία ή εργαστηριακή διερεύνηση του αρρώστου. Υπόψη πρέπει να έχει ο ασχολούμενος με το αντικείμενο, την ενδεχόμενη λουτρική αντίδραση. Αυτή μπορεί να παρουσιαστεί τις πρώτες 5 ως 10 μέρες της Ιαματικής Λουτροθεραπείας και συνίσταται σε μια ολιγοήμερη και παροδική κλινική επιδείνωση της γενικής κατάστασης του αρρώστου, ενδεχομένως με πυρετό, ανορεξία, πονοκεφάλους και αϋπνία.

Η λουτρική αντίδραση μπορεί να είναι και τοπική με επιδείνωση των τοπικών συμπτωμάτων και δεν έχει σχέση με την τελική έκβαση της θεραπείας . Ειδικά στις περιπτώσεις ουρικής αρθρίτιδας μπορεί να προκληθεί μία νέα κρίση παρά την λήψη κολχικίνης. Για τα φαινόμενα αυτά πρέπει να ενημερώνεται ο ασθενής που πρόκειται να υποβληθεί σε Ιαματική Λουτροθεραπεία [15].

2.2.1 ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΕΔΕΙΞΕΙΣ ΘΕΡΑΠΕΙΩΝ .

Ενδείξεις λουτροθεραπείας: [15]

- Η Ιαματική Λουτροθεραπεία εφαρμόζεται σε ένα μεγάλο αριθμό ασθενειών από τα περισσότερα συστήματα (αναπνευστικό, κυκλοφορικό, πεπτικό, νευρικό, μυοσκελετικό, νεφρούς , δέρμα κλπ.)
- Ρευματικές παθήσεις (όσον αφορά αυτές τις παθήσεις θα αναφερθώ παρακάτω εκτενέστερα λόγω του ότι η εφαρμογή της Ιαματικής Λουτροθεραπείας σε παθήσεις του μυοσκελετικού συστήματος είναι κατά πολύ συχνότερη απ' ότι σε παθήσεις άλλων συστημάτων).
- Παθήσεις κυκλοφορικού συστήματος (αρτηριακή υπέρταση, ανεπάρκεια στεφανιαίων αρτηριών ενδαρτηρίτιδες κάτω άκρων, χρόνιες φλεβίτιδες κιρσοί).

[15]DR. Σαρακιώτης Αθανάσιος (2009), Ιαματική λουτροθεραπεία –Ιατρικές Παρατηρήσεις και εφαρμογές, Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakiwt.html>)

- Παθήσεις δερματικές (έκζεμα, δερματίτιδες κλπ.)
- Παθήσεις γυναικολογικές (χρόνιες μεταφλεγμονώδεις καταστάσεις των σαλπίνγων και της μήτρας, λευκόρροια , ανεπάρκεια των ωοθηκών).
- Παθήσεις περιφερικών νεύρων (νευρίτιδες, ριζίτιδες, νευραλγίες).
- Σύνδρομα από διαταραχές του νευροφυτικού συστήματος.

Ενδείξεις ποσιθεραπείας: [15]

- Παθήσεις της θρέψης και των ουροφόρων οδών (ουρική διάθεσης ή αρθριτισμός, ψαμμίαση ουρική – οξαλική, λιθίαση των ουροφόρων οδών, παχυσαρκία, απλές λευκωματουρίες, χρόνιας κυστίτιδες).
- Παθήσεις του ήπατος και χοληφόρων οδών (χρόνια χολοκυστίτης, λιθίαση της χοληδόχου κύστης ή των πόρων, μικρή ηπατική ανεπάρκεια).
- Παθήσεις πεπτικού συστήματος (διάφορα δυσπεπτικά προβλήματα, κολίτιδες, χρόνια δυσκοιλιότητα).

Ενδείξεις εισπνευσοθεραπείας: [15]

- Παθήσεις αναπνευστικού συστήματος (ασθματικές καταστάσεις, χρόνιας βρογχίτιδες, χρόνιας πνευμονικό εμφύσημα, χρόνια Ρινίτις, Φαρυγγίτις, Λαρυγγίτις).

Αντενδείξεις της ιατρικής υδροθεραπείας: [15]

Σχετικές οι απόλυτες αντενδείξεις της Ιατρικής Υδροθεραπείας είναι :

- Παθήσεις της καρδιάς, όταν δεν αντισταθμίζονται καλά και παρουσιάζουν φαινόμενα στάσης και οιδήματα των κάτω άκρων – προχωρημένη αρτηριοσκλήρωση ιδίως των εγκεφαλικών αγγείων. Πρόσφατες εγκεφαλικές αιμορραγίες, θρομβώσεις των αγγείων πριν την έλευση 6 τουλάχιστον μηνών από την προσβολή.

[15]DR. Σαρακιώτης **Αθανάσιος** (2009), *Ιαματική λουτροθεραπεία –Ιατρικές Παρατηρήσεις και εφαρμογές, Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakiwt.html>)*

- Ανεπάρκεια στεφανιαίων (στηθάγχη, έμφραγμα) με συχνές κρίσεις ή σοβαρές βλάβες του μυοκαρδίου.
- Αιμορραγίες διαφόρων οργάνων- βαριές μορφές διαβήτου με έκδηλη εξασθένιση του οργανισμού. Ενεργός φυματίωση. Κακοήθεις νεοπλασίες –βαριές νευρικές και ψυχικές παθήσεις - εγκυμοσύνη μετά τον έκτο μήνα.
- Η Λουτροθεραπεία διακόπτεται επίσης :
  - Όταν παρουσιαστεί κατά την διάρκεια των λουτρών παρόξυνση της χρόνιας πάθησης
  - Κατά τις μέρες της εμμηνου ρύσης και
  - Όταν αυτή δεν γίνεται καλώς ανεχτή από τον λουόμενο.

Αντενδείξεις ποσιθεραπείας: [15]

- Λιθιάσεις των νεφρών ή της κύστης με συχνές κρίσεις ή αιματουρία ή με ογκώδεις λίθους, νεφρίτιδες, πυελίτιδες ή κυστίτιδες σε οξεία φάση .
- Χολολιθιάσεις με συχνούς κολικούς ή μεγάλους λίθους, χολοκυστίτις στην οξεία φάση, πρόσφατο έλκος του στομάχου ή του δωδεκαδακτύλου.

Αντενδείξεις εισπνευσοθεραπείας: [15]

- Παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος σε οξεία φάση.

[15] DR. Σαρακιώτης Αθανάσιος (2009), *Ιαματική λουτροθεραπεία –Ιατρικές Παρατηρήσεις και εφαρμογές*, Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakiwt.html>)

Ενδείξεις Θαλασσοθεραπείας: [6]

- προστασία από ασθένειες του σύγχρονου πολιτισμού, (καρδιαγγειακά νοσήματα, παχυσαρκία, μεταβολικές παθήσεις, άγχος, αϋπνίες, ημικρανίες, ψυχοσωματικές παθήσεις, σύνδρομο υπερκόπωσης, κατάθλιψη, κ.λ.π.).
  - ρευματολογικές, ορθοπεδικές, δερματολογικές και νευρολογικές παθήσεις,
  - ανάρρωση,
  - αδυνάτισμα, κυτταρίτιδα και γενικώς
  - Κοσμετολογία,
- ενώ, αντενδείκνυται δε σε περιπτώσεις:
- αλλεργίας στο ιώδιο,
  - υπερθυρεοειδισμού,
  - υγρές δερματοπάθειες,
  - καρδιακής ανεπάρκειας .

[6] Μαντέλου (2008) Ιαματικά Ύδατα Ελλάδος-Χρήσεις στην Θεραπευτική και Κοσμετολογία ,Αθήνα.([Http// www.iama.gr/ethno/Therm/madelou.html](http://www.iama.gr/ethno/Therm/madelou.html))

2.2.2 ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΕ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Η ΘΕΡΕΤΡΑ .

Δυνατές υπηρεσίες υγείας σε ξενοδοχεία ή θέρετρα είναι οι εξής:

- Ιατρικές εξετάσεις στο ξενοδοχείο ή στο θέρετρο (επίπεδο χοληστερίνης, σακχάρου, πίεση, κλπ)
- Χορτοφαγία ή ειδική δίαιτα
- Σκευάσματα βιταμινών
- Καθημερινά προγράμματα άσκησης
- Γιόγκα
- Βελονισμός
- Πισίνες κολύμβησης με θερμά νερά (εσωτερικές ή εξωτερικές)
- Υδρομασάζ
- Χειρομασάζ
- Καταπολέμηση κυτταρίτιδας
- Σάουνα
- Αγωγές Υδροθεραπείας
- Επιθέματα πηλού
- Προγράμματα καταπολέμησης καπνίσματος
- Διάφορα λουτρά (π.χ. ευκαλύπτου, χαμάμ)
- Επιθέματα και ροφήματα βοτάνων
- Χρήση ακτινοβολίας
- Συνεδρίες ανάπτυξης μυών και τεχνικών χαλάρωσης
- Αγωγές αισθητικής, όπως προσώπου, κλπ [18].

[18] Goodrich J, Goodrich G. , ‘‘Health-care Tourism’’ in Medlik S. (ed) , *Managing Tourism*, Butterworth-Heinemann Ltd, Oxford, 1991, pp 107-114.

Άλλες δραστηριότητες που είναι δυνατόν να συμπεριλαμβάνονται σε ένα σύγχρονο τουριστικό θέρετρο, σύμφωνα με την άποψη ξένων μελετητών πάνω στο αντικείμενο περιλαμβάνουν:

- Πολιτιστικές δραστηριότητες (κινηματογράφοι, βιβλιοθήκες και αναγνωστήρια, κέντρα νεότητας, νυχτερινά κέντρα, καζίνο, κλπ)
- Αθλητικές εγκαταστάσεις (πισίνες, ιστιοπλοΐα, κωπηλασία, ιστιοσανίδα, ψάρεμα, γήπεδα αντισφαίρισης, καλαθοσφαίρισης, πετοσφαίρισης και γκολφ).
- Υπηρεσίες Αισθητικής & Χαλάρωσης
- Οργανωμένο Φυσικοθεραπευτήριο (κινησιοθεραπεία, μάλαξη - υδρομάλαξη, θεραπευτική γυμναστική, ηλεκτροθεραπεία, θερμοκρυοθεραπεία κλπ)
- Εμπόριο, Εξυπηρετήσεις, Τεχνική Υποδομή (υποδομή δικτύων ενέργειας και υποδομή τεχνικών έργων)
- Διοίκηση, Τεχνικές Υπηρεσίες, Βοηθητικό Προσωπικό
- Ειδικές Μονάδες Περίθαλψης και Επανένταξης [19].

Στην Ελλάδα σήμερα, οι περισσότερες δραστηριότητες παραμένουν ανοργάνωτες, ενώ για δραστηριότητες οι αναψυχής, είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Στα μελλοντικά σχήματα ανάπτυξης του τουρισμού υγείας σημαντικό ρόλο θα παίξουν οι δραστηριότητες αναψυχής γιατί αυτές δεν είναι απλώς το αποτέλεσμα της ικανοποίησης των αναγκών των ατόμων που συμμετέχουν, αλλά αποτελούν και την αναγκαία συνθήκη βιωσιμότητας των νέων εγκαταστάσεων ιαματικού τουρισμού. Ο σωστός προγραμματισμός των δραστηριοτήτων αυτών βοηθά στην ομαλή εξέλιξη της θεραπευτικής αγωγής των συμμετεχόντων, ενώ ταυτόχρονα καλλιεργεί αυξημένο ενδιαφέρον και σε νεότερες ηλικίες [20 & 21].

[19] Διδασκάλου Ε. (1999). *Θεραπευτικός τουρισμός: Προς ένα μοντέλο ανάπτυξης κέντρων θεραπευτικού τουρισμού και εκτίμηση των επιπτώσεων αυτών στους τομείς του τουρισμού και της υγείας. Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Οργάνωσης & Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς*

[20] Σκαρπιά – Χόιπελ Ξ.- Συννεφάκης Γ., *Ερευνητικό Πρόγραμμα ανάπτυξης Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, Θεσσαλονίκη, 1988*

[21] Λώλας Γ. *Ομιλία Προέδρου Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, Θεσσαλονίκη, 1990, σελ. 23-26*

2.2.3 ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΗ – SPA , ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΥΠΩΝ SPA , ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΟΛΥΤΕΛΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύγχρονες μονάδες spa, που δανείζονται τον λατινικό όρο *salus per aqua*, δηλαδή υγεία μέσω του νερού, αναπτύσσονται στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο. Χαρακτηρίζονται από τρεις διακριτές αλλά απόλυτα αλληλοεξαρτώμενες παραμέτρους: την τοποθεσία, το σχεδιασμό, δηλαδή την οργάνωση αλλά και την αισθητική των χώρων τους, και τη θεραπεία ή την περιποίηση που προσφέρουν. Έτσι μπορούν να διακριθούν σε διάφορους τύπους[22].

Destination spa: SPA όπου παρέχεται η διαμονή συμπεριλαμβανομένων και των θεραπειών. Μέσα από τις εξειδικευμένες και επαγγελματικές θεραπείες του SPA, παρέχεται στους πελάτες του ξενοδοχείου και ένας βελτιωμένος τρόπος ζωής, καθώς και βελτίωση της υγείας του.

Resort spa: Το SPA περιλαμβάνεται στις εγκαταστάσεις ενός Resort Hotel. Προσφέρει στους πελάτες του επαγγελματικές υπηρεσίες SPA, όπως επίσης συγκροτημένες προτάσεις ευεξίας και fitness, μέσα από ολοκληρωμένα μενού υπηρεσιών.

Cruise spa: SPA μέσα σε κρουαζιερόπλοιο, όπου ο πελάτης μπορεί να διαλέξει διάφορες υπηρεσίες SPA, προτάσεις ευ ζειν, fitness και διάφορα menu υπηρεσιών & προϊόντων.

Holistic spa: SPA που εστιάζουν σε εναλλακτικές θεραπευτικές και διατροφικές μεθόδους. Στοχεύουν σε ένα υψηλό επίπεδο ευεξίας, τόσο του σώματος όσο και του νου.

Medical spa: Θεραπείες και πρωτόκολλα που έχουν δημιουργήσει ιατροί και επαγγελματίες των SPA, απολύτως συμβατά με τον πρωταρχικό σκοπό αυτών των SPA, που είναι η ευεξία με ιατρικές κούρες[22] .

[22] Μαρή Ειρήνη (2007). *Ιαματικός Τουρισμός στην Ελλάδα, Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΤΕΙ Ηρακλείου.*

Spa Ιαματικών Πηγών (Θερμαλισμός) Λουτροπόλεις & Κέντρα

Θαλασσοθεραπείας: Όπως είδαμε νωρίτερα, είναι SPA εγκατεστημένα γύρω από φυσικές πηγές που χρησιμοποιούν μεταλλικά-ιαματικά νερά ή νερά θερμών πηγών ή θερμαινόμενο θαλασσινό νερό, σαν βασικό στοιχείο για τις υδροθεραπείες που κατ' εξοχήν προσφέρουν. Συνήθως προσφέρουν εξειδικευμένη διατροφή και διανυκτερεύσεις.

Day spa ή spa πόλης: SPA που συνήθως αναπτύσσονται σε αστικά κέντρα και που συνήθως χρησιμοποιούν τρεχούμενο νερό. Οι εφαρμοζόμενες θεραπείες είναι πολλαπλές, όπως ομορφιάς, υγείας, περιποίησης, κλπ. και ολοκληρώνονται σε 1 ή περισσότερες συνεδρίες που διαρκούν 1 ώρα και περισσότερο. Δεν προσφέρουν διανυκτέρευση.

Structured spa: SPA με πολύ αυστηρούς κανονισμούς λειτουργίας και με πολύ καλά προκαθορισμένο σκοπό-στόχο, όπως το αδυνάτισμα ή η διακοπή του καπνίσματος, fitness κλπ.

Spa club: Αθλητικές εγκαταστάσεις όπου κυριαρχεί το fitness και τα ομαδικά προγράμματα. Είναι εφοδιασμένα με υδροθεραπευτικούς εξοπλισμούς (πισίνες με αντίθετα ρεύματα, συστήματα Kneipp, υδρομασάζ με διαφορετικές θερμοκρασίες, σάουνα, χαμάμ, ρωμαϊκά λουτρά, κλπ.) και παρέχουν προγράμματα αισθητικών θεραπειών.

Adventure spa: Κέντρα που έχουν σαν βασική τους δραστηριότητα εξειδικευμένα αθλήματα (τένις, γκολφ, κ.α) και δραστηριότητες περιπέτειας (rafting, ορειβασία, ψάρεμα, κ.α.). Προσφέρουν προγράμματα υδροθεραπείας και περιποιήσεις προσώπου και σώματος.

Spa της 3ης ηλικίας: Κέντρα όπου πραγματοποιούνται προγράμματα και φυσικές δραστηριότητες (ειδική γυμναστική, βάδισμα) και κοινωνικές εκδηλώσεις (χορός, ομαδικά παιχνίδια), σε συνδυασμό με διατροφικά προγράμματα και αντιγηραντικές και ανανεωτικές θεραπείες[22].

[22] Μαρή Ειρήνη (2007). *Ιαματικός Τουρισμός στην Ελλάδα, Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΤΕΙ Ηρακλείου.*

Exclusive spa/vip: SPA που απευθύνονται σε πολύ επιλεγμένο κοινό, το οποίο έχει πρόσβαση αποκλειστικά από θάλασσα (σκάφος) ή από αέρος (ελικόπτερο, υδροπλάνο)[22].

Αρκετά πολυτελή ξενοδοχεία σε όλη την Ελλάδα διαθέτουν υπερμοντέρνα κέντρα Θαλασσοθεραπείας με άριστο εξοπλισμό και καλά εκπαιδευμένο προσωπικό. Μερικά από αυτά είναι:

- ALDEMAR ROYAL MARE THALASSO - Χερσόνησο Κρήτης
- ALDEMAR ROYAL OLYMPIAN SPA & THALASSO - Πελοπόννησο
- BLUE PALACE – Ελούντα Κρήτης
- CANDIA MARIS - Ηράκλειο Κρήτης
- CLUB MED MARE NOSTRUM - Ακτή της Βραυρώνας
- GRECOTEL KOS IMPERIAL THALASSO - Κω
- GRECOTEL DAPHNILA BAY THALASSO - Κέρκυρα
- IMPERIAL MYCONIAN- Μύκονο
- PERLE RESORT HOTEL - Ακρωτήρι Χανίων
- RODIAN AMATHUS BEACH HOTEL - Ρόδο
- ΓΑΛΗΝΗ - Καμένα Βούρλα [22].

[22] Μαρή Ειρήνη (2007). *Ιαματικός Τουρισμός στην Ελλάδα, Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΤΕΙ Ηρακλείου.*

2.2.4 ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΟΥΝ .

Σχεδόν όλες οι Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας προσφέρουν λουτροθεραπεία. Όπως προκύπτει από τον (Πίνακα 2.6), καμία πηγή δεν συνδυάζει τη λουτροθεραπεία και με τις άλλες τρεις μορφές θεραπείας μαζί. Αναλυτικότερα, οι 11 (45.8%) πηγές προσφέρουν αποκλειστικά λουτροθεραπεία, 4 (16,6%) συνδυάζουν τη λουτροθεραπεία με την ποσιθεραπεία, 3 (12,5%) προσφέρουν λουτροθεραπεία και εισπνοθεραπεία, ενώ καμία πηγή τουριστικής σημασίας δεν προσφέρει πηλοθεραπεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.6: Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας σε Σχέση με το Είδος Θεραπείας που παρέχουν

Όνομασία Ιαματικής Πηγής & Νομός	Είδος Θεραπείας				Αριθμός Θεραπειών
	Λουτρο-θεραπεία	Εισπνο-θεραπεία	Ποσι-θεραπεία	Πηλο-θεραπεία	
1. Αιδηψός (Ν. Εύβοιας)	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	2
2. Θερμοπούλες (Ν. Φθιώτιδας)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
3. ΚαμμέναΒούρλα (Ν. Φθιώτιδας)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
4. Πλατύστομο (Ν. Φθιώτιδας)	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	2
5. Υπάτη (Ν. Φθιώτιδας)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
6. Βουλιαγμένη (Ν. Αττικής)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
7. Μέθανα (Ν. Αττικής)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
8. Λουτράκι (Ν. Κορινθίας)	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	2
9. Κουνουπέλι (Ν. Ηλείας)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
10. Κυλλήνη (Ν. Ηλείας)	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	2
11. Καϊάφας (Ν. Ηλείας)	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	2
12. Ελευθεραί (Ν. Καβάλας)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
13. Νιγρίτα Θέρμα (Ν. Σερρών)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
14. Νιγρίτα (Ν. Σερρών)	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	1
15. Λαγκαδάς (Ν. Θεσσαλονίκης)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
16. Σμόκοβος (Ν. Καρδίτσας)	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	3
17. Ικαρία (Ν. Σάμου)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
18. Κύθνος (Ν. Κυκλάδων)	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	1
19. Σουρωτή* (Ν. Θεσσαλονίκης)	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	1
20. Ξυνό Νερό (Ν. Φλώρινας)	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	2

21. Καλλιθέα Ρόδου (Ν. Δωδεκανήσου)	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	2
22. Ποτάμιο ** (Ν. Σάμου)	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	0
23. Κίρρας ** (Ν. Φώκιδας)	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	0
24. Σάριζα Άνδρου (Ν. Κυκλάδων)	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	1

* Λειτουργεί ως εμφιαλωτήριο μεταλλικού νερού

** Δεν λειτουργούν

Πηγές Στοιχείων: Σπάθη 2000, με ενημέρωση από των στοιχείων από το Σύνδεσμο Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας.

2.2.5 Ειδική Αναφορά στις Ιαματικές Πηγές Νοτίου Ελλάδας.

Η ολοένα αυξανόμενη ζήτηση από την Ελλάδα και κυρίως από το εξωτερικό για λουτροθεραπείες, τόσο για θεραπευτικούς σκοπούς όσο και σε συνδυασμό με τουριστική δραστηριότητα, δημιουργεί αυξημένες ευθύνες στους εμπλεκόμενους φορείς. Ειδικά μάλιστα, στην περίπτωση της Ελλάδας, που διαθέτει τόσο φυσικό πλούτο και σε αυτόν το τομέα [23].

Η Ελλάδα είναι πλούσια σε ιαματικές πηγές με νερά που έχουν ποικίλη φυσικοχημική σύσταση και ενδείκνυνται για εφαρμογή στη σύγχρονη φυσική υδροθεραπεία. Σε όλες τις ιαματικές πηγές που λειτουργούν στην Ελλάδα συναντάται μόνο η μορφή της θεραπείας και όχι η προσφορά υπηρεσιών που έχουν σχέση με την αναζωογόνηση του οργανισμού. Τα κέντρα που λειτουργούν στην Ελλάδα είναι κέντρα ιαματικού τουρισμού και όχι κέντρα τουρισμού υγείας. Στη παρούσα εργασία θα αναφερθούμε στις Ιαματικές Πηγές Νοτίου Ελλάδος τουριστικής σημασίας.

Η Γεωγραφική Κατανομή των πηγών αυτών παρουσιάζεται στα παρακάτω σχήματα: **(ΣΧΗΜΑ 2.5 ΚΑΙ ΣΧΗΜΑ 2.6)**.

[23] Κουμέλης Θεόδωρος (1996). *Η συμβολή του ιαματικού θεραπευτικού τουρισμού στην τουριστική ανάπτυξη. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ Μύθοι & Πραγματικότητα*, Εκδόσεις Anubis

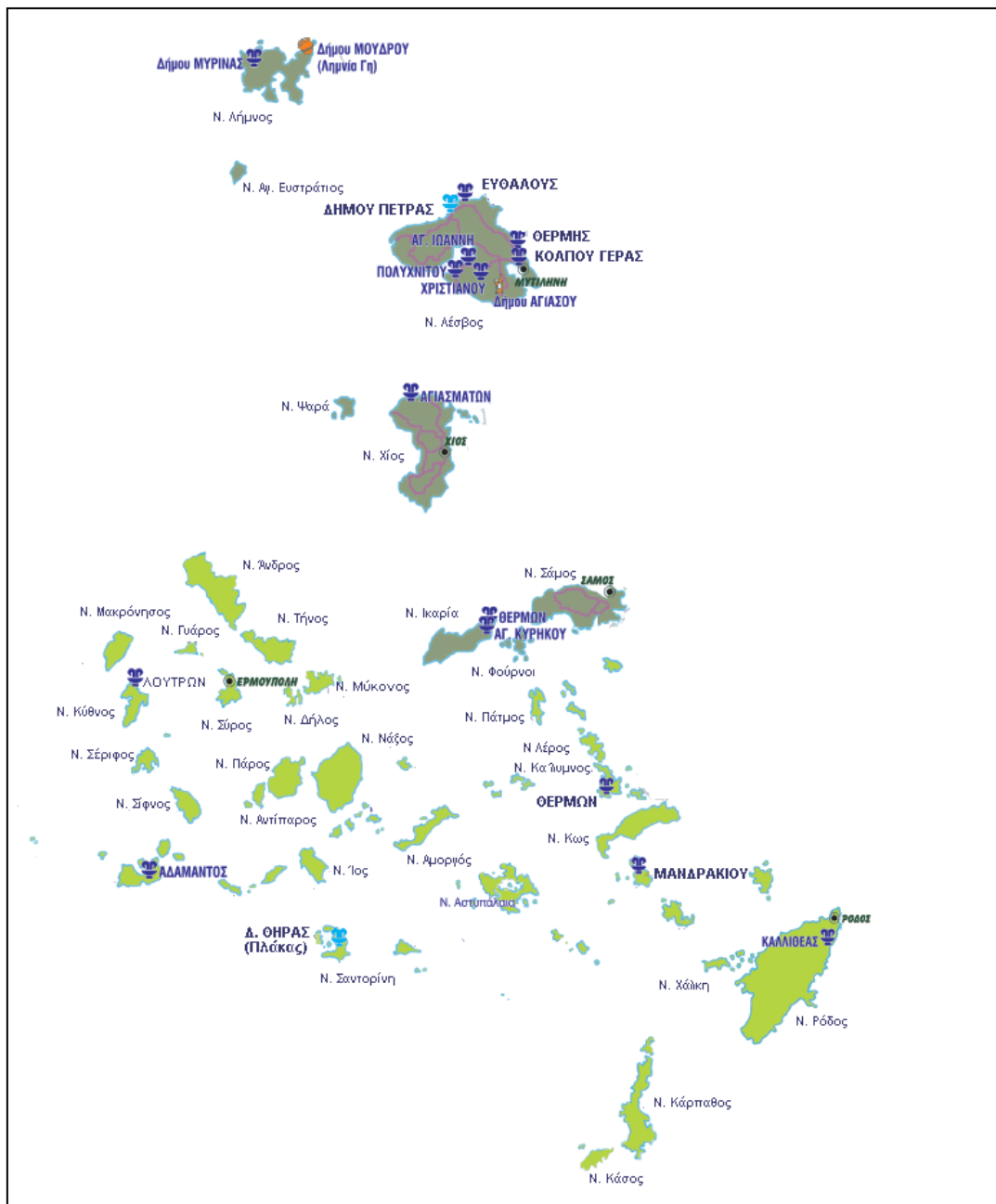
ΣΧΗΜΑ 2.5: Γεωγραφική Κατανομή Θερμών Θερμομεταλλικών Πηγών Νοτίου Ελλάδας.

Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2009), *Θεραπευτικός- Ιαματικός Τουρισμός*, Αθήνα. (<http://www.visitgreece.gr/pages.php?pageID=410&langID=1>)

ΣΧΗΜΑ 2.6: Γεωγραφική Κατανομή Θερμών Θερμομεταλλικών Πηγών, Νοτίου Ελλάδας (Νησιών).

Πηγή :Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2009),Θεραπευτικός- Ιαματικός Τουρισμός, Αθήνα. (<http://www.visitgreece.gr/pages.php?pageID=410&langID=1>)

2.2.5.1 ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Η Αττική περιλαμβάνει ακόμη και σήμερα – παρά την τεράστια οικιστική και βιομηχανική ανάπτυξη που τη χαρακτηρίζουν – πολλές φυσικές ομορφιές που είναι συνυφασμένες με την αρχαία ιστορία της . Η Πάρνηθα, ο Υμηττός και η Πεντέλη είναι βουνά που προσφέρονται για πεζοπορία, αναρρίχηση και ορειβασία.

Η Αττική είναι ένας απέραντος αρχαιολογικός χώρος και οι ναοί του αρχαίου κόσμου αντικρίζουν από κοντά ή μακριά , τη θάλασσα η οποία περιβάλλει το νομό. Η Αθήνα , πρωτεύουσα της Αττικής και της Ελλάδος, είναι μια περιοχή με πολλά ποτάμια και ρέματα, τα οποία σήμερα τρέχουν κάτω από την πόλη. Στο αρχαίο νεκροταφείο του Κεραμικού ο επισκέπτης μπορεί ν ακούσει την αρμονική ροή του Ηριδανού ποταμού που εδώ και αιώνες πηγάζει από το λόφο του Λυκαβηττού και θρέφει ένα σπάνιο είδος μικρών ψαριών.

Ιαματική πηγή Βουλιαγμένης.

Σ ένα πανέμορφο τοπίο, σε απόσταση μόλις 21 χλμ . από την Αθήνα, βρίσκεται η λίμνη της Βουλιαγμένης, τα νερά της οποίας έχουν χαρακτηριστεί ιαματικά από τα τέλη του 19ου αιώνα. Ένα δαιδαλώδες δίκτυο σπηλαίων με υπόγεια θερμά νερά έχει δημιουργήσει με την πάροδο του χρόνου, 105 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας, ένα γεωλογικό μνημείο. Η εξερεύνηση αυτού του άορατου φυσικού πλούτου της περιοχής δεν είναι πλήρης και η λίμνη της Βουλιαγμένης κρύβει ακόμη πολλά μυστικά τα οποία η παράδοση έχει επενδύσει με θρύλους και μυστήριο.

Θερμοκρασία νερού: 20⁰ - 27⁰ C

Χαρακτηρισμός νερού : Το νερό περιέχει άλατα, μέταλλα, κυρίως υδρόθειο, ενώ είναι ελαφρώς ραδιενεργό.

Θεραπευτικές ενδείξεις: Ρευματικές παθήσεις, αρθρίτιδες, συνδεσμικά προβλήματα, γυναικολογικές και δερματικές παθήσεις, πονοκεφάλους [24].

[24](<http://www.em-travel.gr/>)

Ιαματική πηγή Μεθάνων.

Η χερσόνησος των Μεθάνων κατοικείται από την προϊστορική εποχή. Οι ιαματικές πηγές των Μεθάνων, ονομαστές εδώ και χιλιάδες χρόνια για την επίδραση τους στην υγεία και την ομορφιά, είναι αποτέλεσμα της ηφαιστειακής δράσης. Κείμενα του Πausανία, του Στράβωνα και του Οβίδιου μαρτυρούν την ύπαρξη και τη φήμη τους από τους αρχαίους χρόνους. Τα πρώτα υδροθεραπευτήρια στην πόλη χτίστηκαν το 1906. Οι ιαματικές πηγές των Μεθάνων αναβλύζουν κατά μήκος της όμορφης παραλίας της περιοχής και είναι το αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης ηφαιστειακής δράσης. Οι θερμοκρασίες των νερών ποικίλλουν ανάλογα με τις πηγές, που είναι γνωστές τόσο για τις θεραπευτικές τους ιδιότητες όσο και για την γενικότερη αναζωογόνηση του οργανισμού. Η χερσόνησος των Μεθάνων βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τον Πειραιά.

Θερμοκρασία νερού: Πηγή Βρωμολίμνη, Αγίων Αναργύρων: 34°-37°C.
Πηγή Αγίου Νικολάου, Λουτρά του Πausανία 41° - 47° C.

Χαρακτηρισμός νερού: Μεσόθερμο – μεταλλικό – υπερτονικό.

Θεραπευτικές ενδείξεις: Ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, δερματοπάθειες, κατάγματα, δισκοπάθειες, σπονδυλαρθρίτιδα, γυναικολογικές παθήσεις, χρόνιες βρογχίτιδες, παθήσεις αναπνευστικού συστήματος, δερματικά νοσήματα [24].

[24] (<http://www.em-travel.gr/>)

2.2.5.2 ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ

Ιαματική Πηγή Αιδηψού

Στην βορειοδυτική ακτή της νήσου Εύβοιας, 152 χιλιόμετρα από την Χαλκίδα, βρίσκεται η λουτρόπολη της Αιδηψού. Αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πόλους έλξης σε ότι αφορά τον ιαματικό τουρισμό. Οι πηγές είναι γνωστές από την εποχή του Αριστοτέλη και του Στράβωνα και η χρήση τους χρονολογείται από τον 3^ο π. Χ. αιώνα. Διακρίθηκε στον τομέα του ιαματικού τουρισμού κατά τα ρωμαϊκά χρόνια. Στα νεότερα χρόνια και κυρίως μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο η φήμη της πόλης εξαπλώνεται παντού, διάσημες προσωπικότητες, πολλοί συγγραφείς και ποιητές βρίσκουν την έμπνευσή τους στην Αιδηψό. Υπάρχουν περισσότερες από 80 θερμές πηγές με θερμοκρασίες που φτάνουν μέχρι και τους 86°C.

Η κύρια ομάδα αυτών των πηγών είναι διάσπαρτη σε διαφορετικά σημεία της πόλης όπου από εκεί το ιαματικό νερό διοχετεύεται με κανάλια σε όλα τα υδροθεραπευτήρια της πόλης. Τα νερά αυτά αναβλύζουν και μέσα στη θάλασσα και κοντά σε παραλίες, από τον πυθμένα της θάλασσας και δίνουν μια ημίθερμη θερμοκρασία στο θαλασσινό νερό. Το φαινόμενο αυτό θεωρείται σπάνιο σε παγκόσμια κλίμακα. Επίσης, υπάρχει και ένα είδος τεχνητών ιαματικών υδατοπτώσεων (καταρρακτών) στην παράλια περιοχή.

Χαρακτηρισμός νερού: Υπέρθερμο (82- 86°C) μεταλλικό υπερτονικό .

Εγκαταστάσεις: Το υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ είναι ένα από τα πιο σύγχρονα ευρωπαϊκά κέντρα λουτροθεραπείας αποτελούμενο από εξαιρετικό υλικοτεχνικό εξοπλισμό και έμπειρο επιστημονικό προσωπικό. Διαθέτει πλήθος ατομικών λουτήρων, εσωτερική και εξωτερική πισίνα κινησιοθεραπείας, θεραπευτικά ντους, αίθουσες μασάζ, δινόλουτρα, μεγάλους και άνετους χώρους υποδοχής – αναμονής, μπαρ, διοικητικά γραφεία και γραφεία ιατρών. Λειτουργεί όλο το χρόνο[22].

[22] Μαρή Ειρήνη (2007). *Ιαματικός Τουρισμός στην Ελλάδα, Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΤΕΙ Ηρακλείου.*

2.2.5.3 ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ

Η περιοχή του νομού Ηλείας είναι ένας απέραντος αρχαιολογικός χώρος .

Ο πλούτος, η ποικιλία και η αρχιτεκτονική αξία των μνημείων, που είναι διάσπαρτα στην περιοχή, μαρτυρούν τη λαμπρότητα της ιστορίας της. Η Αρχαία Ολυμπία αποτελεί μνημείο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς το οποίο χιλιάδες άνθρωποι επισκέπτονται ετησίως απ όλο τον κόσμο.

Η πανάρχαιη, οργιώδης, ορεινή φύση στην Ηλεία, τα ποτάμια της, οι παραθαλάσσιοι όρμοι με τις βελούδινες παραλίες της εικονογραφούν έναν ξεχωριστό προορισμό για ξεκούραση και διακοπές. Ο Πύργος είναι η πρωτεύουσα του νομού και το διοικητικό και αγροτικό κέντρο του. Σημαντικές λουτροπόλεις εκτείνονται κατά μήκος της περιοχής που είναι γεμάτη με καταπράσινους κάμπους με ελιές , αμπέλια, και εσπεριδοειδή [24].

Ιαματική Πηγή Καϊάφα

Οι ιαματικές πηγές του Καϊάφα βρίσκονται κοντά στον Πύργο της Ηλείας και έχουν την αρχή τους στους μυθικούς χρόνους. Τα αρχαία χρόνια επισκέπτονταν πολλοί την περιοχή, λόγω των θεραπευτικών ιδιοτήτων των νερών. Τα ζεστά νερά των λουτρών πηγάζουν από το σπήλαιο των Νυμφών Ανιγρίδων, όπου σύμφωνα με την μυθολογία γεννήθηκε ο Δάρδανος, πρόγονος των Τρώων. Τα νερά είναι γνωστά για τις θεραπευτικές τους ιδιότητες από τα αρχαία χρόνια. Πολλοί αρχαίοι περιηγητές μιλούσαν για τον παράξενο εκείνο τόπο, όπου τα νερά έβγαιναν με έντονη οσμή από το βράχο. Η μυθολογία αναφέρει ότι στις πηγές του Καϊάφα ο Κένταυρος Νέσσος ξέπλυνε την πληγή του από το χτύπημα του βέλους του Ηρακλή, όταν ο Κένταυρος προσπάθησε να βιάσει τη Δηϊάνειρα, γυναίκα του Ηρακλή. Έτσι δικαιολογεί η παράδοση την κακοσμία του νερού. Τα νερά αναβλύζουν από το έδαφος, αλλού σε υψηλή κι αλλού σε χαμηλή θερμοκρασία, κι όταν αναμιγνύονται δημιουργούν ένα φυσικό χαμάμ.

[24] (<http://www.em-travel.gr/>)

Θερμοκρασία νερού: 29⁰ - 35⁰ C.

Χαρακτηρισμός νερού: Υπόθερμο – μεταλλικό – υποτονικό.

Θεραπευτικές ενδείξεις: Υδροθεραπεία για αρθρίτιδα, αυχενικό σύνδρομο, σπονδυλαρθρίτιδα, παθήσεις του δέρματος και παθήσεις χρόνιων αναπνευστικών προβλημάτων. Ποσιθεραπεία για παθήσεις νεφρών, ήπατος, της χοληδόχου και ουροδόχου κύστης, με την αυστηρή οδηγία να μη χρησιμοποιείται από ανθρώπους που έχουν πρόβλημα στο στομάχι [24].

Ιαματική Πηγή Κυλλήνης

Η Κυλλήνη έχει κατοικηθεί από την παλαιολιθική εποχή, η πρώτη γραπτή μαρτυρία στην ιστορία έρχεται από τον Όμηρο .Υπήρξε το σημαντικότερο λιμάνι της εποχής στη δυτική Πελοπόννησο, καθώς ήταν η κυρία είσοδος της αρχαίας Ηλίδας. Τα λουτρά της Κυλλήνης ή αλλιώς Λίντζι ήταν ξακουστά από την αρχαιότητα για τις ιαματικές πηγές τους. Τα νερά , οι αναθυμιάσεις και η λάσπη τους θεραπεύουν αρθριτικά, άσθμα, δερματικά. Στην περιοχή υπήρχαν ιερά του Ασκληπιού και της Αφροδίτης και σήμερα είναι ορατά κατάλοιπα από εγκαταστάσεις ρωμαϊκών λουτρών. Τα λουτρά της Κυλλήνης αγναντεύουν την Ζάκυνθο από την δυτική πλευρά της Πελοποννήσου, μέσα σε μια τοποθεσία απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς με πυκνή βλάστηση που συνεχίζεται μέχρι την αμμουδιά.

Θερμοκρασία νερού: 26⁰ C.

Χαρακτηρισμός νερού: Πλούσιο σε H₂S.

Θεραπευτικές ενδείξεις: Αρθριτικές, αναπνευστικές και δερματικές παθήσεις[24].

[24](<http://www.em-travel.gr/>)

Ιαματική Πηγή Υρμίνης – Κουνουπελίου

Τα νερά των λουτρών Υρμίνης, στην περιοχή του Κουνουπελίου, είχαν χαθεί από ένα σεισμό το 1988, αλλά είκοσι χρόνια αργότερα ένας άλλος σεισμός επανέφερε την ανάβλυση των νερών.

Θερμοκρασία νερού : 28° C.

Χαρακτηρισμός νερού : Θερμές πηγές, υδροχλωριούχες που περιέχουν θείο, σίδηρο, θειικό χαλκό, ανθρακικό νάτριο, θειικό μαγνήσιο, αλκαλικά και υδροχλωρικό.οξύ.

Θεραπευτικές ενδείξεις : Υδροθεραπεία για ρευματικές παθήσεις[24].

2.2.5.4 ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ – ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Ιαματική Πηγή Λουτρακίου

Η λουτρόπολη απέχει μόλις 80 χιλιόμετρα από την Αθήνα και είναι διεθνούς φήμης, θεραπευτικός σταθμός και τουριστικό θέρετρο και για τα αξιόλογα ιαματικά νερά αλλά και για το σπάνιο φυτικό περιβάλλον. Υπήρξε η πρώτη γνωστή λουτρόπολη στα παγκόσμια χρονικά, με την τότε ονομασία Θέρμες ή Θέρμα, όπου αναπτύχθηκε σημαντικός αρχαίος πολιτισμός. Το 1855 δημιουργείται στο Λουτράκι η πρώτη Δημοτική Επιχείρηση Εκμετάλλευσης Ιαματικών Λουτρών που προσφέρει οργανωμένες υπηρεσίες στον τομέα του Τουρισμού Υγείας.

Το 1928 με τη λειτουργία του πρώτου καζίνο της Ελλάδας ξεκινάει και η ουσιαστική τουριστική ανάπτυξη του Λουτρακίου. Το 1936 το Λουτράκι μεταβάλλεται σε «Σταθμό Θερμών Λουτρών» κερδίζοντας τον τίτλο του πρώτου Κέντρου Λιθιάσεως στην Ελλάδα αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου[14]

[24](<http://www.em-travel.gr/>)

[14] Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2009), Θεραπευτικός- Ιαματικός Τουρισμός, Αθήνα. (<http://www.visitgreece.gr/pages.php?pageID=410&langID=1>)

Χαρακτηρισμός νερού: Υπόθερμο (30⁰ - 31,4^o C) χλωριονατριούχο ραδιενεργές

Εγκαταστάσεις: Διαθέτοντας υπερσύγχρονα υδροθεραπευτήρια πλήρως εξοπλισμένα για λουτροθεραπεία, ποσιθεραπεία και φυσικοθεραπεία, αλλά και άμμογη τουριστική υποδομή, διεκδικεί μία από τις πρώτες θέσεις στον διεθνή κατάλογο των οργανωμένων κέντρων θεραπευτικού τουρισμού. Λειτουργεί όλο το χρόνο, υπό την εκμετάλλευση της Δημοτικής Επιχείρησης «ΘΕΡΜΑΙ – ΛΟΥΤΡΑΚΙ», και κάτω από την επίβλεψη ειδικών γιατρών και έμπειρων φυσιοθεραπευτών. Φυσικά και θερμά λουτρά, υδρομασάζ, σάουνα, γυμναστική και φυσιοθεραπεία. Υπάρχουν επίσης εγκαταστάσεις εμφιάλωσης [22].

2.2.5.5 ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ – ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ιαματική Πηγή Θερμοπυλών

Τα λουτρά Θερμοπυλών απέχουν 15 χιλιόμετρα από την πόλη της Λαμίας. Ο μύθος λέει ότι ο Ήφαιστος, μετά από παράκληση της θεάς Αθηνάς, δημιούργησε τις πηγές για να πλένεται και να ανακτά τις δυνάμεις του ο Ηρακλής μετά τους άθλους του. Η ονομασία της περιοχής όπως αναφέρει ο Ρωμαίος ιστορικός Τίτος Λίβιος 59 π.Χ. οφείλεται στην ύπαρξη των θερμών ιαματικών πηγών που έρεαν ανάμεσα από το στενό τις "Πύλες". Η οργάνωση των πηγών άρχισε το 1935.

Χαρακτηρισμός νερού: Υπέρθερμο (40°C) υδροθειονατριούχο μεταλλικό υποτονικό.

Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο και ξενοδοχείο[14].

[22] Μαρή Ειρήνη (2007). *Ιαματικός Τουρισμός στην Ελλάδα, Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΤΕΙ Ηρακλείου.*

[14] *Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2009), Θεραπευτικός- Ιαματικός Τουρισμός, Αθήνα. (<http://www.visitgreece.gr/pages.php?pageID=410&langID=1>)*

Ιαματική Πηγή Καμένων Βούρλων

Η λουτρόπολη των Καμένων Βούρλων βρίσκεται σε απόσταση 178 χλμ. βόρεια της Αθήνας και είναι μία από τις πιο φημισμένες λουτροπόλεις του ελληνικού χώρου, καθώς οι θεραπευτικές ιδιότητες των πηγών της είναι γνωστές για πολλούς αιώνες.

Θεραπευτικές ενδείξεις: χρόνιοι ρευματισμοί, παραμορφωτική αρθρίτιδα, ουρική αρθρίτιδα, σπονδυλαρθρίτιδα, νευρίτιδες, ισχιαλγία, οσφυαλγία, διαταραχές ενδοκρινών.αδένων.

Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο για λουτροθεραπεία, πολυτελές spa εντός ξενοδοχείου [14].

Ιαματική Πηγή Πλατύστομου

Βρίσκεται σε καταπράσινο περιβάλλον 6 χλμ. βόρεια της Μακρακώμης Φθιώτιδας. Σε μικρή απόσταση από τη λουτρόπολη, σώζονται τα ερείπια της αρχαίας Φθίας. Θεραπευτικές ενδείξεις: παθήσεις θρέψεως, αρθριτισμός, ψαμμίαση ουρικό-αξαλική (αντενδείκνυται η φωσφορική ψαμμίαση), παχυσαρκία, σακχαρώδης διαβήτης, παθήσεις ήπατος και χοληφόρων οδών, χολολιθίαση, χολοκυστίτιδα, μικρές ανεπάρκειες ήπατος, παθήσεις ουροφόρων οδών, νευρολιθιάσεις, χρόνιες πυελίτιδες και κυστίτιδες, παθήσεις πεπτικού συστήματος, δυσπεψίες, υπερχλωριδίες, δυσκοιλιότητα από χολική ανεπάρκεια, χρόνιες κολίτιδες. Εκτός από λουτροθεραπεία γίνεται και συστηματική ποσιθεραπεία

Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο (βρίσκεται σε φάση αξιοποίησης)

Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ. [14].

[14]Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2009),Θεραπευτικός- Ιαματικός Τουρισμός, Αθήνα. (<http://www.visitgreece.gr/pages.php?pageID=880&langID=1>)

Ιαματική Πηγή Υπάτης

Ήσυχη λουτρόπολη μέσα σε καταπράσινο περιβάλλον 18 χλμ δυτικά της Λαμίας στο δρόμο προς Καρπενήσι. Υπάρχει εύκολη πρόσβαση και καλό οδικό δίκτυο. Θεραπευτικές ενδείξεις: παθήσεις και σύνδρομα των αγγείων, αρτηριακές υπερτάσεις, ανεπάρκεια στεφανιαίων αρτηριών καρδιάς, ενδαρτηρίτιδα κάτω άκρων, φλεβίτιδες, παθήσεις της καρδιάς, των βαλβίδων της καρδιάς, μικρές καρδιακές ανεπάρκειες, διαταραχές του νευρικού συστήματος της καρδιάς, ταχυκαρδίες, αρρυθμίες, παθήσεις του δέρματος, έκζεμα, δερματίτιδες, παθήσεις περιφερικών νεύρων και μυών, παραλύσεις, ατροφίες μυών, αρθριτισμός σε ποικίλες μορφές. Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο κλασσικού τύπου με φυσικοθεραπευτήριο. Δεν διαθέτει ξενοδοχείο. Η διαμονή γίνεται στα γύρω ξενοδοχεία [14].

2.2.5.6 ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

Ιαματική Πηγή Ικαρίας

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ιαματικές πηγές της Ικαρίας, που είναι της κατηγορίας των αλιπηγών ραδιενεργών. Στην περιοχή έχουν βρεθεί ερείπια από αρχαία λουτρά. Ιαματικές Πηγές: Αγίου Κηρύκου, Θέρμων, Λευκάδας, Αγίας Κυριακής.

θερμοκρασία: 35,5⁰ - 55,5⁰ C

χαρακτηρισμός: Υπέρθερμο - Cl - Na - K - Br - CO₂ - μεταλλικό - υπερτονικό – ραδιενεργό.

ενδείξεις: Παθήσεις αρθρώσεων, σπονδυλοαρθρίτιδες, παραμορφωτικές αρθρίτιδες, αγκυλώσεις, παθήσεις νευρικού συστήματος, ρευματοπάθειες, γυναικολογικές παθήσεις. **εγκαταστάσεις:** Υδροθεραπευτήριο και ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις [25].

[14]Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2009),Θεραπευτικός- Ιαματικός Τουρισμός,Αθήνα. (<http://www.visitgreece.gr/pages.php?pageID=880&langID=1>)

[25] <http://www.thermalsprings.gr/springs.php>

2.2.5.7 ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

Ιαματική Πηγή Κύθνου, περιοχή λουτρά

Ο παραθαλάσσιος οικισμός Λουτρά απέχει 5 χλμ. από τη Χώρα. Είναι το πιο γνωστό και ανεπτυγμένο παραθεριστικό κέντρο της Κύθνου. Παρόλη τη σημαντική τουριστική υποδομή της, η περιοχή διατηρεί την παραδοσιακή της ταυτότητα. Ο γραφικός οικισμός είναι κτισμένος γύρω από τους όρμους των Λουτρών, της Αγίας Ειρήνης, του Σχιναρίου και του Μαρουλά. Η περιοχή φημίζεται για τις ιαματικές πηγές της, οι θεραπευτικές ιδιότητες των οποίων είναι γνωστές από τα αρχαία χρόνια. Οι ιαματικές πηγές της Κύθνου είναι οι μοναδικές των Κυκλάδων. Πρόκειται για δύο θερμές πηγές. Η μία, των Αγίων Αναργύρων, βρίσκεται μέσα στο υδροθεραπευτήριο, ενώ η δεύτερη, η επονομαζόμενη πηγή του Καυκάσου, βρίσκεται σε απόσταση 50 μ. από την πρώτη και η θερμοκρασία της φτάνει τους 52 βαθμούς Κελσίου. Έχει αποδειχθεί ότι τα νερά των πηγών ενδείκνυται για τη θεραπεία ρευματικών, αρθριτικών και γυναικολογικών παθήσεων[26].

2.2.5.8 ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Ιαματική Πηγή Ρόδου, περιοχή Καλλιθέας

Οι Πηγές Καλλιθέας βρίσκονται στο Δήμο Καλλιθέας και απέχουν μόλις 9χλμ από την Πόλη της Ρόδου. Άνοιξαν τις πύλες τους την 1η Ιουλίου 2007 μετά από πολύχρονη προσπάθεια του Δήμου Καλλιθέας και σας υποδέχονται στους μαγευτικούς χώρους του αναπαλαιωμένου Μνημείου δίπλα στη θάλασσα.

Ο μοναδικός συνδυασμός φύσης, αρχιτεκτονικής και ιστορίας ταξιδεύει σ' ένα ξεχωριστό κινηματογραφικό σκηνικό.

[26](<http://www.kithnos.gr/>)

Η απaráμιλλη μνημειακή αρχιτεκτονική και μεγαλοπρέπεια του χώρου, με τα μοναδικά μωσαϊκά, την αίθουσα της Ροτόντας όπου κάποτε ανάβλυζαν τα νοσταλγικά σε μια άλλη εποχή.

Σήμερα οι Πηγές Καλλιθέας αποτελούν ένα Μνημείο απaráμιλλης ομορφιάς, με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική, μοναδικό φυσικό κάλλος, με παρουσία στην τοπική κοινωνία, υψηλού επιπέδου εκδηλώσεις συνεδρίων και έντονη πολιτιστική δραστηριότητα που δίκαια έχει χαρακτηριστεί το καλύτερο αξιοθέατο του νησιού
Χαρακτηρισμός νερού: Ψυχρό (19.1 °C) χλωριονατριούχο - υποτονικό [29].

2.2.5.9 ΜΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ.

Η Ιαματική Πηγή της Σάριζας στη Άνδρο, το νερό της οποίας ήταν από παλιά ονομαστό, αφού είχε παρατηρηθεί ότι έχει θεραπευτικές ιδιότητες. Βρίσκεται σε υψόμετρο 350 μέτρων και σε απόσταση 6 περίπου χιλιομέτρων από τη Χώρα, σε μια καταπράσινη πλαγιά. Δεν έχει αξιοποιηθεί[27].

Η Ιαματική Πηγή που είναι στην θέση Ποτάμι στο Καρλόβασι δεν έχει ακόμη αξιοποιηθεί[28] .

Ιαματική Πηγή Κίρρα Φωκίδας, ιδιοκτησίας ΕΟΤ. Δεν υπάρχουν εγκαταστάσεις δεν αξιοποιήθηκε ποτέ[12&29] .

[29](<http://www.kallitheasprings.gr/site/index.php>)

[27](<http://www.apoikia.gr/perigrafh2.html>)

[28] (<http://www.greece.org/samians/Samosgeogrgr.htm>)

[12]Τριβυζά, Μαρία(1999), Ιαματικές Πηγές Ελλάδος, Αθήνα
(<http://www.iama.gr/ethno/Therm/triviza.html>)

2.3. Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.

Σήμερα, στην Ελλάδα, οι περισσότερες δραστηριότητες ιαματικού τουρισμού παραμένουν ανοργάνωτες, ενώ αυτές που τις πλαισιώνουν, δηλαδή οι δραστηριότητες αναψυχής, είναι σχεδόν ανύπαρκτες και οι λιγοστές υπάρχουσες είναι διασπαρμένες, ενώ η ίδια η συμμετοχή των ατόμων εκφράζεται με ασαφείς όρους. Γίνεται ωστόσο σαφές ότι στα μελλοντικά σχήματα ανάπτυξης του τουρισμού υγείας σημαντικό ρόλο θα παίξουν οι δραστηριότητες αναψυχής γιατί αυτές δεν είναι απλώς το αποτέλεσμα της ικανοποίησης των αναγκών των ατόμων που συμμετέχουν, αλλά αποτελούν και την αναγκαία συνθήκη βιωσιμότητας των νέων εγκαταστάσεων ιαματικού τουρισμού. Ο σωστός προγραμματισμός των δραστηριοτήτων αυτών βοηθά στην ομαλή εξέλιξη της θεραπευτικής αγωγής των συμμετεχόντων, ενώ ταυτόχρονα καλλιεργεί αυξημένο ενδιαφέρον και σε νεότερες ηλικίες [20 & 21] .

Είναι λοιπόν χαρακτηριστικό ότι καμία πηγή δεν καλύπτει τις ελάχιστες απαιτήσεις του νέου αναπτυξιακού νόμου βάση του οποίου μπορεί μια σύγχρονη μονάδα να αποτελεί Κέντρο Υδροθεραπείας Ιαματικού Ύδατος.

Ενδεικτικά για τη κατάσταση που επικρατεί σήμερα σημειώνονται τα εξής:

Μόνο σε 4 (12,5%) πηγές λειτουργούν ταυτόχρονα Υδροθεραπευτήριο, Φυσικοθεραπευτήριο και ιατρείο, ενώ οι περισσότερες παρέχουν μόνο απλούς λουτήρες (το 59,3%) στις εν λειτουργία πηγές) [19].

[20] Σκαρπιά – Χόιπελ Ξ. Συννεφάκης Γ., *Ερευνητικό Πρόγραμμα ανάπτυξης Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, Θεσσαλονίκη, 1988*

[21] Λώλας Γ. Ομιλία Προέδρου Σύνδεσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, Θεσσαλονίκη, 1990, σελ. 23-26

[19] Διδασκάλου Ε. (1999). *Θεραπευτικός τουρισμός: Προς ένα μοντέλο ανάπτυξης κέντρων θεραπευτικού τουρισμού και εκτίμηση των επιπτώσεων αυτών στους τομείς του τουρισμού και της υγείας. Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Οργάνωσης & Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς.*

2.3.1 ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Η ισχύουσα νομοθεσία για τα θερμομεταλλικά νερά όπως προκύπτει από τους εξής νόμους :

Ο Νόμος 2188/20, ο οποίος αναφέρεται στα εξής:

1. Χαρακτηρισμός- ανακήρυξη Ιαματικών Πηγών και ανάκληση ανακήρυξης.
2. Κανονισμός λειτουργίας Υδροθεραπευτηρίων.
3. Άδεια λειτουργίας καταστημάτων Ιαματικών Πηγών
4. Κατάταξη των Πηγών σε Δημόσιες και Ιδιωτικές.

Ο Νόμος 4844/30, ο οποίος αναφέρεται σε διατάξεις που αφορούν την Εκμετάλλευση των Ιαματικών Πηγών. Επίσης ο Νόμος αυτός καθορίζει την ζώνη προστασίας των Ιαματικών Πηγών ως κύκλο με κέντρο την Πηγή και ακτίνα 1.000 μ. Εντός της ζώνης προστασίας γίνονται μόνο έργα και εκμεταλλεύσεις του εδάφους τέτοια που δεν παραβιάζουν τον Ιαματικό Υδροφορέα. Ο ίδιος Νόμος προβλέπει τη συγκρότηση Τεχνικής Επιτροπής, έργο της οποίας είναι η γνωμοδότηση επί των έργων που προβλέπεται να γίνουν εντός της ζώνης προστασίας.

Ο Νόμος 4086/60. Ο Νόμος αυτός διαχωρίζει τις Ιαματικές Πηγές σε Τουριστικής και Τοπικής σημασίας. Οι Ι.Π. Τουριστικής σημασίας υπάγονται στην άμεση αρμοδιότητα του ΕΟΤ [12].

Ο Νόμος 3498/2006, «Ανάπτυξη ιαματικού τουρισμού και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 230/24.10.2006). Το νομοσχέδιο αυτό ξεκινά μια σειρά νομοθετικών πρωτοβουλιών, οι οποίες με αντίστοιχα προγράμματα υλοποίησης, σκοπεύουν στο να επιλύσουν προβλήματα που λιμνάζουν εδώ και 40χρόνια στον χώρο του τουρισμού, να εκσυγχρονίσουν τις υποδομές του τουρισμού, να αναβαθμίσουν ποιοτικά το τουριστικό μας προϊόν, να διαμορφώσουν τουριστική συνείδηση, και τελικά, να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις, ώστε η χώρα μας να εκμεταλλευτεί τις νέες αγορές και την τεράστια παγκόσμια ανάπτυξη του τουριστικού ρεύματος, που οι ειδικοί προβλέπουν για τα επόμενα 25-30 χρόνια και να πάρει μεγάλο μερίδιο από την αγορά αυτή.

[12] Τριβυζά Μαρία (1999), *Ιαματικές Πηγές Ελλάδος* Αθήνα.
(<http://www.iama.gr/ethno/Therm/triviza.html>).

Με το νομοσχέδιο ρυθμίζονται θέματα ιδιοκτησίας, χρήσης και διαχείρισης όλων των ιαματικών πηγών της χώρας, δημιουργείται, για πρώτη φορά, μητρώο ιαματικών πηγών και θεσμοθετείται ουσιαστικά το πλαίσιο για την ανάπτυξη των υποδομών και ποικίλων τουριστικών μονάδων που σχετίζονται με τις ιαματικές πηγές.

Παράλληλα, περιορίζεται η γραφειοκρατία στη χορήγηση σημάτων λειτουργίας τουριστικών μονάδων, ενώ ρυθμίζονται μια σειρά άλλων ζητημάτων του τομέα του τουρισμού.

Μεταξύ άλλων με το νομοσχέδιο καθορίζονται τα εξής:

1. Η κυριότητα όλων των πηγών περιέρχεται στον Ε.Ο.Τ.
2. Επιτρέπεται η απαλλοτρίωση κτημάτων ή γειτονικών των ιαματικών πηγών κτημάτων υπέρ του Ε.Ο.Τ. για την τουριστική εκμετάλλευση των πηγών.
3. Ρυθμίζεται η διανομή και η διαχείριση των ιαματικών υδάτων.
4. Ρυθμίζεται το πλαίσιο της λειτουργίας των SPA.
5. Δίνεται χρονική δυνατότητα τόσο στους Ο.Τ.Α. όσο και στους ιδιώτες που διαχειρίζονται ιαματικές πηγές να προσαρμοσθούν στις νέες ρυθμίσεις.

Με τις λοιπές διατάξεις :

1. Καταργούνται γραφειοκρατικές διαδικασίες και απλοποιείται ο τρόπος χορήγησης σημάτων σε τουριστικές μονάδες.
2. Δίδεται η δυνατότητα στα παλαιά ξενοδοχεία (πέραν της 20ετίας) τα οποία βρίσκονται εντός σχεδίου πόλεως και επί των εθνικών οδών να αλλάξουν χρήση
3. Δίδεται η δυνατότητα μακροχρόνιας μίσθωσης ακινήτων και εκτάσεων της Εκκλησίας.
4. Συντονίζονται κεντρικά οι διαφημιστικές εκστρατείες όλων των περιφερειών και των νομαρχιακών και των τοπικών αυτοδιοικήσεων.
5. Επιλύονται πολεοδομικά ζητήματα πολλών τουριστικών μονάδων.
6. Καθίστανται αυστηρότερες οι ποινές για την ?άγρα πελατών?.
7. Επεκτείνεται ο χαρακτηρισμός ?τουριστική επιχείρηση? σε σειρά νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
8. Δίδεται η δυνατότητα εγκατάστασης σχοινοδιαδρόμων (λιφτ) σε δυσπρόσιτες περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος.
9. Ρυθμίζονται διάφορα χρονίζοντα προβλήματα των φορέων του τουρισμού, όπως του ΟΤΕΚ, της ΕΤΑ, του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου κλπ.

Ειδικότερα, στο σχέδιο νόμου το οποίο αποτελείται από 55 άρθρα και χωρίζεται σε 2 κεφάλαια, περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων τα εξής:

Α' ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΟΥ Ν/Σ. Στο Πρώτο Κεφάλαιο ρυθμίζονται συνολικά οι μορφές τουριστικής ανάπτυξης που συνδέονται με την αξιοποίηση των ιαματικών φυσικών πόρων της Ελλάδας. Είναι μια πρωτοπόρος νομοθετική παρέμβαση γιατί αξιοποιεί τις πασίγνωστες από την αρχαιότητα και πάμπολλες, σε όλη τη γεωγραφική περιφέρεια της Χώρας ιαματικές πηγές, οι οποίες μένουν ανεκμετάλλευτες λόγω έλλειψης σύγχρονου θεσμικού πλαισίου αλλά και κατάλληλων υποδομών και εγκαταστάσεων. Ταυτόχρονα, η τουριστική αυτή αξιοποίηση, συνδυάζεται με ένα πλήρες θεσμικό καθεστώς προστασίας των ιαματικών πηγών, με σύγχρονες και επιστημονικές μεθόδους, ώστε οι πηγές να μην χάσουν τις ιαματικές ιδιότητές τους, εξαιτίας της εκμετάλλευσής τους για τουριστικούς σκοπούς.

ΚΥΡΙΟΤΗΤΑ:

Ρυθμίζεται με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο το ιδιοκτησιακό καθεστώς των ιαματικών πόρων.

Αυτοί ανήκουν κατά κυριότητα στον Ε.Ο.Τ. , ανεξαρτήτως της κυριότητας του εδάφους επί του οποίου εμφανίζονται (άρθρ. 6 παρ. 1). Σε ότι αφορά στις ήδη αναγνωρισμένες ιαματικές πηγές, που άνηκαν στο Δημόσιο, περιέρχονται και αυτές αυτοδικαίως στον Ε.Ο.Τ. (άρθρ. 6 παρ. 2). Σε περίπτωση που ο Ε.Ο.Τ. χάσει το Δημόσιο χαρακτήρα του, τότε η ιδιοκτησία των ιαματικών πηγών επιστρέφει στο Δημόσιο (άρθρ.6παρ.4). Με τη ρύθμιση αυτή, το Δημόσιο δια μέσω του Ε.Ο.Τ. δεν έχει απλώς τη χρήση των ιαματικών φυσικών πόρων αλλά και την ιδιοκτησία επ' αυτών, ακόμα και για φυσικούς πόρους που αναβλύζουν σε ιδιωτικά ακίνητα.

Δεν θίγονται μόνο τα ιδιωτικά δικαιώματα κυριότητας επί ιαματικών πηγών που αναγνωρίστηκαν πριν την 1-1-1920, η ιδιοκτησία των οποίων παραμένει στον ιδιώτη, με δικαίωμα φυσικά απαλλοτρίωσης. Προκειμένου, για την σύγχρονη τουριστική αξιοποίηση και ανάπτυξη των περιοχών που έχουν ιαματικές πηγές επιτρέπεται η απαλλοτρίωση των κτημάτων στα οποία αναβλύζουν υπέρ του Ε.Ο.Τ. Επίσης, επιτρέπεται και η απαλλοτρίωση, για τον ίδιο σκοπό και γειτονικών κτημάτων. Η απαλλοτρίωση γίνεται από το Δημόσιο υπέρ του Ε.Ο.Τ. σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία περί αναγκαστικών απαλλοτριώσεων (άρθρ.12Ν/Σ).

ΜΗΤΡΩΟ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ:

Σημαντικές είναι οι διατάξεις που σκοπούν στη δημιουργία Μητρώου Ιαματικών Φυσικών Πόρων, αλλά και στην προστασία των ιαματικών πόρων (άρθρ. 7 & 9 αντίστοιχα).

Στο Μητρώο Ιαματικών Φυσικών Πόρων καταγράφονται όλα τα φυσικά, χημικά και βιολογικά χαρακτηριστικά του ιαματικού φυσικού πόρου και υπάρχει πρόβλεψη, ώστε να καταχωρηθούν σε αυτό ακόμα και οι υφιστάμενες ιαματικές πηγές, αναγνωρισμένες ή μη. Η υποχρέωση αυτή απαιτεί να κινηθεί εκ νέου η διαδικασία αναγνώρισης των υφιστάμενων ιαματικών φυσικών πόρων σύμφωνα με τους όρους του παρόντος νόμου, ώστε σε όλες τις περιπτώσεις να συγκεντρωθούν νέα επιστημονικά ακριβή στοιχεία και πληροφορίες για κάθε ιαματική πηγή και να τεθεί νέα αφητηρία πλήρους συστήματος καταγραφής, παρακολούθησης και προστασίας των ιαματικών φυσικών πόρων.

Επιπλέον, είναι πλήρες το σύστημα προστασίας του ιαματικού φυσικού πόρου, γιατί στηρίζεται σε επιστημονικά δεδομένα (υδρογεωλογική μελέτη), καθορίζοντας ζώνες προστασίας της ιαματικής πηγής, και όχι ακτίνες προστασίας όπως παλαιότερα, οι οποίες, άλλοτε δεν προστατεύουν πλήρως την πηγή, άλλοτε εκτείνονται και σε περιοχές που δεν έχουν σχέση με αυτή.

ΔΙΑΝΟΜΗ:

Ρητά καθιερώνεται, ότι διαχειριστής των φυσικών πόρων είναι ο Ε.Ο.Τ. (άρθρ. 13 Ν/Σ), ο οποίος διαθέτει τους φυσικούς πόρους κατά προτεραιότητα για θεραπευτικούς σκοπούς (κοινωνική χρήση του ιαματικού πόρου) και ύστερα σε κέντρα ιαματικού τουρισμού, σε κέντρα Θαλασσοθεραπείας ή και αναζωογόνησης, ώστε να τύχουν τουριστικής εκμετάλλευσης, χωρίς όμως να μειώνεται η χρήση τους ως κοινωνικό αγαθό (άρθρ. 14 Ν/Σ).

Όπου υπάρχει ποσοτική επάρκεια ιαματικών πόρων είναι επιτρεπτή η μετά από προκήρυξη δημόσιου διαγωνισμού παραχώρηση σε περισσότερες εγκαταστάσεις, ώστε να μην ευνοούνται προνομιακές εκμεταλλεύσεις. Για τις εγκαταστάσεις αυτές προβλέπονται ιδιαίτερες προδιαγραφές και χορηγείται ειδική άδεια, προκειμένου το τουριστικό προϊόν να είναι ποιοτικό (άρθρ. 16, 17 Ν/Σ).

Τέλος, για να εξασφαλιστεί η ουδετερότητα στη διαχείριση του ιαματικού πόρου και να είναι υγιής ο ανταγωνισμός των επιχειρήσεων που θα τον εκμεταλλεύονται, απαγορεύεται ο διανομέας να είναι και χρήστης (άρθρ. 14 παρ. 7).

SPA:

Για πρώτη φορά, στο νομοθετικό σύστημα της Χώρας εισάγονται και προστατεύονται τα κέντρα αναζωογόνησης-Spa (Sanitas per aqua=υγεία) δια του νερού), τα οποία περιλαμβάνονται τις σύγχρονες μορφές παρεχομένων τουριστικών υπηρεσιών σε ξενοδοχειακά συγκροτήματα.

Έτσι, αφενός μεν προστατεύεται ο καταναλωτής από την ψευδεπίγραφη παροχή ανάλογων υπηρεσιών και ενισχύεται ο σχετικός κλάδος τουρισμού, αφού στην Ελλάδα ο ιαματικός τουρισμός και θερμαλισμός τελούν υπό αυστηρές προδιαγραφές, αφετέρου δε εισάγεται μια νέα τουριστική δυνατότητα, η οποία θα τελεί υπό τον έλεγχο του Κράτους, σε ότι αφορά στις προϋποθέσεις, στην ένταξή του σε αναπτυξιακούς νόμους και στην χρηματοδότησή του από Ευρωπαϊκά ή Εθνικά προγράμματα ανάπτυξης του τουρισμού.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ:

Για τους ιδιώτες ή Ο.Τ.Α. που εκμεταλλεύονται ιαματικές πηγές προβλέπεται μεταβατική διάταξη, σύμφωνα με την οποία οι ιδιώτες που με σύμβαση εκμεταλλεύονται ιαματικές πηγές θα εξακολουθούν να τις εκμεταλλεύονται μέχρι τη λήξη του συμβατικού χρόνου, αλλά και οι Ο.Τ.Α. στους οποίους έχει παραχωρηθεί η εκμετάλλευση ιαματικών πηγών, μπορούν να έχουν νέα παραχώρηση για 10 έτη ακόμα, χωρίς διαγωνισμό, μετά την πάροδο του χρόνου προσαρμογής. (άρθρ. 21). Όλοι όμως οι φορείς (ιδιώτες, ΟΤΑ) θα πρέπει να προσαρμοστούν στις τεχνικές και επιστημονικές προδιαγραφές του νέου νόμου.

Β΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ν/Σ. Στο Δεύτερο Κεφάλαιο του Ν/Σ (λοιπές διατάξεις) ρυθμίζονται μια σειρά από θέματα που εκκρεμούν και επιλύουν χρονίζοντα προβλήματα του Ε.Ο.Τ. , του Ξ.Ε.Ε. , του Ο.Τ.Ε.Κ. , του επιχειρηματικού κόσμου του κλάδου αλλά και πολεοδομικές ρυθμίσεις τουριστικών καταλυμάτων.

Ειδικότερα, μεταξύ άλλων επισημαίνονται τα εξής:

- Η απαλλαγή του ελληνικού Δημοσίου από κρατήσεις ή εισφορές και μείωση δικαιωμάτων συμβολαιογράφων και υποθηκοφυλάκων για την δημιουργία τουριστικών λιμένων (άρθρο 26)

- Η δυνατότητα μακροχρόνιας μίσθωσης για τουριστικούς σκοπούς ακινήτων της Εκκλησίας της Ελλάδος, της Κρήτης, Ι.Μ. της Δωδεκανήσου και Μονών του Αγίου Όρους και του Πατριαρχείου.
- Στα θέματα του ΕΟΤ, που ανέκυψαν ύστερα από την κατάργηση των Διευθύνσεων Τουρισμού των Περιφερειών και την ίδρυση ΠΥΤ στον ΕΟΤ. (άρθρ. 32)
- Απαιτείται υποχρεωτική σύμφωνη γνώμη του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης για την υλοποίηση διαφημιστικών προγραμμάτων και ενεργειών φορέων του Δημοσίου (ΟΤΑ κλπ) που αφορούν στην τουριστική προβολή και διαφήμιση της Χώρας στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Σκοπός είναι η εναρμόνιση των διαφημιστικών προγραμμάτων των ΟΤΑ με το πρόγραμμα τουριστικής προβολής της χώρας, το οποίο καταρτίζεται από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, σε συνεργασία με τον ΕΟΤ (άρθρο 30).
- Η μείωση των δικαιολογητικών και την απλούστευση των διαδικασιών για την χορήγηση του σήματος λειτουργίας των τουριστικών καταλυμάτων, στα πλαίσια της δέσμευσης της Κυβέρνησης για "λιγότερο κράτος". (άρθρο 34)
- Η αναβάθμιση των οργανωμένων τουριστικών κατασκηνώσεων (κάμπινγκ), με την ένταξή τους στα κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα (άρθρο 35).
- Η παράταση της λειτουργίας επιχειρήσεων, που λειτουργούν χωρίς ειδικό σήμα λειτουργίας έως 31.12.2006 με δυνατότητα περαιτέρω παράτασης με Υ.Α. έως 31.12.07 (άρθρο 36).
- Υπάρχει εξουσιοδοτική διάταξη της παρ.3, που δίνει τη δυνατότητα στην Υπουργό να τροποποιεί τις λειτουργικές και τεχνικές προδιαγραφές που έχουν τα τουριστικά καταλύματα για την κατάταξή τους σε κατηγορίες αστερών και κλειδιών.
- Στα άρθρα 38 έως και 43 ρυθμίζονται θέματα του ΟΤΕΚ, με πιο σημαντικά τη δυνατότητα κατάταξης των αποφοίτων των ΑΣΤΕ σε εξάμηνο των τμημάτων τουριστικών επιχειρήσεων των ΤΕΙ, με δυνατότητα απαλλαγής από την πρακτική άσκηση (άρθρο 42) και την καταβολή στο προσωπικό του ΟΤΕΚ του ειδικού επιδόματος, που χορηγείται στους υπαλλήλους του ΕΟΤ (άρθρο 43).
- Τα άρθρα 44 έως και 46 αφορούν διατάξεις του ΞΕΕ, με πιο σημαντική τη ρύθμιση καταβολής των καθυστερούμενων μηνιαίων εισφορών προς το ΞΕΕ, με όρους και προϋποθέσεις, ανάλογους με αυτούς που ισχύουν σε κύρια ασφαλιστικά ταμεία (άρθρο 44).

- Το άρθρο 47 αφορά σε θέματα αρμοδιότητας της Ε.Τ.Α. Δίδεται η δυνατότητα στην Ε.Τ.Α. να αποφασίσει για τη διάθεση και εκμίσθωση ακινήτων του Ε.Ο.Τ., για τα οποία η Διυπουργική Επιτροπή Αποκρατικοποιήσεων δεν επιθυμεί να επιληφθεί. Η παρ.2 τακτοποιεί την μεγάλης σπουδαιότητας έκταση στην Αφάντου της Ρόδου, ώστε να γίνει τουριστική εκμετάλλευση. Τέλος, η παρ.5 ρυθμίζει θέματα σχετικά με την ίδρυση, λειτουργία και συντήρηση κάποιων μικρής οικονομικής σημασίας συνοριακών σταθμών, η λειτουργία των οποίων ανατίθεται στους αρμόδιους Γενικούς Γραμματείς Περιφερειών.
- Τα άρθρα 49 έως και 51 αφορούν σε πολεοδομικές διατάξεις. Συγκεκριμένα, το άρθρ. 49 δίνει τη δυνατότητα στον ιδιοκτήτη ειδικού κτιρίου, που έχει ανεγερθεί νόμιμα, κατά παρέκκλιση των διατάξεων ως προς τον συντελεστή δόμησης ή ως προς την κάλυψη, μετά την αγορά άλλου άρτιου οικοπέδου για την επέκταση του ειδικού κτιρίου (τουριστικό κτίριο), ο υπολογισμός του συντελεστή δόμησης και της κάλυψης να γίνεται χωρίς τον υπολογισμό του επιπλέον συντελεστή δόμησης ή της κάλυψης του αρχικού οικοπέδου. Η διάταξη του άρθρ.51 δίνει τη δυνατότητα αλλαγής χρήσης κύριων τουριστικών καταλυμάτων, που βρίσκονται εντός σχεδίου πόλεως (20ετίας), υπό ρητές προϋποθέσεις (διάρκεια είκοσι ετών από την ημερομηνία χορήγησης πρώτης άδειας, νόμιμα τουριστικά καταλύματα, μη υπαγωγή στον αναπτυξιακό νόμο).
- Το αρθρ.52 δίνει τη δυνατότητα εγκατάστασης μηχανισμών με συρματόσχοινα εντός δασών για την πρόσβαση προσώπων σε δυσπρόσιτες περιοχές ιδιαίτερου τουριστικού ενδιαφέροντος και η διάταξη αυτή έχει τύχει της επεξεργασίας και συμφωνίας με τον συναρμόδιο Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης.
- Το αρθρ.53 αυστηροποιεί τις ποινές για την άγρα πελατών, από πταίσμα σε πλημμέλημα.
- Υπάρχει εξουσιοδοτική διάταξη του αρθρ. 54, με την οποία δίνεται η δυνατότητα στον Υπουργό Τουριστικής Ανάπτυξης με απόφασή του να προσδιορίζει και άλλες κατηγορίες επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τουριστικό τομέα, ως τουριστικές επιχειρήσεις, με όσες οικονομικές και αναπτυξιακές συνέπειες ο χαρακτηρισμός αυτός συνεπάγεται (π.χ. τουριστικές εκθέσεις, τζίπ 7 θέσεων, ειδικές μορφές τουρισμού, καταφύγια κ.α.)[4] .

[4] ΦΕΚ (230/24.10.2006) ΝΟΜΟΣ ΥΠ'ΑΡΙΘ. 3498 - Ανάπτυξη ιαματικού τουρισμού και λοιπές διατάξεις.

2.3.2 ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ .

Στις Μονάδες Ιαματικής Θεραπείας και τα Κέντρα Ιαματικού Τουρισμού απασχολείται κύριο, διοικητικό και τεχνικό προσωπικό. Στο κύριο προσωπικό ανατίθεται η παροχή των υπηρεσιών που προσφέρονται στη Μονάδα ή στο Κέντρο σύμφωνα με τις άδειες που έχουν χορηγηθεί για την ίδρυση και τη λειτουργία του και τα τμήματα που λειτουργούν και αποτελείται από τους γιατρούς, τους αισθητικούς, τους λουτρονόμους, τους γυμναστές, τους φυσιοθεραπευτές, τους διαιτολόγους κ.λπ., οι οποίοι πρέπει να κατέχουν αντίστοιχη επαγγελματική άδεια και εφόσον δεν προβλέπεται άδεια, αναγνωρισμένο πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την επιφύλαξη του άρθρου 12 παρ. 1 και τους βοηθούς τους, οι οποίοι πρέπει να κατέχουν πτυχίο ή βεβαίωση μεταδευτεροβάθμιας κατάρτισης ή πιστοποίηση από αρμόδιο φορέα.

Στο διοικητικό και τεχνικό προσωπικό ανατίθενται ανάλογα με τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα του καθενός όλες οι υποστηρικτικές υπηρεσίες και ιδίως η γραμματειακή υποστήριξη, η μηχανοργάνωση των υπηρεσιών, η λειτουργία του ταμείου και του λογιστηρίου, η συντήρηση του μηχανολογικού εξοπλισμού και των ηλεκτρικών και λοιπών εγκαταστάσεων, καθώς και η καθαριότητα σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες υγιεινής, όπως ειδικότερα καθορίζονται με τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας [4].

[4] ΦΕΚ (230/24.10.2006) ΝΟΜΟΣ ΥΠ'ΑΡΙΘ. 3498 - Ανάπτυξη ιαματικού τουρισμού και λοιπές διατάξεις

2.3.3 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΗΝ ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΩΝ ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ - SPA

ΟΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ - SPA καταρτίζονται:[17]

- Σε εξειδικευμένες γνώσεις καταλληλότητας και πολυδύναμες ικανότητες στον τομέα των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού και με έμφαση στον Ιαματικό Θεραπευτικό και Περιβαλλοντικό Τουρισμό.
- Για να βοηθήσουν τις μονάδες του ΕΟΤ, ή και μικρομεσαίες, καθώς επίσης και μεγάλες επιχειρήσεις στα Τμήματα εφαρμογής των σύγχρονων Υψηλού Επιπέδου Παροχών.
- Για να είναι σε θέση να ελέγχουν και να διατηρούν την ποιότητα των παροχών στον Ιαματικό Τουρισμό.
- Ως πολύτιμοι βοηθοί σε πολλαπλά σημεία της διάρθρωσης της επιχείρησης με σκοπό την επιθυμητή βελτίωση των παρεχόμενων λουτρικών υπηρεσιών των προσερχόμενων επισκεπτών και ειδικότερα των ατόμων με ειδικές ανάγκες καθώς και των συνοδών προσώπων τους όλων των ηλικιών.
- Έχουν πιστοποιημένη κατάρτιση θεωρητική και τεχνική που τον καθιστούν ικανό και υπεύθυνο στην εφαρμογή προγράμματος Λουτροθεραπείας –SPA για κάθε λουόμενο ή ομάδα λουομένων.

Ειδικότερα:

- Μεριμνά για την πλήρη κατανόηση στα Λουτροθεραπευτήρια - SPA και στην ικανοποίηση των αναγκών της λουτρικής πελατείας Έρχεται σε επαφή με τον πελάτη - λουόμενο, εξηγεί και καθοδηγεί τη διαδικασία της λουτροθεραπείας
- Συμβάλλει στην υλοποίηση του προγράμματος της λουτροθεραπείας ως απλής ή συνδυασμένης.

[17] Φαρφαράς Γεώργιος(2008). *Θαλασσοθεραπεία, Σαμοθράκη.*
(http://thermalsprings.blogspot.com/2008/05/blog-post_4858.htm)

- Αξιολογεί την ποιότητα και αναφέρει την εκτέλεση του προγράμματος λουτροθεραπείας. Παρακολουθεί την λουτροθεραπεία εκάστου ατόμου και αναφέρει πιθανά προβλήματα που εμφανίζονται στη διάρκεια της λούσης στον Υπεύθυνο Ιατρό. Σε περίπτωση ανάγκης προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες και προσφέρει τις αναγκαίες βοήθειες .
- Ελέγχει τις απαραίτητες παραμέτρους (θερμοκρασία νερού, κλιματισμό, καθαριότητα, κλπ) πριν τη χρήση του λουτροθεραπευτικού εξοπλισμού (λουτήρες, κλπ) από το λουόμενο. Ρυθμίζει το Λουτροθεραπευτικό εξοπλισμό και χρησιμοποιεί τα υλικά σύμφωνα με τις υποδείξεις του Υπεύθυνου - Ιατρού της μονάδας [17].

[17] Φαρφαράς Γεώργιος(2008). Θαλασσοθεραπεία, Σαμοθράκη.
(http://thermalsprings.blogspot.com/2008/05/blog-post_4858.htm)

2.4 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ.

2.4.1 ΚΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ 5 ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ.

Η βιβλιογραφία στον τομέα του τουρισμού είναι εξαιρετικά περιορισμένη, όπως επίσης και οι πηγές δεδομένων, και τα ίδια τα διαθέσιμα στοιχεία.

Τα στοιχεία κίνησης των ιαματικών πηγών (αριθμός ατόμων και λούσεων) συγκεντρώνονται από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού και την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, σε ετήσια βάση από τη δεκαετία του 1950. Λόγω όμως σημαντικών ελλείψεων για πολλά έτη, η μελέτη της κίνησης των ιαματικών πηγών είναι εφικτή μόνο ανά δεκαετία, εκτός της τελευταίας δεκαετίας όπου η μελέτη μπορεί να γίνει σε ετήσια βάση [8] .

Το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών μελέτησε την κίνηση των πηγών ανά δεκαετία για τις τελευταίες πέντε δεκαετίες, και κατέληξε στα εξής συμπεράσματα:

Λουτροθεραπεία: οι μέσοι όροι ατόμων και λούσεων αυξήθηκαν ανά δεκαετία με αποκορύφωμα την τελευταία επταετία 1991-97, όμως η τάση αυτή δεν είναι αντιπροσωπευτική για το σύνολο των πηγών, λόγω της παρατηρούμενης συγκέντρωσης της κίνησης σε ορισμένες μόνο πηγές. Πλην των πηγών της Αιδηψού, του Λουτρακίου Κορίνθου, των Ελευθερών Καβάλας και της Κύθνου, οι υπόλοιπες πηγές παρουσίασαν σημαντικές μειώσεις στην προσέλευση ατόμων και λούσεων από δεκαετία σε δεκαετία. Η παρατήρηση αυτή αποδόθηκε σε λόγους παράδοσης και συνήθειας, αλλά κυρίως στις σημαντικές επενδύσεις του ΕΟΤ στις μεγαλύτερες πηγές, με επίκεντρο την Αιδηψό. Τα πλήρη στοιχεία δίνονται στον **(ΠΙΝΑΚΑ 2.7)**.

[8] Σπαθή Σ.Κ. (2000). *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 2.*

Ποσιθεραπεία:

Ειδικά διαμορφωμένα περίπτερα με εισιτήριο εισόδου για επιτόπια ποσιθεραπεία διαθέτουν οι πηγές του Λουτρακίου Κορίνθου, του Πλατύστομου Φθιώτιδας, της Τραϊανούπολης Έβρου και του Καϊάφα Ηλείας. Κατά συνέπεια, στοιχεία ζήτησης για ποσιθεραπεία (η οποία μετράται με δείκτη τον αριθμό των ποτηριών που πουλήθηκαν) τηρούνται μόνο για τις 4 προαναφερθείσες πηγές. Γενικά, σημειώθηκε σημαντική μείωση στην προσέλευση των ατόμων για επιτόπια ποσιθεραπεία τις τελευταίες πέντε δεκαετίες, η οποία αποδόθηκε, εν μέρει, στην ανάπτυξη της παραγωγής και του δικτύου διακίνησης των εμφιαλωμένων νερών, που υποκαθιστούν κατά ένα μέρος την επιτόπια ποσιθεραπεία.

Εισπνοθεραπεία:

Στατιστικά στοιχεία για την κίνηση των πηγών που εξειδικεύονται στην εισπνοθεραπεία συγκεντρώνονται μόνο για την Κυλλήνη και το Σμόκοβο (στις οποίες γίνεται και λουτροθεραπεία). Οι δύο πηγές παρουσίασαν συνεχή μείωση σε αριθμό ατόμων και σε αριθμό λούσεων τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες.

Η μείωση αυτή αποδόθηκε, κυρίως, στην έλλειψη της διαφήμισης των πηγών και της σχετικής πληροφόρησης του κοινού, ώστε να γίνουν γνωστές οι θεραπευτικές τους ιδιότητες [2] .

[2] Κοϊνάκη Κατερίνα- Πλουμή Μαρία (2007), Ιαματικός Τουρισμός, Πτυχιακή εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων ΑΤΕΙ Ηράκλειου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7: Κίνηση Ιαματικών Πηγών Τουριστικής Σημασίας τις τελευταίες 5 Δεκαετίες

Ιαματική Πηγή (Νομός)	Μέσος Αριθμός Ατόμων					Μέσος Αριθμός Λούσεων				
	1951-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-1997	1951-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-1997
Αιδηψός Ν. Εύβοιας	15.264	22.054	26.302	34.150	39.114	232.248	302.138	348.951	464.041	503.740
Θερμοπύλαι Ν.Φθιώτιδας	3.048	3.137	3.526	2.488	1.749	22.782	28.619	37.571	30.832	22.226
Καμένα Βούρλα Ν.Φθιώτιδας	6.777	14.265	15.084	12.226	10.209	95.089	207.945	206.310	172.522	138.911
Πλατύστομο Ν.Φθιώτιδας	1.895	2.227	1.880	1.370	709	21.011	20.478	18.636	14.209	7.848
Υπάτη Ν.Φθιώτιδας	4.012	8.523	12.629	12.261	8.860	56.330	123.559	192.482	186.167	128.998
Βουλιαγμένη (Ν.Αττικής)	4.411	3.847	3.330	2.828	2.171	88.148	110.364	170.862	156.596	132.152
Μέθανα (Ν.Αττικής)	9.476	13.308	13.508	11.387	8.540	149.636	204.755	209.776	161.163	104.699
Λουτράκι Ν.Κορινθίας	8.888	6.692	4.754	3.642	5.678	102.438	73.217	55.890	39.256	54.360
Κουνουπέλι (Ν.Ηλείας)	389	639	434	-	-	3.841	6.786	4.007	-	-
Κυλλήνη (Ν.Ηλείας)	2.145	4.956	4.802	4.174	3.433	30.377	77.942	70.827	62.967	55.874
Καΐαφας (Ηλείας)	4.645	5.850	6.080	5.656	3.939	60.139	71.132	78.515	77.407	54.047
Ελευθεραί (Ν.Καβάλας)	1.980	2.701	2.702	3.250	3.523	22.204	28.846	28.174	35.994	41.817
Νιγρίτα (Ν.Σερρών)	2.663	3.217	2.541	1.975	1.290	26.761	26.527	22.973	18.667	13.294
Λαγκαδάς Ν.Θεσσαλονίκης	5.945	6.330	5.745	4.942	3.962	78.327	78.656	68.911	60.489	57.474
Σμόκοβος Ν.Καρδίτσας	6.800	10.151	9.863	9.126	7.231	78.073	127.541	127.174	102.709	71.918
Ικάρια (Ν.Σάμου)	4.330	6.564	6.461	6.867	4.943	76.025	108.766	103.328	93.500	66.014
Κύθνος Ν.Κυκλάδων	605	427	391	438	523	8.946	6.841	6.037	6.942	7.576
Σύνολο Ελλάδας	7.639	11.400	13.176	15.866	18.514	1.152.375	1.604.112	1.731.788	1.683.461	1.460.948

Πηγή: [Σπαθή Σ.Κ. (2000). Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29.]

Για την δεκαετία 1991-1998 υπάρχουν στοιχεία κίνησης εν αντιθέση με άλλες χρονικές περιόδους. Τα δεδομένα για αυτή την περίοδο είναι πλήρη και επομένως είναι εφικτή η μελέτη της κίνησης σε ετήσια βάση.

Από τα στοιχεία της κίνησης των λουόμενων σε επίπεδο περιφέρειας, διαπιστώνεται, καταρχήν, ότι ο αριθμός ατόμων και λούσεων δεν είναι ανάλογος ως προς το δυναμικό σε πηγές, όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.8. Για παράδειγμα, τα Νησιά του Αιγαίου συγκεντρώνουν το 13% των Ελληνικών θερμομεταλλικών πηγών αλλά μόλις το 4,3% του συνόλου των λουομένων στις Ελληνικές Ιαματικές Πηγές. Αντίθετα, στην Εύβοια απαντάται μόλις το 3% των θερμομεταλλικών πηγών, αλλά η περιοχή συγκεντρώνει σχεδόν το 1/3 του αριθμού των λουόμενων σε ολόκληρη την επικράτεια [8].

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.8 : Δυναμικό σε Θερμομεταλλικές Πηγές σε σχέση με το Ποσοστό των Λουόμενων, ανά Περιφέρεια ή Νομό

Περιφέρεια ή Νομός	Δυναμικό σε Θερμ. Πηγές (% επί του συνόλου)	Ποσοστό Λουόμενων επί του συνόλου των Λουόμενων 1991-1997
Στερεά Ελλάδα – Αττική	19	25
Πελοπόννησος	14	10,7
Μακεδονία	14	20
Αιγαίο	13	4,3
Κρήτη	12	0,1
Ήπειρος	7	1,7
Θεσσαλία	7	6,4
Κυκλάδες	4	0,4
Ιόνια Νησιά	4	0,1
Εύβοια	3	28,5
Θράκη	3	2,8

Πηγή: [Σπαθής Σ.Κ. (2000). Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29.]

[8] Σπαθής Σ.Κ. (2000). Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29.

Από το χώρο της Κοινωνικής Ασφάλισης κάθε χρόνο επιδοτούνται προγράμματα που εξασφαλίζουν τη χρηματοδότηση δαπανών για υδροθεραπεία ενός σημαντικού αριθμού ασφαλισμένων.(ΙΚΑ, ΔΕΗ, ΤΣΜΕΔΕ, Ε.Τ.Α.Τ, ΤΑΥΤΕΚΩ, κ.α.)

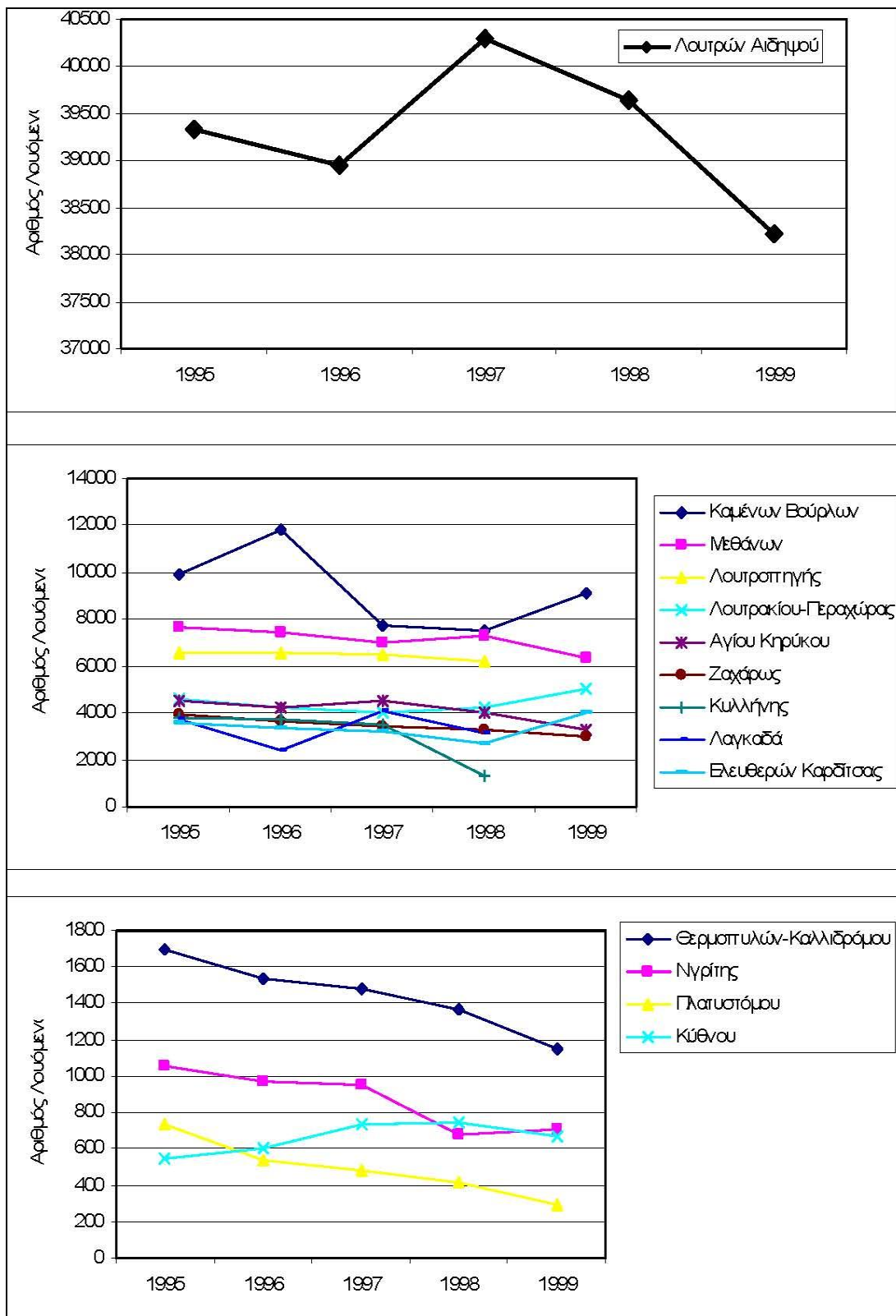
Από το ΙΚΑ κατά τα έτη 1995 και 1996 αποδόθηκαν οι δαπάνες για λουτροθεραπεία σε 58.660 και 59.204 ασφαλισμένους αντίστοιχα που αναλογούσαν στο 43,2% και 41,5% του συνολικού αριθμού των λουομένων. Την πλειοψηφία αυτών των ασφαλισμένων του ΙΚΑ αποτελούν οι συνταξιούχοι, κατά το 88%-90% και το υπόλοιπο 10-12% αφορά τους άμεσα ασφαλισμένους. Επιχορηγήσεις υπήρξαν, σε μικρότερο βαθμό, και από άλλα ταμεία όπως της ΔΕΗ, των Τραπεζών. Αναλυτικότερα, κατά τα ίδια έτη 1995 και 1996 επιχορηγήθηκαν από τη ΔΕΗ 4.961 και 5.355 ασφαλισμένοι αντίστοιχα για υδροθεραπεία [1].

Η πορεία του ιαματικού τουρισμού, από πλευράς ζήτησης των σχετικών υπηρεσιών, είναι φθίνουσα. Σημαντικό ρόλο στη φθίνουσα αυτή πορεία έχει παίζει η έλλειψη της διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά κλπ) τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

[1] Θεόδωρος Κοκάλας, (2009), *Ιαματικές Πηγές Ελλάδος*, (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/kokalas.html>)

Η φθίνουσα πορεία κατά την πενταετία 1995-1999 παρουσιάζεται στο (σχήμα 2.7)

ΣΧΗΜΑ 2.7: Χρονική Εξέλιξη του Αριθμού Λουόμενων σε Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας, 1995-1999.

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος

Ένας άλλος λόγος της φθίνουσας πορείας του Ιαματικού Τουρισμού, μπορεί να αποδοθεί στον ανταγωνισμό που προέρχεται από τον χώρο της φαρμακοβιομηχανίας και στην απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο, κάτι που παρατηρείται και στο εξωτερικό [8].

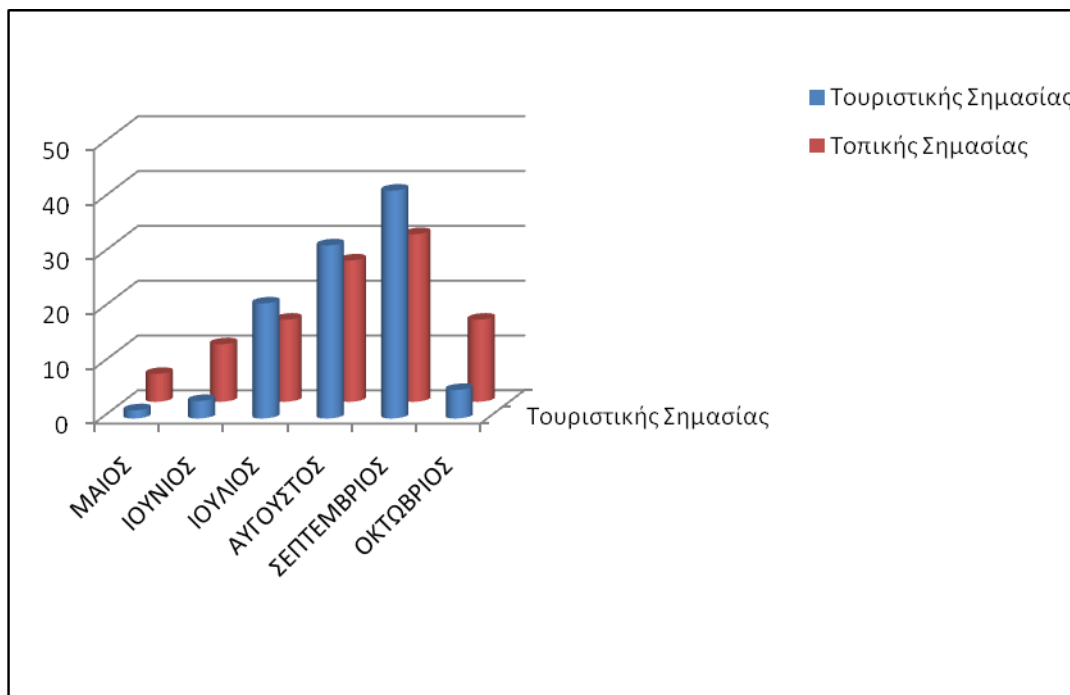
2.4.2 ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ζήτηση για τον ιαματικό τουρισμό στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, ιδίως στις μεγάλες λουτροπόλεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των λουομένων προσέρχεται κατά πρώτον το μήνα Σεπτέμβριο και ακολουθεί ο μήνας Αύγουστος αντίθετα με ότι συμβαίνει στον υπόλοιπο τουρισμό του οποίου ο μήνας αιχμής είναι ο μήνας Αύγουστος. Από εκτιμήσεις προέκυψε ότι κατά την διάρκεια όλου του εξαμήνου, Μάιος-Οκτώβριος, που λειτουργούν συνήθως οι πηγές, το 40% των λούσεων κατά μέσο όρο πραγματοποιήθηκε κατά τον μήνα Σεπτέμβριο του έτους 1995 στις μεγάλες πηγές, το άλλο 32% κατά μήνα Αύγουστο, το 20% περίπου κατά μήνα Ιούλιο, το 5% τον μήνα Οκτώβριο και μόλις το 3% τον μήνα Ιούνιο ενώ κατά τον μήνα Μάιο το αντίστοιχο ποσοστό ήταν ελάχιστο.

(ΣΧΗΜΑ 2.8)

[8] Σπαθή Σ.Κ. (2000). *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29.*

ΣΧΗΜΑ 2.8: Ποσοστό Λούσεων σε Ιαματικές Πηγές Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας, Μάιος – Οκτώβριος 1995.

Πηγή: Σπαθή Σ.Κ. (2000). *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 2*

Αντίθετα, για τις πηγές Τοπικής Σημασίας τα αντίστοιχα ποσοστά φαίνονται πιο εξομαλυσμένα δηλαδή βρέθηκε ότι το ποσοστό των λούσεων που πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο του 1995 αναλογούσε στο 30% του συνόλου των λούσεων όλου του έτους, το 25% κατά το μήνα Αύγουστο και το 15% κατά το μήνα Ιούλιο, το 15% κατά το μήνα Οκτώβριο, το 10% κατά τον μήνα Ιούνιο και το υπόλοιπο 5% κατά τον μήνα Μάιο. Η διαφορά αυτή που παρατηρήθηκε μεταξύ των πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας περισσότερο αποδίδεται στον τόπο προέλευσης των λουομένων. Οι μικρές πηγές προτιμούνται περισσότερο από τον τοπικό πληθυσμό και λιγότερο από τον πληθυσμό της υπόλοιπης χώρας γιατί απαιτούν μικρότερη μετακίνηση των ατόμων ενώ τις μεγάλες λουτροπόλεις τις επισκέπτονται συνήθως άτομα από άλλα μέρη της Ελλάδας που συνδυάζουν την υδροθεραπεία με τις καλοκαιρινές διακοπές τους[8].

[8] Σπαθή Σ.Κ. (2000). *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29.*

2.4.3 ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΛΟΥΟΜΕΝΩΝ.

Όσο αφορά την ζήτηση των δραστηριοτήτων του ιαματικού τουρισμού, η ζήτηση προέρχεται από τον εσωτερικό τουρισμό, ενώ η ζήτηση που παρατηρείται σε ορισμένες πηγές από αλλοδαπούς είναι συνήθως πρόσκαιρη και συμπτωματική.

Η ποσοστιαία σύνθεση του τόπου προέλευσης των ατόμων, που χρησιμοποιούν τις ιαματικές πηγές, εκτιμήθηκε δειγματοληπτικά για 29 ιαματικές πηγές από το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, για την περίοδο 1993 - 1996 [8]. Εκτιμήθηκε ότι, κατά μέσο ορό για το σύνολο της χώρας, το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων προέρχεται από τους άλλους νομούς της χώρας (41%) και ακολουθούν τα άτομα από την περιφέρεια της ιαματικής πηγής (33,8%), τα άτομα από τον ίδιο νομό της πηγής (23,3%), ενώ ελάχιστα είναι τα άτομα από το εξωτερικό (1,8%).

Ο μέσος όρος παραμονής των ατόμων στην Ελλάδα είναι γύρω στις 13-14 ημέρες, στη Γαλλία 21 ημέρες, στη Γερμανία 21-28 ημέρες και στην Ιταλία 12-18 ημέρες [30].

Όσο αφορά την ηλικία και το φύλο των λουομένων, παρατηρείται ότι είναι συνήθως άτομα ηλικίας άνω των 50 ετών στην συντριπτική πλειοψηφία γυναίκες (60% - 65%) [8].

Ο αριθμός των ατόμων που χρησιμοποιεί τις ιαματικές πηγές αναλογεί στο 1,4% (1996) του Ελληνικού πληθυσμού, ποσοστό που ήταν το ίδιο και κατά το έτος 1981, ενώ ήταν μεγαλύτερο, γύρω στο 1,7%, κατά τα έτη 1961 και 1971.

[30](<http://www.iama.gr/>)

[8] . Σπαθή Σ.Κ. (2000). *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα*. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29

3. ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

3.1 Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Ο Τουρισμός Υγείας ο οποίος συνεχώς εξελίσσεται, σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες που έχουν σχέση με την υγεία όπως τον Ιατρικό έλεγχο, την ειδική διαιτητική, την θεραπεία με βιταμίνες, τις βοτανοθεραπείες, τη γυμναστική, τις ειδικές θεραπείες όπως αντικαπνική, θεραπεία τον άγχους, ψυχοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, χαλάρωση, εκμάθηση ύπνου, έρευνα της σωστής γραμμής του σώματος αισθητική κ.λ.π.

Τα κέντρα Υδροθεραπείας σήμερα κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες . Στα κέντρα Ιαματικού Τουρισμού (SPAS), από το όνομα της πόλης του Βελγίου όπου λειτούργησε επιτυχώς το πρώτο οργανωμένο κέντρο.

Αν όμως το Τουριστικό θέρετρο έχει όλες τις εγκαταστάσεις και έχει αναπτύξει και επεκτείνει τις δραστηριότητες του, ώστε το προσφερόμενο προϊόν, εκτός της θεραπείας να έχει ως σκοπό περισσότερο την ξεκούραση αναψυχή τότε έχουμε τα κέντρα Τουρισμού Υγείας[3].

Στο σύνολο της τουριστικής αγοράς της Ευρώπης ο τουρισμός υγείας είναι πολύ φτωχός και εκπροσωπεί 15-17 εκατομμύρια πελάτες το χρόνο συνολικά (από χώρες εντός και εκτός Ευρώπης). Η συμμετοχή των εκτός Ευρώπης επισκεπτών των εγκαταστάσεων τουρισμού υγείας, στο σύνολο των διανυκτερεύσεων είναι κάτω από 1,5 εκατομμύρια. Στον αριθμό αυτό συμπεριλαμβάνονται και οι πελάτες των κέντρων που είναι προσανατολισμένα κυρίως σε θέματα αισθητικής (αναζωογόνηση και καταπολέμηση κυτταρίτιδας).

[3] 1^ο Γυμνάσιο Σκύδρας-Ομάδα Αγωγής Υγείας(2000-2001) ,Ιαματικά Λουτρά, Σκύδρα.
(<http://users.hol.gr/~chriskir/p04.htm>)

Ένα επιπλέον ποσοστό της τάξης του (20,7%) ή 13 εκατομμύρια, τα επισκέπτεται σποραδικά. Από την έρευνα προκύπτει επίσης ότι ο αριθμός των γυναικών επισκεπτών είναι λίγο μεγαλύτερος από αυτό των ανδρών, Επίσης ο αριθμός των συμμετεχόντων αυξάνει σημαντικά καθώς αυξάνει και η ηλικία. Το εισόδημα δεν είναι ένας καθοριστικός παράγοντας καθώς το σύστημα υγείας καλύπτει τα έξοδα της θεραπείας, και σε μερικές περιπτώσεις και τα έξοδα διαμονής και μεταφοράς .

Οι Ιταλοί και οι Γάλλοι αποτελούν, μετά τους Γερμανούς τη δεύτερη και την τρίτη μεγαλύτερη αγορά αντίστοιχα, με τη διαφορά ότι ενώ οι Γερμανοί επισκέπτονται και προορισμούς εκτός της χώρας τους, πολύ λίγοι Ιταλοί ταξιδεύουν στο εξωτερικό για το συγκεκριμένο λόγο, εκτός ίσως για να επισκεφθούν κέντρα Θαλασσοθεραπείας και οι Γάλλοι γενικότερα παραμένουν στη χώρα τους[31] .

3.2 ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΘΕΡΕΤΡΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ .

3.2.1 ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Η πιο σημαντική αγορά στην Ε.Ε. για τον ιαματικό τουρισμό και γενικότερα τον τουρισμό υγείας είναι η αγορά της Γερμανίας, ακόμη και χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τα κρατίδια της πρώην Ανατολικής Γερμανίας. Τα στοιχεία που δίνονται ότι συνέχεια αναφέρονται στη Γερμανία πριν την ενοποίηση. Στη Γερμανία το 1993 λειτουργούσαν 269 θέρετρα, τα οποία λειτουργούσαν είτε υπό ιδιωτικό καθεστώς, είτε ανήκαν στους δήμους ή στην κεντρική διοίκηση, και πρόσφεραν διάφορες μορφές θεραπείας .Υπάρχουν τέσσερις βασικές κατηγορίες θέρετρων στην Γερμανία: ιαματικά, όπου τα μεταλλικά νερά ή ο πηλός είναι η βάση της θεραπείας, παραθαλάσσια θέρετρα, ορισμένα εκ των οποίων ισχυρίζονται πως είναι κέντρα Θαλασσοθεραπείας, τα θέρετρα Κνειρρ τα οποία εφαρμόζουν ειδικές μορφές υδροθεραπείας βασισμένες στη χρήση όλων των μορφών του κρύου νερού, και τα θέρετρα όπου το κλίμα είναι ο βασικός παράγοντας θεραπείας.

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

Ο κλάδος κεντρικά αντιπροσωπεύεται από την Deutscher Baderverband, που εδρεύει στην Βόννη, και αποτελείται από πέντε ενώσεις. Οι ενώσεις αυτές συμπεριλαμβάνουν τις διοικήσεις των θέρετρων (συμμετέχουν ως μέλη οι τοπικές ενώσεις), εξειδικευμένους ιατρούς, σε θέματα ιαματικής θεραπείας, τους παραγωγούς εμφιαλωμένων μεταλλικών νερών, τις επιχειρήσεις πώλησης εμφιαλωμένων μεταλλικών νερών και μία ένωση που ασχολείται με την έρευνα [31&32].

Σημαντικός παράγοντας για την καθιέρωση του κλάδου στην Γερμανία αποτέλεσε η αναγνώριση της ιαματικής θεραπείας από τους ασφαλιστικούς φορείς. Με εξαίρεση τους δημόσιους υπαλλήλους (καλύπτονται από διαφορετική νομοθεσία) και από τις παροχές στις μητέρες και στους συνταξιούχους, τα σχήματα επιχορήγησης για Θεραπεία σε ένα ιαματικό θέρετρο είναι δύο :εκείνοι που διαμένουν εντός του θέρετρου και εκείνοι που διαμένουν σε κάποιο ξενοδοχείο της περιοχής αλλά λαμβάνουν καθημερινή θεραπευτική αγωγή σε κάποιο θέρετρο (με μεγαλύτερη ελευθερία επιλογής σχετικά με το ιαματικό θέρετρο αλλά και με το χρονικό διάστημα παραμονής). Στην πρώτη περίπτωση σχεδόν όλο το κόστος καλύπτεται από τα ασφαλιστικά ταμεία εκτός από μία μικρή συμμετοχή, η οποία σε ειδικές περιπτώσεις μπορεί και να μην υπάρχει. Στην δεύτερη περίπτωση τα ασφαλιστικά ταμεία καλύπτουν το 90% του ιατρικού κόστους και ένα μικρό μέρος των εξόδων διαμονής, ενώ η διάρκεια της θεραπευτικής αγωγής λαμβάνεται ως μέρος της ετήσιας άδειας των εργαζομένων, ενώ επανάληψη της ίδιας θεραπευτικής αγωγής (για την ίδια ασθένεια) λαμβάνεται μία φορά σε διάστημα τριών χρόνων [32&33].

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

[32] Bywater M.m "Spas and Health Resorts in the EC", *Travel and Tourism Analyst*, No 6, 1990, pp. 52-67.

[33] Gilber DC Van De Weerd M., "The Health Care Tourism Product in Western Europe", *Revue de Tourisme*, 2/1991, pp 5-10

3.2.2 ΙΤΑΛΙΑ

Ιαματικά θέρετρα υφίστανται στην Ιταλία από την εποχή των Ρωμαϊκών χρόνων και αποτελούν ακόμη και τώρα ένα σημαντικό στοιχείο της Ιταλικής ζωής.

Οι περισσότεροι Ιταλοί πιστεύουν στις θεραπευτικές ιδιότητες των θερμών νερών και σύμφωνα με έρευνα που διεξάχθηκε το 1989 το 86% των Ιταλών, ηλικίας 14 και άνω, θεωρεί την ιαματική αγωγή είτε «πολύ» είτε «αρκετά» χρήσιμη, ενώ ένα ποσοστό 22% (ενήλικες 14 και άνω), έχουν παραμείνει για ορισμένο χρονικό διάστημα σε κάποιο ιαματικό θέρετρο. Από αυτούς το 46% τα επισκέφθηκε για να ακολουθήσει κάποια θεραπευτική αγωγή, το 44% για διακοπές, το 9% ως συνοδοί φίλων ή συγγενών, το 7% για παρακολούθηση συνεδρίου και ένα ποσοστό 4% δεν έδωσε κάποια αιτιολόγηση (το σύνολο ξεπερνά το 100% καθώς υπήρχε η δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων).

Τα τελευταία χρόνια όμως οι περικοπές του προϋπολογισμού σε θέματα υγείας και οι διάφορες αναθεωρήσεις των κανονισμών έχουν περιορίσει αισθητά την δυνατότητα αποζημίωσης για το κόστος παρακολούθησης ιαματικής Θεραπευτικής αγωγής. Μέχρι πριν από μερικά χρόνια, σχεδόν κάθε δημόσιος υπάλληλος δικαιούνταν 12 ημέρες ιαματικής θεραπείας, εκτός της κανονικής άδειας [31].

Σύμφωνα με τον κύριο ασφαλιστικό φορέα των εργαζομένων στην Ιταλία, τα άτομα τα οποία έλαβαν αποζημίωση για ιαματική θεραπεία, από το δικό τους ταμείο το 1988 ήταν 102.742 άτομα (79.775 το 1983 και 114.861 το 1981). Για να εγκριθεί η αποζημίωση της ιαματικής θεραπείας, το θέρετρο θα πρέπει να έχει προχωρήσει σε επιστημονική ανάλυση των θερμομεταλλικών του νερών και να έχει πάρει άδεια λειτουργίας από το σύστημα υγείας. Οι κυριότερες λουτροπόλεις της Ιταλίας είναι: Montecatini, Abano, Chianciano, Salsomaggiore, Ischia, Fiuggi και Sirmione [32].

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77 [32] Bywater M.m "Spas and Health Resorts in the EC", *Travel and Tourism Analyst*, No 6, 1990, pp. 52-67.

3.2.3 ΓΑΛΛΙΑ

Ο θεραπευτικός τουρισμός στη Γαλλία, όπως στη Γερμανία και στην Ιταλία, αποτελεί παράδοση για τη χώρα με τη μόνη διαφορά ότι ποτέ δεν έγιναν συγκεκριμένες ενέργειες προσέλκυσης αλλοδαπών επισκεπτών. Παρόλο που έχουν γίνει αρκετές βελτιώσεις στον τομέα του τουρισμού υγείας, για την περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου, ακόμη και στην εγχώρια αγορά, απαιτείται να ληφθούν πρόσθετες ενέργειες.

Τα έως τώρα μέτρα αφορούσαν κυρίως τις πόλεις Vichi, Vittel και Comtreville, πολύ γνωστές για τα μεταλλικά τους νερά, με κύριο στόχο, αφενός την δημιουργία προγραμμάτων που να ανταποκρίνονται στις νέες τάσεις της αγοράς, αφετέρου την προώθηση της άποψης ότι η προληπτική ιατρική είναι εναλλακτική θεραπεία. Εάν η τάση των Γάλλων να επισκεφθούν ιαματικά θέρετρα ήταν στα ίδια επίπεδα με τους Ιταλούς και τους Γερμανούς, η αγορά θα ήταν τουλάχιστον τρεις φορές μεγαλύτερη.

Σήμερα οι επισκέπτες των θέρετρων υγείας εκτιμάται ότι ξεπερνούν το 1.000 000 το χρόνο (600.000 για ιαματικά κέντρα υδροθεραπείας, 200.000 για κέντρο Θαλασσοθεραπείας και 200.000 για θέρετρα που παρέχουν διάφορες μορφές υδροθεραπείας με τη χρήση νερού δικτύου). Στοιχεία για τους αλλοδαπούς επισκέπτες των κέντρων αυτών δεν υπάρχουν, δεν θεωρείται όμως ότι αποτελούν σημαντικό ποσοστό.

Οι 1.200 εγκαταστάσεις ιαματικής θεραπευτικής αγωγής, που εκτιμάται ότι λειτουργούν έχουν αναπτυχθεί σε περίπου 100 συμπλέγματα πηγών, διασκορπισμένες σε 40 διοικητικά διαμερίσματα. Ο κλάδος αντιπροσωπεύεται από δύο ενώσεις την Union Nationale des Etablissements (UNET) Syndicat Nationale des Etablissements (SNET). Οι διοικήσεις των ιαματικών θέρετρων αντιπροσωπεύονται στην Federation Thermale et Climatique de France. Τα πρότυπα λειτουργίας των θέρετρων καθορίζονται από το Υπουργείο Υγείας. Η πολιτική σχετικά με τον ιαματικό τουρισμό καθορίζεται από την *Hault Comite du Thermalisme et du Climatisme*, μία επιτροπή αποτελούμενη από εκπροσώπους της κυβέρνησης και του κλάδου. Επίσης σε συνεργασία με το υπουργείο τουρισμού γίνεται σημαντική προσπάθεια σύνδεσης ιαματικών πηγών και τουρισμού. Επιπλέον υπάρχουν 43 κέντρα θαλασσοθεραπείας, ενώ δεν είναι δυνατός ο ακριβής

προσδιορισμός του αριθμού των κέντρων υδροθεραπείας που χρησιμοποιούν νερό δικτύου.

Παρόλο που στη Γαλλία, όπως αναφέραμε προηγουμένως, δεν επικρατεί η τάση να επισκέπτονται τα ιαματικά θέρετρα, εν τούτοις τα οφέλη από τη χρήση των ιαματικών νερών είναι γενικώς αποδεκτά. Η αναγνώριση βέβαια των θετικών επιδράσεων δεν οδηγεί οπωσδήποτε σε άνοδο της αγοράς του τουρισμού υγείας.

Αντιθέτως τα τελευταία χρόνια παρατηρείται πτωτική τάση, η οποία κατά ένα μεγάλο ποσοστό οφείλεται στην επιβολή αυστηρότερων κανονισμών για αποζημίωση του κόστους θεραπείας. Από το σύνολο των επισκεπτών ένα ποσοστό περίπου 70% λαμβάνει αποζημίωση για τα έξοδα της διαμονής και της θεραπευτικής αγωγής (διάρκειας συνήθως 21 ημερών), ενώ ένα ποσοστό 50% του συνόλου μπορεί να διεκδικήσει αποζημίωση και για το κόστος μεταφοράς το 1987, το 89% όσων παρακολούθησαν κάποια ιαματική θεραπευτική αγωγή, έλαβαν αποζημίωση από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Με τις αλλαγές όμως που πραγματοποιούνται τα τελευταία χρόνια στα σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης, το σίγουρο είναι πως οι κανονισμοί θα γίνουν ακόμη πιο αυστηροί, παρόλο που οι εκπρόσωποι του κλάδου υποστηρίζουν πως η συμμετοχή τους στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στον περιορισμό των δαπανών στον τομέα της υγείας, υποεκτιμάται. Επίσης θεωρούν πως η γραφειοκρατική διαδικασία έγκρισης παρακολούθησης ιαματικής θεραπείας είναι μεροληπτική, καθώς κατατάσσουν τη συγκεκριμένη μορφή θεραπείας στις βοηθητικές θεραπευτικές αγωγές [32].

Η μεγάλη διάρκεια παραμονής στα ιαματικά θέρετρα της Γαλλίας υποδηλώνει πως εκτός των περιπτώσεων ατόμων που είναι σοβαρά ασθενείς ή πάσχουν από χρόνια προβλήματα υγείας, ένας πολύ μικρός αριθμός εργαζομένων μπορεί να διαθέσει το χρόνο για μία ολοκληρωμένη αγωγή 21 ημερών, για αυτό άλλωστε και ο μέσος όρος ηλικίας των επισκεπτών είναι σχετικά μεγάλος. Η μικρή διάρκεια αγωγής στα κέντρα Θαλασσοθεραπείας (περίπου 6 ημέρες), έχει σαν αποτέλεσμα, χωρίς να είναι και η μοναδική αιτία, ο μέσος όρος ηλικίας των επισκεπτών να είναι μικρότερος.

[32] Bywater M.m 'Spas and Health Resorts in the EC', *Travel and Tourism Analyst*, No 6, 1990, pp. 52-67.

Αποζημίωση για το κόστος της αγωγής στα κέντρα Θαλασσοθεραπείας, λαμβάνει μόνο το 10% των επισκεπτών, γεγονός που σε μεγάλο ποσοστό οφείλεται στο ότι η θαλασσοθεραπεία δεν είναι ακόμη αποδεκτή από τα ιατρικά επαγγέλματα. Για τη στάση αυτή του ιατρικού κλάδου δεν υπάρχει κάποια τεκμηριωμένη άποψη, εκτός από το επιχείρημα ότι τα περισσότερα κέντρα Θαλασσοθεραπείας συνδέονται άμεσα με πολυτελείς εγκαταστάσεις διαμονής [31] .

Έντονος προβληματισμός επικρατεί στη Γαλλία σχετικά με το μέλλον του κλάδου. Από τη μια αναγνωρίζεται η ανάγκη προστασίας της παραδοσιακής εικόνας της ιαματικής θεραπευτικής αγωγής, από την άλλη όμως θα πρέπει να βρεθεί τρόπος ικανοποίησης των αναγκών εκείνων των ατόμων που επιθυμούν να παραμείνουν στα διάφορα ιαματικά θέρετρα για μικρό χρονικό διάστημα (λιγότερο των 21 ημερών), αλλά και εκείνων που δελεάζονται άπω την ιδέα διατήρησης της καλής τους υγείας, χωρίς να ενδιαφέρονται για την καταπολέμηση κάποιας ασθένειας [32&31] .

Η παραπάνω κατάσταση έχει ως αποτέλεσμα ορισμένα θέρετρα να διαφοροποιούν το παρεχόμενο προϊόν και να αμβλύνουν τον καθαρά ιαματικό τους χαρακτήρα, ενώ άλλα απλώς προσαρμόζουν τις παραδοσιακές τεχνικές στην νέα αγορά που δημιουργείται. Για παράδειγμα, το θέρετρο Digne-les-Bains, το οποίο είχε σταματήσει τη λειτουργία του στα μέσα της δεκαετίας του 1970, το 1989 προσέελκυσε 10203 επισκέπτες. Την όλη διαδικασία της αναδιοργάνωσης ανέλαβε ο δήμος, αγοράζοντας τις διάφορες ιαματικές εγκαταστάσεις καθώς και το δικαίωμα χρήσης των νερών. Επίσης ανέλαβε τη δημιουργία ενός σύγχρονου θεραπευτικού κέντρου. Οι ενέργειες του δήμου δημιούργησαν ένα ευνοϊκό κλίμα επένδυσης σε σύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες [31] .

[32] Bywater M.m "Spas and Health Resorts in the EC", *Travel and Tourism Analyst*, No 6, 1990, pp. 52-67.

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

3.2.4 ΛΟΙΠΕΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Βόρεια Ευρώπη: Συγκεκριμένα στη **Σουηδία** και τη **Φιλανδία** τα προϊόντα του τουρισμού υγείας που προσφέρονται είναι πολύ υψηλών προδιαγραφών, τόσο από άποψη κοινωνική όσο και ιατρική [8] .

Βέλγιο: Λειτουργούν λίγα κέντρα ιαματικού τουρισμού ενώ τα κέντρα τουρισμού υγείας είναι περισσότερα. Εκ των επισκεπτών οι περισσότεροι είναι ημεδαποί τουρίστες αφού βρέθηκε ότι επί συνόλου 240.222 διανυκτερεύσεων (1990) στα κέντρα τουρισμού, το 88.88% πραγματοποιήθηκε από Βέλγους και το υπόλοιπο 11,17% από αλλοδαπούς επισκέπτες [8].

Βουλγαρία: Διαθέτει πάνω από 500 ιαματικές πηγές με εξειδίκευση στη λουτροθεραπεία , κλιματοθεραπεία, θαλασσοθεραπεία .Έχει αξιόλογα κέντρα, που εκτός της υδροθεραπείας , προσφέρουν και προγράμματα τουρισμού υγείας όπως θεραπεία κατά του άγχους, του καπνίσματος, προγράμματα μακροζωίας κλπ. [8].

Ρουμανία: Μέχρι τα τέλη του 1980 στη Ρουμανία επικρατούσε ένα σύστημα «κοινωνικού τουρισμού» όπου η Κυβέρνηση έδινε τη δυνατότητα στους Ρουμάνους να επισκέπτονται τα ιαματικά κέντρα υδροθεραπείας. Η παροχή συμπεριλάμβανε και τη διαμονή .Ταυτόχρονα τους προμήθευε με κουπόνια τα οποία εξαργύρωναν στους παραπάνω χώρους. Οι πολιτικές αλλαγές όμως που ακολούθησαν, οδήγησαν σε μία σημαντική μείωση όλων των παροχών.

Οι συνθήκες πλέον είναι τέτοιες, που από τη μια η χώρα δε διαθέτει τα απαιτούμενα κεφάλαια για επενδύσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες σε αποδεκτά διεθνή πρότυπα, και από την άλλη η αγοραστική δύναμη του κόσμου δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στις νέες τιμές, οι οποίες πλέον διαμορφώνονται από τους κανόνες της αγοράς [34] .

[8] Σπαθή Σ.Κ. (2000). *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29.*

[34] Cooper C.P., Fletcher G.N., "Changing Tourism demand in Central Europe: The Case of Romanian Tourism Spas", *the journal of Tourism Studies*, Vol 6, No2, Dec 1995. pp 30-44

Σχεδόν σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχουν ιαματικά θέρετρα τα επιτυχημένα όμως αποτελούν την εξαίρεση του κανόνα, με κύρια αιτία τους παράγοντες που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Ορισμένοι τέτοιοι παράγοντες είναι:

1. παρέκκλιση από τις παραδοσιακές συνήθειες,
2. σκεπτικισμός των ιατρικών επαγγελματιών,
3. μη αναγνώριση της ιαματικής θεραπείας από τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης (π.χ. Ολλανδία), ή αναγνώριση αυτής σε ελάχιστες περιπτώσεις ή για ένα ελάχιστο ποσό [34].

Πορτογαλία: Λειτουργούν 40 κέντρα ιαματικού τουρισμού και για τον κλάδο του τουρισμού υγείας συμβαίνει το ίδιο με την Ισπανία, δηλαδή δεν υπάρχουν προοπτικές.

Ισπανία Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει σήμερα η Ισπανία ξεπερνά τη διαμάχη σχετικά με το θεραπευτικό ή τουριστικό χαρακτήρα των πηγών. Προτεραιότητα έχει η αναζωογόνηση και η ανασύνταξη του κλάδου. Οι προοπτικές γενικά είναι καλές, καθώς και δυναμική υπάρχει, αλλά και νομοθετική καθώς και φυσική υποδομή. Στη χώρα υπάρχουν διασπαρμένες περίπου 2.000 πηγές και 100 εγκαταστάσεις σε κατάσταση λειτουργίας (στις αρχές του αιώνα ήταν 186), ενώ η σχετική νομοθεσία για αναγνώριση των θερμομεταλλικών πηγών και τον τρόπο λειτουργίας των ιαματικών θεραπευτικών κέντρων υφίσταται από το 1928.

Επίσης τα τελευταία χρόνια δίνονται αρκετές κρατικές επιχορηγήσεις για πραγματοποίηση έργων συντήρησης, πολλές όμως πηγές παραμένουν ακόμη κλειστές, καθώς δεν υπάρχει ζήτηση από την εσωτερική αγορά. Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της Ισπανίας δε δίνει αποζημίωση για ιαματική θεραπευτική αγωγή, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις επιχειρήσεων δημόσιου χαρακτήρα.[12].

[34] Cooper C.P., Fletcher G.N., "Changing Tourism demand in Central Europe: The Case of Romanian Tourism Spas", the journal of Tourism Studies, Vol 6, No2, Dec 1995. pp 30-44

[12] Τριβυζά, Μαρία (1999), *Ιαματικές Πηγές Ελλάδος*, Αθήνα. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/triviza.html>).

Ο κλάδος αντιπροσωπεύεται από την Asociación Natinal de Estaciones (με τοπικές ενώσεις στην Catalonia στην La Toja, στην Barcelona και στην Valencia). Υπολογίζεται ότι στην Ισπανία περίπου 100 .000 άνθρωποι κάθε χρόνο λαμβάνουν ιαματική θεραπευτική αγωγή. Οι περισσότερες πηγές διαθέτουν μικρό αριθμό εγκαταστάσεων και σε ορισμένες δεν υπάρχει ούτε ξενοδοχειακή υποδομή ενώ, υπάρχουν ελάχιστες πηγές που διαθέτουν ξε-νοδοχεία τεσσάρων και πέντε αστέρων [32].

3.2.5 ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗ ΣΤΑ ΘΕΡΕΤΡΑ ΥΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ, ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΑΣ .

Σύμφωνα με την Deutscher Baderverband (ομοσπονδία των 5 ενώσεων των ιαματικών θέρετρων της Γερμανίας), οι γερμανικές Λουτροπόλεις προσελκύουν περισσότερο από το 40-46% του συνόλου των τουριστών της Γερμανίας, ημεδαποί και αλλοδαποί. Βέβαια δε σημαίνει πως όλος αυτός ο όγκος των τουριστών κάνει χρήση των ιαματικών νερών, καθώς στη Γερμανία η διάρκεια της θεραπευτικής αγωγής στις ιαματικές πηγές είναι 3 εβδομάδες, γεγονός που πολλές φορές οδηγεί να συνοδεύονται οι χρήστες και από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς τους. Ανεξάρτητα όμως από την παραπάνω διαπίστωση, τα συγκεκριμένα ποσοστά, αποτελούν μία απόδειξη της επιτυχίας των πόλεων αυτών στην προσπάθεια μετατροπής τους σε τουριστικούς προορισμούς [31&37] .

[32] Bywater M.m "Spas and Health Resorts in the EC", *Travel and Tourism Analyst*, No 6, 1990, pp. 52-67.

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

[37] Nahrsted W., "German Spas and Health resorts Confronted with new challenges", *Tourism and Hospitality management*, Vol 2, No2, 1996 pp 279-292

Στο σύνολο της τουριστικής αγοράς της Ευρώπης ο τουρισμός υγείας είναι πολύ φτωχός και εκπροσωπεί 15-17 εκατομμύρια πελάτες το χρόνο συνολικά (από χώρες εντός και εκτός Ευρώπης). Η συμμετοχή των εκτός Ευρώπης επισκεπτών των εγκαταστάσεων τουρισμού υγείας, στο σύνολο των διανυκτερεύσεων είναι κάτω από 1,5 εκατομμύρια. Στον αριθμό αυτό συμπεριλαμβάνονται και οι πελάτες των κέντρων που είναι προσανατολισμένα κυρίως σε θέματα αισθητικής (αναζωογόνηση και καταπολέμηση κυτταρίτιδας) [31].

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1 : Αριθμός επισκεπτών που υποβλήθηκαν σε θεραπεία στα θέρετρα υγείας της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Γαλλίας, 1995

Χώρα	Ημεδαποί Επισκέπτες	Αλλοδαποί Επισκέπτες	Σύνολο
Γερμανία	8.800.000	200.000	9.000.000
Ιταλία	1.430.000	520.000	1.950.000
Γαλλία	984.000	160.000	1.000.000
*Περιλαμβάνει όλες τις μορφές των «ιαματικών θέρετρων και όλες τις μορφές υδροθεραπείας. π.χ. με χρήση φυσικού θερμομεταλλικού νερού, με χρήση θαλασσινού νερού ή εγκαταστάσεις υδροθεραπείας που χρησιμοποιούν κοινό νερό			

Πηγή: Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", Travel and Tourism Analyst, No1, 1996, pp. 53-77

Το ποσοστό των αλλοδαπών επισκεπτών στα διάφορα Θέρετρα υγείας της Γαλλίας (Πίνακας 3.1) είναι πολύ μικρό, περίπου 1% για τα ιαματικά θεραπευτικά κέντρα και περίπου 5% για τα κέντρα Θαλασσοθεραπείας. Στη Γερμανία επίσης το αντίστοιχο ποσοστό είναι σχεδόν 2%. Η Ιταλία προσελκύει ένα μεγαλύτερο ποσοστό, όμως και σε αυτή την περίπτωση, οι αλλοδαποί επισκέπτες είναι άτομα που έχουν λάβει έγκριση από ασφαλιστικούς φορείς για την παραμονή τους σε κάποιο ιαματικό θέρετρο [31].

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", Travel and Tourism Analyst, No1, 1996, pp. 53-77

Στη Γερμανία πραγματοποιείται το μεγαλύτερο ποσοστό (πάνω από 50%) του συνόλου των διανυκτερεύσεων στην Ευρώπη, στα ιαματικά θέρετρα. Σύμφωνα με έρευνα που διενεργήθηκε το 1994 (Πίνακας 3.2) το 2.3% των 62,8 εκατομμυρίων ενηλίκων Γερμανών άνω των 14 ετών ή περίπου 1,4 εκατομμύρια Γερμανοί, είναι τακτικοί επισκέπτες των ιαματικών θέρετρων [31] .

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2 : Η Γερμανική αγορά των Ιαματικών Θέρετρων, 1994

<u>Ενήλικες άνω των 14 ετών</u> Ποσοστό επισκέψεων στα <u>Ιαματικά Θέρετρα (%)</u>			
Συνολικός Πληθυσμός (σε εκατομμύρια)	62,8	Τακτικά 2,3	Σποραδικά 20,7
Γένος			
Άνδρες	29,6	2,1	19,7
Γυναίκες	33,2	2,5	21,5
Ηλικία			
14-19	4,4	0,1	3,5
20-29	11,1	0,3	4,2
30-39	10,9	0,8	9,9
40-49	9,2	1,6	19,9
50-59	11,0	3,5	32,6
60-69	8,3	3,6	38,3
70 και άνω	7,8	5,9	34,9
Οικογενειακό εισόδημα (DM*/μήνα)			
Κάτω των 2000	10,5	2,1	22,1
2.000-2.999	14,8	2,3	2,7
3.000-3.999	14,5	2,4	20,6
4.000-4.999	9,4	2,3	18,9
5.000 και άνω	13,6	2,2	18,6
*DM=Γερμανικά Μάρκα			

Πηγή: Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

Ένα επιπλέον ποσοστό της τάξης του (20,7%) ή 13 εκατομμύρια, τα επισκέπτεται σποραδικά. Από την έρευνα προκύπτει επίσης ότι ο αριθμός των γυναικών επισκεπτών είναι λίγο μεγαλύτερος από αυτό των ανδρών, Επίσης ο αριθμός των συμμετεχόντων αυξάνει σημαντικά καθώς αυξάνει και η ηλικία. Το εισόδημα δεν είναι ένας καθοριστικός παράγοντας καθώς το σύστημα υγείας καλύπτει τα έξοδα της θεραπείας, και σε μερικές περιπτώσεις και τα έξοδα διαμονής και μεταφοράς[31].

Οι Ιταλοί και οι Γάλλοι αποτελούν, μετά τους Γερμανούς τη δεύτερη και την τρίτη μεγαλύτερη αγορά αντίστοιχα, με τη διαφορά ότι ενώ οι Γερμανοί επισκέπτονται και προορισμούς εκτός της χώρας τους, πολύ λίγοι Ιταλοί ταξιδεύουν στο εξωτερικό για το συγκεκριμένο λόγο, εκτός ίσως για να επισκεφθούν κέντρα Θαλασσοθεραπείας και οι Γάλλοι γενικότερα παραμένουν στη χώρα τους.

Το ποσοστό των ταξιδιών που πραγματοποιούνται εκτός συνόρων των διάφορων χωρών, για τουρισμό υγείας, είναι μικρό όχι όμως και αμελητέο. Οι κυριότεροι προορισμοί είναι: Ιταλία Αυστρία, Ουγγαρία, Τσεχοσλοβακία. Τουρκία, Τυνησία και Μαρόκο. Άλλοι σημαντικοί προορισμοί είναι το Ισραήλ (περιοχή *Dead Sea*) και η Ταϊλάνδη (Hua Hin) Αυτούς τους δύο προορισμούς τους επισκέπτονται κυρίως Γερμανοί. Ένα ποσοστό 5% (περίπου 10 000) της συνολικής αγοράς επισκέπτεται τα 30 πιο σημαντικά κέντρα Θαλασσοθεραπείας της Γαλλίας. Τα άτομα αυτά προέρχονται από την Ελβετία (40%), το Βέλγιο (30%) την Ιταλία και την Γερμανία {14%} την Βρετανία (1%) και τις χώρες της Ανατολικής Ασίας (1%) [31].

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

Σύμφωνα με μία έρευνα που διενέργησε το Bureau d'Informations et de Previsions Economiques (BIPE) στην αγορά της Γαλλίας προκύπτει πως τα χαρακτηριστικά των επισκεπτών των ιαματικών κέντρων υδροθεραπείας διαφέρουν ως ένα βαθμό από τα χαρακτηριστικά των επισκεπτών στα κέντρα Θαλασσοθεραπείας Δυστυχώς αυτή η έρευνα αφορούσε το 1992 και κάλυπτε μόνο μία χώρα, τα αποτελέσματα της όμως παρουσιάζουν αρκετό ενδιαφέρον για τον τομέα που εξετάζεται Το 90% του συνόλου των ιαματικών θεραπευτικών αγωγών στη Γαλλία πραγματοποιούνται για την αντιμετώπιση προβλημάτων υγείας (Πίνακας 3.3). Το αντίστοιχο ποσοστό για θαλασσοθεραπεία είναι 45%, με ένα επιπλέον ποσοστό 15% να πηγαίνει στα κέντρα Θαλασσοθεραπείας για συγκεκριμένους λόγους όπως προβλήματα διατροφής ή προβλήματα καπνίσματος. Το ποσοστό αυτό για τα ιαματικά κέντρα υδροθεραπείας είναι 0%. Αντίστοιχα το ποσοστό παρακολούθησης ιαματικής αγωγής για λόγους φυσικής κατάστασης και καλής υγείας -ή ότι άλλο μπορεί να ορίσει κάποιος ως προληπτική ιατρική- είναι 10%, ενώ για τον ίδιο λόγο στα κέντρα Θαλασσοθεραπείας η συμμετοχή φθάνει στο 40% [31] .

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3 : Ιαματική αγωγή και θαλασσοθεραπεία συγκριτική ανάλυση του προφίλ των χαρακτηριστικών στα ιαματικά θεραπευτικά κέντρα της Γαλλίας, 1992

Κίνητρο συμμετοχής (%)	<i>Ιαματική Αγωγή</i>	<i>Θαλασσοθεραπεία</i>
Ιατρική υπόδειξη Φυσική κατάσταση/καταπολέμηση άγχους	90 10	45 40
Ειδικές αγωγές, π.χ δίαιτα τσιγάρο	0	15
Γένος (%)		
Γυναίκες	60	65
Άνδρες	40	35
Ηλικία (%)		
60+	45	28
50+	70	57
30-:50	-	27
Αναλογία συνοδών :πελατών		
Τρόπος πληρωμής	1:2	1:3
Ασφαλιστικοί φορείς κόστος		
θεραπείας Ασφαλιστικοί φορείς το	70	10
σύνολο του κόστους	50	0
Ιδιωτικά	30	90
Μέσο Κόστος (FFr¹)		
21 ημέρες (60% διαμονή	9.000	-
/διατροφή)	-	7000
6 ημέρες (με ημιδιατροφή)		
Το σύμβολο (-) σημαίνει ότι δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία ¹ FFr= Γαλλικά Φράγκα		

Πηγή: Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", Travel and Tourism Analyst, No1, 1996.

Όσον αφορά τις ηλικίες στα κέντρα Θαλασσοθεραπείας μόνο το 28% είναι πάνω από 60 ετών, ενώ η αναλογία συνοδών και ατόμων που λαμβάνουν θεραπεία είναι 1:3. Όσον αφορά τα ιαματικά κέντρα υδροθεραπείας τα νούμερα έχουν ως εξής: 45% άνω των 60 ετών και αναλογία 1:2. Τέλος το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων (90%) που λαμβάνουν αγωγή Θαλασσοθεραπείας πληρώνουν με δικά τους οικονομικά μέσα. ενώ το 70% των επισκεπτών στα ιαματικά κέντρα

υδροθεραπείας επιχορηγούνται από κρατικούς ασφαλιστικούς φορείς, τουλάχιστον όσο αφορά το κόστος θεραπείας και διαμονής/διατροφής. Από αυτούς περίπου ένας στους δύο αποζημιώνεται και για το κόστος μεταφοράς [31] .

Η Βρετανία είναι από τις χώρες που στο παρελθόν ήταν πολύ γνωστή για τις υπηρεσίες τουρισμού υγείας που προσέφερε. Σήμερα μετά από αρκετές δεκαετίες παραγκωνισμού, το ενδιαφέρον των αρχών της Βρετανίας στρέφεται και πάλι στο κομμάτι αυτό του τουρισμού, ώστε οι πόλεις με ιαματικούς πόρους να αποκτήσουν και πάλι την παλιά τους αίγλη [38] . Γνωστές πόλεις της Βρετανίας με ιαματικές πηγές είναι αρκετές αλλά στο Bath ,στην πιο γνωστή ίσως πόλη για λουτροθεραπεία, μπορεί κάποιος να επισκεφθεί τα μουσεία της πόλης, το θέατρο Georgian Theatre Royal, παραστάσεις θεατρικών έργων, συναυλιών και όπερας, τα εμπορικά καταστήματα και τα καταστήματα ειδών τέχνης και αντικών. Επίσης μπορεί να πραγματοποιήσει πτήσεις με αερόστατο, να παίζει γκολφ σε ένα από τα τρία γήπεδα που υπάρχουν ή να κάνει μία βόλτα με πλοίο στο River Avon και στο The Kennet Canal [39] .

Στην Αυστρία υπάρχουν περίπου 80 περιοχές με θερμό μεταλλικές πηγές. Αρκετές από αυτές, και κυρίως εκείνες που αναπτύχθηκαν τουριστικά σχετικά πρόσφατα, αποτελούν και παραθεριστικά κέντρα, τόσο θερινά όσο και χειμερινά ή γεινιάζουν με τέτοια κέντρα. Έτσι προφέρουν εκτός από τη λουτροθεραπεία πλήθος αθλητικών δραστηριοτήτων καθώς και πολιτιστικές και κοινωνικές εκδηλώσεις. Κεντρικός άξονας της διαφημιστικής καμπάνιας του κλάδου είναι ότι ο συνδυασμός φυσικής ομορφιάς, κλίματος, ατμόσφαιρας, θερμών νερών και ιαματικού πηλού παρέχουν ξεκούραση, χαλάρωση και ίαση από διάφορες ενοχλήσεις. Επομένως, δεν είναι απαραίτητο να τις επισκέπτονται μόνο άτομα με προβλήματα υγείας, αλλά και όσοι επιθυμούν να βρεθούν σε ένα περιβάλλον κατάλληλο για αναζωογόνηση του σώματος και της ψυχής.

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

[38] Sargent P. "Taking the Waters – British Spas", *Leisure Management*, Vol.7, No 3, 1987, pp.35-38

[39] <http://www.visitbritain.com>, Official British Tourism Authority website

Τα κέντρα είναι επανδρωμένα με εξειδικευμένο προσωπικό το οποίο δημιουργεί ένα πρόγραμμα θεραπείας και δραστηριοτήτων προσαρμοσμένο στις ανάγκες του κάθε χρήστη. Γνωστές περιοχές στην Αυστρία με θερμομεταλλικές πηγές είναι: Baden Bai Wien, Bad Gastein και Bad ischi [40] .

3.2.6 ΣΥΓΚΡΙΣΗ (ΣΕ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗ) ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

Στην Ελλάδα όσο αφορά την ζήτηση των δραστηριοτήτων του ιαματικού τουρισμού, η ζήτηση προέρχεται από τον εσωτερικό τουρισμό, ενώ η ζήτηση που παρατηρείται σε ορισμένες πηγές από αλλοδαπούς είναι συνήθως πρόσκαιρη και συμπτωματική.

Η ποσοστιαία σύνθεση του τύπου προέλευσης των ατόμων, που χρησιμοποιούν τις ιαματικές πηγές, εκτιμήθηκε δειγματοληπτικά για 29 ιαματικές πηγές από το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, για την περίοδο 1993 - 1996 . και σύμφωνα με τις μετρήσεις το ποσοστό των ατόμων από το εξωτερικό υπολογίστηκε στο 1,8%.

Οι Ιταλοί και οι Γάλλοι αποτελούν, μετά τους Γερμανούς τη δεύτερη και την τρίτη μεγαλύτερη αγορά αντίστοιχα, με τη διαφορά ότι ενώ οι Γερμανοί επισκέπτονται και προορισμούς εκτός της χώρας τους, πολύ λίγοι Ιταλοί ταξιδεύουν στο εξωτερικό για το συγκεκριμένο λόγο, εκτός ίσως για να επισκεφθούν κέντρα Θαλασσοθεραπείας και οι Γάλλοι γενικότερα παραμένουν στη χώρα τους[31] .

[40]Austrian National Tourism Office, *Nature The Healer*, (Brochure), 1997.

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

Ο Αριθμός επισκεπτών που υποβλήθηκαν σε θεραπεία στα θέρετρα υγείας της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Γαλλίας, 1995

Χώρα	Ημεδαποί Επισκέπτες	Αλλοδαποί Επισκέπτες	Σύνολο
Γερμανία	8.800.000	200.000	9.000.000
Ιταλία	1.430.000	520.000	1.950.000
Γαλλία	984.000	160.000	1.000.000

*Περιλαμβάνει όλες τις μορφές των «ιαματικών θέρετρων και όλες τις μορφές υδροθεραπείας. π.χ. με χρήση φυσικού θερμομεταλλικού νερού, με χρήση θαλασσινού νερού ή εγκαταστάσεις υδροθεραπείας που χρησιμοποιούν κοινό νερό

Πηγή: Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

Το ποσοστό των αλλοδαπών επισκεπτών στα διάφορα Θέρετρα υγείας της Γαλλίας (Πίνακας 3.1) είναι πολύ μικρό, περίπου 1% για τα ιαματικά θεραπευτικά κέντρα και περίπου 5% για τα κέντρα Θαλασσοθεραπείας. Στη Γερμανία επίσης το αντίστοιχο ποσοστό είναι σχεδόν 2%. Η Ιταλία προσελκύει ένα μεγαλύτερο ποσοστό, όμως και σε αυτή την περίπτωση, οι αλλοδαποί επισκέπτες είναι άτομα που έχουν λάβει έγκριση από ασφαλιστικούς φορείς για την παραμονή τους σε κάποιο ιαματικό θέρετρο [31].

Μέσος όρος αλλοδαπών επισκεπτών σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (δεκαετία 1990-99)

ΧΩΡΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ
ΓΑΛΙΑ	1%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2%
ΙΤΑΛΙΑ	< 2%
ΕΛΛΑΔΑ	1,8%

Το 1994 η Ισλανδία προσέλκυσε 180.000 επισκέπτες σε ένα ιαματικό θεραπευτικό κέντρο (το νερό αρχικά χρησιμοποιείται για παραγωγή γεωθερμικής ηλεκτρικής ενέργειας) και από αυτούς περίπου 34.000 ήταν Γερμανοί, ποσοστό μεγάλο της τάξεως του 20% [35].

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

[35] Roger Rolls, *The Hospital of the Nation: The Story of Spa Medicine and the Mineral water hospital at Bath*, Birth Publications, Bath, 1988

Στο Βέλγιο λειτουργούν λίγα κέντρα ιαματικού τουρισμού ενώ τα κέντρα τουρισμού υγείας είναι περισσότερα. Οι περισσότεροι είναι ημεδαποί τουρίστες αφού βρέθηκε ότι επί συνόλου 240.222 διανυκτερεύσεων (1990) στα κέντρα τουρισμού, το 88.88% πραγματοποιήθηκε από Βέλγους και το υπόλοιπο 11,17% από αλλοδαπούς επισκέπτες [8].

Ο μέσος όρος παραμονής των ατόμων στην Ελλάδα είναι γύρω στις 13-14 ημέρες, στη Γαλλία 21 ημέρες, στη Γερμανία 21-28 ημέρες και στην Ιταλία 12-18 ημέρες [30].

ΧΩΡΕΣ	Μ.Ο. ΗΜΕΡΩΝ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
ΕΛΛΑΔΑ	13-14
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	21-28
ΓΑΛΛΙΑ	20-21
ΙΤΑΛΙΑ	12-18

Μέσος Όρος ημερών παραμονής των λουόμενων στην Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στον Ελλαδικό χώρο, όσο αφορά την ηλικία και το φύλλο των λουομένων, παρατηρείται ότι είναι συνήθως άτομα ηλικίας άνω των 50 ετών στην συντριπτική πλειοψηφία γυναίκες (60% - 65%) [8].

Στην Γερμανική αγορά σύμφωνα με έρευνα που διενεργήθηκε το 1994 το 2.3% των 62,8 εκατομμυρίων ενηλίκων Γερμανών άνω των 14 ετών ή περίπου 1,4 εκατομμυρίων Γερμανών, είναι τακτικοί επισκέπτες των ιαματικών θέρετρων.

[8] . Σπαθή Σ.Κ. (2000). Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29

[30] <http://www.iama.gr>

Παρατηρούμε όσο αφορά το φύλλο και την ηλικία να συμμετέχουν με τα εξής ποσοστά:

Φύλλο

Άνδρες	29,6
Γυναίκες	33,2
Ηλικία	
14-19	4,4
20-29	11,1
30-39	10,9
40-49	9,2
50-59	11,0
60-69	8,3
70 και άνω	7,8

Πηγή: Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

Η Ιαματική Αγωγή στη Γαλλία κατά το έτος 1992 όσο αφορά το φύλλο και την ηλικία έχει ως εξής:

Φύλλο(%)	
Γυναίκες	60
Άνδρες	40
Ηλικία (%)	
60+	45
50+	70
30-:50	-

Πηγή: Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996.

Στο σύνολο της τουριστικής αγοράς της Ευρώπης ο τουρισμός υγείας είναι πολύ φτωχός και εκπροσωπεί 15-17 εκατομμύρια πελάτες το χρόνο συνολικά (από χώρες εντός και εκτός Ευρώπης). Η συμμετοχή των εκτός Ευρώπης επισκεπτών των εγκαταστάσεων τουρισμού υγείας, στο σύνολο των διανυκτερεύσεων είναι κάτω από 1,5 εκατομμύρια. Στον αριθμό αυτό συμπεριλαμβάνονται και οι πελάτες των κέντρων που είναι προσανατολισμένα κυρίως σε θέματα αισθητικής (αναζωογόνηση και καταπολέμηση κυτταρίτιδας).

Ένα επιπλέον ποσοστό της τάξης του 20,7%. ή 13 εκατομμύρια, τα επισκέπτεται σποραδικά. Από την έρευνα προκύπτει επίσης ότι ο αριθμός των γυναικών επισκεπτών είναι λίγο μεγαλύτερος από αυτό των ανδρών. Επίσης ο αριθμός των συμμετεχόντων αυξάνει σημαντικά καθώς αυξάνει και η ηλικία. Το εισόδημα δεν είναι ένας καθοριστικός παράγοντας καθώς το σύστημα υγείας καλύπτει τα έξοδα της θεραπείας, και σε μερικές περιπτώσεις και τα έξοδα διαμονής και μεταφοράς. Στον Ελληνικό πληθυσμό όσο αφορά τον αριθμό των ατόμων που χρησιμοποιεί τις ιαματικές πηγές αναλογεί στο 1,4% (1996) ποσοστό που ήταν το ίδιο και κατά το έτος 1981, ενώ ήταν μεγαλύτερο, γύρω στο 1,7%, κατά τα έτη 1961 και 1971.

Στις πρώην Ανατολικές χώρες Ρωσία, Τσεχοσλοβακία κλπ. Ο ιαματικός τουρισμός θεωρείται αναπτυγμένος τομέας, αφού ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού των χωρών αυτών αλλά και των ξένων τουριστών επισκέπτεται τα κέντρα τουρισμού υγείας.

Στην Ουγγαρία το 10% (1988) περίπου του πληθυσμού της επισκέπτεται τις ιαματικές λουτροπόλεις, ενώ το 22% των ξένων επισκεπτών έχει ως προορισμό τα κέντρα του τουρισμού υγείας .

Στην Τσεχοσλοβακία, η οποία διαθέτει και αυτή οργανωμένα κέντρα τουρισμού υγείας, το 3,5% (1988) του πληθυσμού της βρέθηκε ότι υποβλήθηκε σε ιαματική θεραπεία [8].

Στο χώρο της Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, κάθε χρόνο επιδοτούνται προγράμματα που εξασφαλίζουν τη χρηματοδότηση δαπανών για υδροθεραπεία ενός σημαντικού αριθμού ασφαλισμένων. (ΙΚΑ, ΔΕΗ, ΤΑΠ-ΟΤΕ, ΤΣΜΕΔΕ, Ε.Τ.Α.Τ, ΤΑΥΤΕΚΩ κ.α.)

Από το ΙΚΑ κατά τα έτη 1995 και 1996 αποδόθηκαν οι δαπάνες για λουτροθεραπεία σε 58.660 και 59.204 ασφαλισμένους αντίστοιχα που αναλογούσαν στο 43,2% και 41,5% του συνολικού αριθμού των λουομένων.

[8] . Σπαθή Σ.Κ. (2000). Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29

Την πλειοψηφία αυτών των ασφαλισμένων του ΙΚΑ αποτελούν οι συνταξιούχοι, κατά το 88%-90% και το υπόλοιπο 10-12% αφορά τους άμεσα ασφαλισμένους. Επιχορηγήσεις υπήρξαν, σε μικρότερο βαθμό, και από άλλα ταμεία όπως της ΔΕΗ, των Τραπεζών. Αναλυτικότερα, κατά τα ίδια έτη 1995 και 1996 επιχορηγήθηκαν από τη ΔΕΗ 4.961 και 5.355 ασφαλισμένοι αντίστοιχα για υδροθεραπεία [1].

Στην Γερμανία το 1993 αναγνωρίστηκε η ιαματική θεραπεία από τους ασφαλιστικούς φορείς. Με εξαίρεση τους δημόσιους υπαλλήλους (καλύπτονται από διαφορετική νομοθεσία) και από τις παροχές στις μητέρες και στους συνταξιούχους, τα σχήματα επιχορήγησης για Θεραπεία σε ένα ιαματικά θέρετρο είναι δύο:

- εκείνοι που διαμένουν εντός του θέρετρου και
- εκείνοι που διαμένουν σε κάποιο ξενοδοχείο της περιοχής αλλά λαμβάνουν καθημερινή θεραπευτική αγωγή σε κάποιο θέρετρο (με μεγαλύτερη ελευθερία επιλογής σχετικά με το ιαματικό θέρετρο αλλά και με το χρονικό διάστημα παραμονής).

Στην πρώτη περίπτωση σχεδόν όλο το κόστος καλύπτεται από τα ασφαλιστικά ταμεία εκτός από μία μικρή συμμετοχή, η οποία σε ειδικές περιπτώσεις μπορεί και να μην υπάρχει. Στην δεύτερη περίπτωση τα ασφαλιστικά ταμεία καλύπτουν το 90% του ιατρικού κόστους και ένα μικρό μέρος των εξόδων διαμονής, ενώ η διάρκεια της θεραπευτικής αγωγής λαμβάνεται ως μέρος της ετήσιας άδειας των εργαζομένων, ενώ επανάληψη της ίδιας θεραπευτικής αγωγής (για την ίδια ασθένεια) λαμβάνεται μία φορά σε διάστημα τριών χρόνων [32&33] .

[1] Θεόδωρος Κοκάλας, (2009), *Ιαματικές Πηγές Ελλάδος*.
(<http://www.iama.gr/ethno/Therm/kokalas.html>)

[32] Bywater M.m "Spas and Health Resorts in the EC", *Travel and Tourism Analyst*, No 6, 1990, pp. 52-67.

[33] Gilber DC Van De Weerd M., "The Health Care Tourism Product in Western Europe", *Revue de Tourisme*, 2/1991, pp 5-10

Τα τελευταία χρόνια στην Ιταλία οι περικοπές του προϋπολογισμού σε θέματα υγείας και οι διάφορες αναθεωρήσεις των κανονισμών έχουν περιορίσει αισθητά την δυνατότητα αποζημίωσης για το κόστος παρακολούθησης ιαματικής Θεραπευτικής αγωγής.

Σύμφωνα με τον κύριο ασφαλιστικό φορέα των εργαζομένων στην Ιταλία, τα άτομα τα οποία έλαβαν αποζημίωση για ιαματική θεραπεία, από το δικό τους ταμείο το 1988 ήταν 102. 742 άτομα (79.775 το 1983 και 114.861 το 1981) [32].

Στη Γαλλία παρατηρείται πτωτική τάση, η οποία κατά ένα μεγάλο ποσοστό οφείλεται στην επιβολή αυστηρότερων κανονισμών για αποζημίωση του κόστους θεραπείας. Από το σύνολο των επισκεπτών ένα ποσοστό περίπου 70% λαμβάνει αποζημίωση για τα έξοδα της διαμονής και της θεραπευτικής αγωγής (διάρκεια συνήθως 21 ημερών), ενώ ένα ποσοστό 50% του συνόλου μπορεί να διεκδικήσει αποζημίωση και για το κόστος μεταφοράς. Το 1987, το 89% όσων παρακολούθησαν κάποια ιαματική θεραπευτική αγωγή, έλαβαν αποζημίωση από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Με τις αλλαγές όμως που πραγματοποιούνται τα τελευταία χρόνια στα σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης, το σίγουρο είναι πως οι κανονισμοί θα γίνουν ακόμη πιο αυστηροί, παρόλο που οι εκπρόσωποι του κλάδου υποστηρίζουν πως η συμμετοχή τους στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στον περιορισμό των δαπανών στον τομέα της υγείας, υποεκτιμάται. Επίσης θεωρούν πως η γραφειοκρατική διαδικασία έγκρισης παρακολούθησης ιαματικής θεραπείας είναι μεροληπτική, καθώς κατατάσσουν τη συγκεκριμένη μορφή θεραπείας στις βοηθητικές θεραπευτικές αγωγές [32].

Στη Ρουμανία μέχρι τα τέλη του 1980 στη επικρατούσε ένα σύστημα «κοινωνικού τουρισμού» όπου η Κυβέρνηση έδινε τη δυνατότητα στους Ρουμάνους να επισκέπτονται τα ιαματικά κέντρα υδροθεραπείας. Η παροχή συμπεριλάμβανε και τη διαμονή. Ταυτόχρονα τους προμήθευε με κουπόνια τα οποία εξαργύρωναν στους παραπάνω χώρους. Οι πολιτικές αλλαγές όμως που ακολούθησαν, οδήγησαν σε μία σημαντική μείωση όλων των παροχών.

[32] Bywater M.m 'Spas and Health Resorts in the EC', *Travel and Tourism Analyst*, No 6, 1990, pp. 52-67.

Οι συνθήκες πλέον είναι τέτοιες, που από τη μια η χώρα δε διαθέτει τα απαιτούμενα κεφάλαια για επενδύσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες σε αποδεκτά διεθνή πρότυπα, και από την άλλη η αγοραστική δύναμη του κόσμου δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στις νέες τιμές, οι οποίες πλέον διαμορφώνονται από τους κανόνες της αγοράς [34].

Στην Ισπανία το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης δε δίνει αποζημίωση για ιαματική θεραπευτική αγωγή, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις επιχειρήσεων δημόσιου χαρακτήρα.

Στην Πορτογαλία και Ολλανδία η μη αναγνώριση της ιαματικής θεραπείας από τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης ή η αναγνώριση αυτής σε ελάχιστες περιπτώσεις ή για ένα ελάχιστο ποσό, δεν δίνει προοπτική [12].

Η πορεία του ιαματικού τουρισμού, από πλευράς ζήτησης των σχετικών υπηρεσιών, είναι φθίνουσα. Σημαντικό ρόλο στη φθίνουσα αυτή πορεία έχει παίξει η έλλειψη της διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά κλπ) τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

Ένας άλλος λόγος της φθίνουσας πορείας του Ιαματικού Τουρισμού, μπορεί να αποδοθεί στον ανταγωνισμό που προέρχεται από τον χώρο της φαρμακοβιομηχανίας και στην απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο, κάτι που συμβαίνει και στο εξωτερικό.

[34] Cooper C.P., Fletcher G.N., "Changing Tourism demand in Central Europe: The Case of Romanian Tourism Spas", the journal of Tourism Studies, Vol 6, No2, Dec 1995. pp 30-44

[12] Τριβυζά, Μαρία (1999), *Ιαματικές Πηγές Ελλάδος*, Αθήνα.
(<http://www.iama.gr/ethno/Therm/triviza.html>).

3.2.7 ΆΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ.

Η Γερμανία, η Ιταλία και η Γαλλία είναι οι κυριότεροι σταθμοί προορισμού για την αγορά του τουρισμού υγείας στην Ευρώπη, παρόλο που και κάποιες άλλες χώρες προσελκύουν επισκέπτες για τη χρήση των ιαματικών τους νερών τις χώρες αυτές συμπεριλαμβάνονται η Σουηδία, η Αυστρία, η Τσεχοσλοβακία, η Ουγγαρία, η Ρουμανία. Η Σουηδία για παράδειγμα, έχει πολλές γνωστές λουτροπόλεις σε βουνά ή σε περιοχές με λίμνες, π.χ. Loeche-les-Bains, Sillon, Yverdon-les-Bains, ενώ χειμερινά θέρετρα προσφέρουν και κάποια μορφή υδροθεραπείας, π.χ. Crans-Montana, Gstaad. Στο παρελθόν γνωστά ιαματικά θέρετρα υπήρχαν στην Αγγλία, στο Βέλγιο και στο Λουξεμβούργο, τα οποία σήμερα γενικά φθίνουν. Αντίστροφη όμως είναι η τάση στην ανατολική Ευρώπη όπου ένας σημαντικός αριθμός θέρετρων εκσυγχρονίζονται και ανακαινίζονται[31]

Η πόλη Karlon Vary (ή Carlsbad) της Τσεχοσλοβακίας, για παράδειγμα η οποία είναι γνωστή για τις ιαματικές της πηγές από τις αρχές του 18ου αιώνα -τότε σύχναζαν γνωστές προσωπικότητες όπως Mozart, Goethe και Hapsburgs - το 1994 προσέλκυσε 198.000 επισκέπτες, εκ των οποίων οι 40.000 την επισκέφθηκαν λόγω των ιαματικών της πηγών. Βέβαια ο αριθμός αυτός είναι αρκετά κάτω από τα επίπεδα που καταγράφονταν στη δεκαετία του 1980. Την ίδια χρονιά (1994), η Ισλανδία προσέλκυσε 180.000 επισκέπτες σε ένα ιαματικό θεραπευτικό κέντρο (το νερό αρχικά χρησιμοποιείται για παραγωγή γεωθερμικής ηλεκτρικής ενέργειας) και από αυτούς περίπου 34.000 ήταν Γερμανοί[35].

Η Τουρκία είναι ένας άλλος προορισμός με αυξανόμενη ζήτηση για τουρισμό υγείας. Σύμφωνα με τον εθνικό οργανισμό τουρισμού της Τουρκίας, 7 εκατομμύρια επισκέπτες ημεδαποί και αλλοδαποί, επισκέφθηκαν το 1994 τα 187 κέντρα Θεραπευτικού τουρισμού σε 45 πόλεις,[36].

[31] Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", *Travel and Tourism Analyst*, No1, 1996, pp. 53-77

[35] Roger Rolls, *The Hospital of the Nation: The Story of Spa Medicine and the Mineral water hospital at Bath*, Birth Publications, Bath, 1988

[36] Soane G., *Fashionable Resort Regions: The Evolution and Transformation with Particular Reference to Bournemouth Nice, Los Angeles, Wisbaden*, GAB Int, 1994

Στην Ελβετία, λειτουργούν 22 ιαματικά κέντρα και εξειδικεύονται περισσότερο στην θεραπεία για πρόληψη. Το κλίμα το υψόμετρο της τοποθεσίας όπου βρίσκονται ορισμένα από τα κέντρα αυτά είναι ιδανικά για την προσφορά προϊόντων που προορίζονται για ανάρρωση και χαλάρωση [8].

Στις πρώην Ανατολικές χώρες Ρωσία, Τσεχοσλοβακία κλπ. Ο ιαματικός τουρισμός θεωρείται αναπτυγμένος τομέας, αφού ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού των χωρών αυτών αλλά και των ξένων τουριστών επισκέπτεται τα κέντρα τουρισμού υγείας. Έτσι, στην Ουγγαρία η οποία θεωρείται από τις πλέον αναπτυγμένες στον τομέα αυτό, αφού διαθέτει 100-120 τέτοια οργανωμένα κέντρα με πλήρη εξοπλισμό και υποδομή και γύρω στις 350 ιαματικές πηγές με εγκαταστάσεις, το 10% (1988) περίπου του πληθυσμού της επισκέπτεται τις ιαματικές λουτροπόλεις, ενώ το 22% των ξένων επισκεπτών έχει ως προορισμό τα κέντρα του τουρισμού υγείας[8] .

Στην Τσεχοσλοβακία, η οποία διαθέτει και αυτή οργανωμένα κέντρα τουρισμού υγείας, το 3,5% (1988) του πληθυσμού της βρέθηκε ότι υποβλήθηκε σε ιαματική θεραπεία [8].

Στη Ρωσία ένας στους δεκαπέντε Ρώσους πηγαίνει σε ιαματικά κέντρα. Σήμερα οι λουτροπόλεις αυτές προσελκύουν νέους και άτομα όλων των ηλικιών εκτός των άλλων και λόγω της στροφής προς τις παραδοσιακές μορφές φυσικής θεραπείας που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια. Οι φυσικοί τρόποι θεραπείας ή όπως λέγεται της "αφαρμάκου" ιατρικής κερδίζουν συνεχώς έδαφος με τα νέα δεδομένα δηλαδή την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, το άγχος της καθημερινής ζωής, το κάπνισμα, κλπ. που θεωρούνται υπεύθυνα για τις περισσότερες ασθένειες και το πρόωρο γήρας.

[8] Σπαθή Σ.Κ. (2000). Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29.

Επιστημονικά έχει αποδειχθεί ότι τα προϊόντα του τουρισμού υγείας αποτελούν προάσπιση για καλή υγεία και έχουν επίσης σημαντική συμβολή στην προληπτική ιατρική. Σημειώνεται εδώ ότι στη *Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία*, η προληπτική ιατρική στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στη υδροθεραπεία από τις μικρές ηλικίες [8].

[8] Σπαθή Σ.Κ. (2000). *Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29.*

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Γενικές Διαπιστώσεις και Κατευθύνσεις Πολιτικής στον τομέα του Ιαματικού Τουρισμού και στον Τουρισμό Υγείας.

Ο ποιοτικός τουρισμός θα μπορούσε να αποτελεί, για την χώρα μας την βαριά της βιομηχανία. Με τον όρο αυτό αναφερόμαστε στον Ιαματικό τουρισμό που σέβεται το περιβάλλον, την πολιτιστική μας κληρονομιά και στόχο έχει να προσελκύσει τουρίστες υψηλού εισοδήματος. Οι κοινωνικές εξελίξεις, η τεχνολογία, η μετατροπή των σύγχρονων καταναλωτικών προτύπων και οι αλλαγές που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση δεν αφήνουν την τουριστική βιομηχανία ανεπηρέαστη. Αν θέλουμε η χώρα μας, ως τουριστικός προορισμός, να παραμείνει ανταγωνιστική αποφεύγοντας την περιθωριοποίηση και την απαξίωση. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να αναπτύξουμε και άλλους επί μέρους κλάδους ποιοτικού τουρισμού όπως ο τουρισμός Υγείας, που σήμερα δεν έχουν ιδιαίτερη άνθηση στην Ελλάδα.

Ο “Τουρισμός Υγείας” συνδυάζει το ταξίδι με την ξεκούραση, την σωματική αναζωογόνηση την θαλασσοθεραπεία, τα spa και την άσκηση. Το ταξίδι που συνδυάζεται με την ιατρική και οδοντιατρική περίθαλψη ξεκινώντας από προσθετικές επεμβάσεις σε οδοντοστοιχίες, και φτάνοντας σε αισθητικού χαρακτήρα χειρουργικές επεμβάσεις.

Έχει αναπτυχθεί με εντυπωσιακό ρυθμό σε χώρες όπως η Ταϊλάνδη, η Αργεντινή, η Κόστα Ρίκα, η Μαλαισία, η Νότια Αφρική, αλλά και χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ουγγαρία, η Λετονία και η Εσθονία. ΤΟ 2005 περίπου μισό εκατομμύριο ξένοι ασθενείς επισκέφθηκαν την Ινδία για ιατρική θεραπεία, και 250.000 την Σιγκαπούρη, ενώ ο αριθμός το 2002 για την Ινδία ήταν μόνο 150.000. Οι χαμηλές τιμές στις υπηρεσίες που παρέχουν οι χώρες αυτές είναι ένα συγκριτικό πλεονέκτημα.

Ο συνδυασμός των ιατρικών υπηρεσιών με τουρισμό υψηλού επιπέδου αποτελεί ακόμα ένα σημαντικό λόγο για τον οποίο παρατηρείται αύξηση του ιατρικού τουρισμού παγκοσμίως.

Η χώρα μας έχει όλες τις προϋποθέσεις για να αναπτύξει τον Ιαματικό τουρισμό και τον Τουρισμό υγείας, καθώς συνδυάζει το υπέροχο μεσογειακό περιβάλλον, την παράδοση στην υγιεινή διατροφή και υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης ιατρικό προσωπικό. Στην Ελλάδα αν δεν αναπτύξουμε τον τομέα αυτό, όλο αυτό το εν δυνάμει τουριστικό κοινό θα κατευθυνθεί, είτε σε άλλες ηπείρους, είτε σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η βελτίωση των εγκαταστάσεων των λουτροπόλεων της χώρας με σύγχρονη υποδομή και εξοπλισμό είναι αναγκαία για την πλήρη αξιοποίηση των ιαματικών ιδιοτήτων των νερών των πηγών. Ταυτόχρονα, η ένταξη των πηγών σε ένα πλέγμα ποικίλων εγκαταστάσεων που να συνδυάζουν και άλλες δραστηριότητες (αθλητισμός για όλες τις ηλικίες, πολιτιστικά, εγκαταστάσεις αναψυχής για νέους και παιδιά, πάρκα πρασίνου) επιτυγχάνεται η ανάδειξη των πηγών σε παραθεριστικά κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής και όλων των ηλικιών.

Η ευχέρεια προσπέλασης δηλαδή οι περιοχές που προορίζονται για κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής πρέπει να βρίσκονται κοντά σε αερολιμένα και να εξυπηρετούνται από καλό οδικό δίκτυο. Η σωστά οργανωμένη υποδομή μεταφορών εκτός των άλλων συμβάλλει και στην αξιοποίηση του φυσικού δυναμικού των πηγών λόγω της μεγαλύτερης έκτασης και προβολής που θα αποκτήσουν.

Ο βασικός σκοπός των αναπτυξιακών σχεδιασμών του τομέα του τουρισμού θα πρέπει να είναι η προσέλκυση επενδύσεων, ώστε να αναπτυχθούν και στην Ελλάδα σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας, όπως γίνεται με ταχείς ρυθμούς στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Τα κέντρα αυτά προσφέρονται για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών του τουριστικού προϊόντος και παρουσιάζουν τελευταία αυξημένη ζήτηση. Ήδη έχει επιδειχθεί ενδιαφέρον από ξένους και Έλληνες επενδυτές για την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών της Ελλάδας και τη μετατροπή τους σε σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας

Τα οικονομικά οφέλη θα είναι πολλά για την Τοπική Κοινωνία. Με την ανάπτυξη των πηγών θα υπάρξει τόνωση της οικονομίας. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- εισροή περισσότερου συναλλάγματος εφόσον θα έχουμε τουρισμό μακράς παραμονής.
- νέες θέσεις απασχόλησης με την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της ανάπτυξης των ιαματικών πηγών αλλά και λόγω κατασκευής αρχικής

υποδομής όπως είναι η υποδομή υγείας και αθλητικών εγκαταστάσεων (νοσοκομείων, γηπέδων κλπ.),

- ζήτηση για ανάπτυξη υπηρεσιών αγοράς (τράπεζες, καταστήματα, εστιατόρια κλπ.).
- ζήτηση αγαθών για περισσότερους μήνες το χρόνο και εξομάλυνση της εποχικότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών - φορολογικά και άλλα έσοδα για τις τοπικές αρχές.
- βελτίωση των υπηρεσιών στον τομέα μεταφορών (αεροδρόμια, οδικές συνδέσεις κλπ.)
- ζήτηση για εγκαταστάσεις και ειδική υποδομή (ιατρική) υψηλού επιπέδου για τον εξοπλισμό των υδροθεραπευτηρίων και των ιατρικών μονάδων

Υπάρχουν, και αμφισβητήσεις για την αξία του θερμαλισμού ως θεραπευτικής μεθόδου που μαζί με τον ανταγωνισμό των άλλων κέντρων οδηγούν σε φθίνουσα διαχρονική τάση του αριθμού των ατόμων που προσέρχονται στα ιαματικά κέντρα. Αναλυτικότερα οι παράγοντες αυτοί αποδίδονται κυρίως,

1. Στον μεγάλο ανταγωνισμό ανάμεσα στα κέντρα τουρισμού υγείας και στα άλλα τουριστικά θέρετρα που βρίσκονται στις παραλίες ή στα όρη των χωρών του εξωτερικού και προσφέρουν φθηνότερα πακέτα διακοπών με εναλλακτικές ευκαιρίες αναψυχής.

2. Στις νέες μεθόδους που εφαρμόζουν οι φαρμακοβιομηχανίες για την χημική

θεραπεία των ασθενειών με τη χρήση φαρμάκων και το χαρακτηρισμό της υδροθεραπείας ως απαρχαιωμένης μεθόδου. Στην Αμερική και την Αγγλία οι γιατροί είναι τελείως αρνητικοί για την αποτελεσματικότητα της υδροθεραπείας ως θεραπευτικής μεθόδου ενώ στις άλλες χώρες υπάρχει μια ενδιάμεση κατάσταση.

3. Στην παραμελημένη εκπαίδευση της υδρολογίας που δεν διδάσκεται συστηματικά στα περισσότερα πανεπιστήμια.

4. Στην απροθυμία του ιατρικού σώματος να αναγνωρίσει την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο.

Βασική είναι και η σημασία της έρευνας αγοράς και διαφήμισης, που γίνεται σε χώρες της Ευρώπης θέμα στο οποίο η Ελλάδα υστερεί πολύ, με αποτέλεσμα οι ιαματικές πηγές της Ελλάδος να μην είναι διεθνούς φήμης. Παρόλα αυτά, όμως όπως έχει αναφερθεί σε διεθνή συνέδρια ακόμα και από ξένους ειδικούς, η Ελλάδα έχει πολύ καλές ιαματικές πηγές που μπορούν να συνδυαστούν με το θαλάσσιο τουρισμό και οι λουτροπόλεις της να αποτελέσουν "πρότυπο" για όλες τις σχετικές πόλεις της περιοχής της Μεσογείου.

Η αναγκαιότητα εμπλουτισμού της ελληνικής τουριστικής προσφοράς προκειμένου να ξεπεραστεί το ηλιοκεντρικό αναπτυξιακό μοντέλο με το τρίπτυχο "θάλασσα - ήλιος – αρχαιότητες είναι εμφανείς [41].

Ο κόσμος αλλάζει. Τις αλλαγές αυτές θα πρέπει να τις παρακολουθήσουμε από κοντά σε όλους τους τομείς. Ίσως έτσι καταφέρουμε να διαμορφώσουμε το μέλλον με καλύτερους όρους προς όφελός μας.

[41] ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ. Μ. (1994). *Τουριστική Πολιτική, Εναλλακτικές και Ειδικές Μορφές Τουρισμού. Ηράκλειο.*

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Διδασκάλου Ε. (1999). Θεραπευτικός τουρισμός: Προς ένα μοντέλο ανάπτυξης κέντρων θεραπευτικού τουρισμού και εκτίμηση των επιπτώσεων αυτών στους τομείς του τουρισμού και της υγείας. Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Οργάνωσης & Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς.
2. Σούλιος Γ. Εκμετάλλευση και Διαχείριση Υπόγειου Νερού. Σημειώσεις, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Γεωλογίας, <http://www.geo.auth.gr/763/> (τελευταία πρόσβαση 23/08/2009)
3. Σπαθή Σ.Κ. (2000). Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Έκθεση 29.
4. Σφέτσος Κ. (1988). Απογραφή θερμομεταλλικών Πηγών Ελλάδας ΙΙΙ Ηπειρωτική Ελλάς, Αρ. 39, ΙΓΜΕ, Αθήνα.
5. Συννεφάκης Γ., Ερευνητικό πρόγραμμα Μεθοδολογία και παράμετροι για μια συστηματική ανάπτυξη των ιαματικών πηγών στον ελληνικό χώρο.
6. Κουμέλης Θεόδωρος (1996). Η συμβολή του ιαματικού θεραπευτικού τουρισμού στην τουριστική ανάπτυξη. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ Μύθοι & Πραγματικότητα, Εκδόσεις Anubis
7. Σωτηριάδης. Μ. (1994). Τουριστική Πολιτική, Εναλλακτικές και Ειδικές Μορφές Τουρισμού ΤΕΙ Ηράκλειο.
8. Δημόπουλος Γ. Υδρογεωλογικά και υδροχημικά χαρακτηριστικών θερμομεταλλικών πηγών Ελλάδος .

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1.** Austrian National Tourism Office, Nature The Healer, (Brochure), 1997.
- 2.** Bywater M. "Spas and Health Resorts in the EC", Travel and Tourism Analyst, No 6, 1990.
- 3.** Cockerell N., "Spas and Health resorts in Europe", Travel and Tourism Analyst, No1, 1996.
- 4.** Cooper C.P., Fletcher G.N., "Changing Tourism demand in Central Europe: The Case of Romanian Tourism Spas", the journal of Tourism Studies, Vol 6, No2, Dec 1995.
- 5.** Gilber DC Van De Weerd M., "The Health Care Tourism Product in Western Europe", Revue de Tourisme, 2/1991.
- 6.** Nahrsted W., "German Spas and Health resorts Confronted with new challenges", Tourism and Hospitality management, Vol 2, No2, 1996.
- 7.** Roger Rolls, The Hospital of the Nation: The Story of Spa Medicine and the Mineral water hospital at Bath, Birth Publications, Bath, 1988.
- 8.** Goodrich J, Goodrich G. , "Health-care Tourism" in Medlik S. (ed) , Managing Tourism, Butterworth-Heinemann Ltd, Oxford, 1991.
- 9.** Sargent P. "Taking the Waters – British Spas", Leisure Management, Vol.7, No3, 1987.

10. Soane G., Fashionable Resort Regions: The Evolution and Transformation with Particular Reference to Bournemouth Nice, Los Angeles, Wisbaden, GAB Int, 1994.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. <http://www.iraj.gr>
2. http://www.geocities.com/chrikir/ta_iamatika_nera_sta_kalyntika.htm.
3. http://thermalsprings.blogspot.com/2008/05/blog-post_4858.html
4. <http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakiwt.html>
5. <http://www.visitgreece.gr/pages.php>
6. <http://users.hol.gr/~chriskir/p04.htm>
7. <http://www.thalassofederation.com/documents.php>
8. <http://www.Visitbritain.com>, Official British Tourism Authority website
9. http://users.hol.gr/~chriskir/thermalismos_kai_iamatikos_tourismos.htm
10. <http://www.kallitheasprings.gr/site/index.php>
11. <http://www.apoikia.gr/perigrafh2.html>
12. <http://www.greece.org/samians/Samosgeogrgr.htm>
13. <http://www.kithnos.gr/>

14. <http://www.thermalsprings.gr/springs.php>

15. <http://www.em-travel.gr/>

ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. (1996). Λουτροπόλεις και Ιαματικές Πηγές. Επιστημονική Επιμέλεια Ν. Λεούση, Αθήνα.

2. Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδος (2006), Θεραπείες, Θεσσαλονίκη. (<http://www.thermalsprings.gr/therapies.php>)

3. 1^ο Γυμνάσιο Σκύδρας-Ομάδα Αγωγής Υγείας(2000-2001) ,Ιαματικά Λουτρά, Σκύδρα,. (<http://users.hol.gr/~chriskir/p04.htm>)

4. Θεόδωρος Κοκάλας, (2009), Ιαματικές Πηγές Ελλάδος. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/kokalas.html>)

5. ΦΕΚ (230/24.10.2006) ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3498 - Ανάπτυξη ιαματικού τουρισμού και λοιπές διατάξεις.

6. Μαντέλου (2008) Ιαματικά Ύδατα Ελλάδος-Χρήσεις στην Θεραπευτική και Κοσμετολογία ,Αθήνα. ([http:// www.iama.gr/ethno/Therm/madelou.html](http://www.iama.gr/ethno/Therm/madelou.html)).

7. Τριβυζά Μαρία (1999), Ιαματικές Πηγές Ελλάδος, Αθήνα,. (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/triviza.html>).

8. Κοϊνάκη Κατερίνα- Πλουμή Μαρία (2007), Ιαματικός Τουρισμός, Πτυχιακή εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων ΑΤΕΙ Ηράκλειου

9. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2009), Θεραπευτικός- Ιαματικός Τουρισμός, Αθήνα, (<http://www.visitgreece.gr/pages.php>)
10. DR Σαρακιώτης Αθανάσιος, (2009), ιαματική λουτροθεραπεία –Ιατρικές Παρατηρήσεις και εφαρμογές, Αθήνα, (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakiwt.html>)
11. Φαρφαράς Γεώργιος (2008). Θαλασσοθεραπεία, Σαμοθράκη, (http://thermalsprings.blogspot.com/2008/05/blog-post_4858.html)
12. Λώλας Γ. Ομιλία Προέδρου Σύνδεσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, Θεσσαλονίκη, 1990.
13. Βλασσόπουλος Ν. (2009) Λουτροθεραπεία-Ποσιθεραπεία και θεραπευτικές Εφαρμογές Αθήνα (<http://www.iama.gr/ethno/Therm/vlasopul.html>)
14. Μαρή Ειρήνη (2007). Ιαματικός Τουρισμός στην Ελλάδα, Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΤΕΙ Ηρακλείου.
15. Σκαρπιά – Χόιπελ Ξ. Συννεφάκης Γ., Ερευνητικό Πρόγραμμα ανάπτυξης Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, Θεσσαλονίκη, 1988.
16. Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλικών Ερευνών (1984). Καταγεγραμμένες Πηγές θερμομεταλλικών Πηγών Αθήνα.
17. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (2009). Ιαματικές Πηγές Τουριστικής Σημασίας Αθήνα.